

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Sportovní diplomacie

**POZÍCIA A VPLYV MEDZINÁRODNÉHO OLYMPIJSKÉHO
VÝBORU NA VÝVOJ ĽUDSKÝCH PRÁV Z POHLADU
ŠPORTOVEJ DIPLOMACIE**

(záverečná práca)

Autor: Radoslav Šimon

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Kateřina Kočí, Ph.D.

Vedoucí práce z praxe: Mgr. Pavol Hlavačka, PhD.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne a vyznačil všetky citácie z prameňov.

Pod'akovanie:

Touto cestou si dovoľujem poďakovať Mgr. Ing. Kateřine Kočí, Ph.D. a Mgr. Pavlovi Hlavačkovi, PhD. za pomoc, cenné rady, konštruktívnu kritiku a čas na konzultácie počas písania záverečnej práce.

Obsah

Úvod	5
1 Teoretický úvod do problematiky	11
1.1 Pojem šport, diplomacia a ich vzájomný vzťah	11
1.2 Športová diplomacia ako nový fenomén na pôde medzinárodných vzťahov.....	18
1.3 Problematika ľudských práv	20
1.4 Porušovanie ľudských práv a ich ochrana	23
2 Medzinárodný olympijský výbor ako kľúčový aktér športovej diplomacie	29
2.1 Stručná história MOV	30
2.2 Právny status, úloha, význam a organizácia MOV	33
2.3 Olympijská charta ako kodifikácia základných princípov olympizmu	36
3 Vzťah MOV a ľudských práv z pohľadu športovej diplomacie v 21. storočí	38
3.1 MOV ako významný aktér v boji proti globálnym problémom ľudstva	39
3.2 Vzťahy a spolupráca MOV s Radou Európy v oblasti ľudských práv.	47
3.3 Pozícia a vplyv MOV na vývoj ľudských práv vo svete	49
3.3.1 Organizovanie olympijských hier verzus rešpektovanie ľudských práv	51
3.3.2 Prijatie „Strategického rámca pre ľudské práva“ v roku 2022.....	64
3.4 Vzťahy a spolupráca MOV s OSN v oblasti ľudských práv.....	66
3.4.1 MOV a jeho štatút stáleho pozorovateľa VZ OSN.....	68
3.4.2 Spolupráca MOV s agentúrou OSN pre ľudské práva OHCHR	70
3.4.3 Spolupráca MOV s agentúrou OSN pre utečencov UNHCR.....	71
Záver	75
Zoznam bibliografických odkazov	80

Úvod

Hoci je samotný pojem športová diplomacia ešte stále novotvarom, je šport ako súčasť kultúrnej alebo verejnej diplomacie jej dôležitým nástrojom. Športová diplomacia prispieva nielen k vytváraniu priaznivého obrazu krajiny v zahraničí či k posilňovaniu reputácie krajiny, ale dokáže svojou silou prispievať aj k harmonizácii vzťahov s partnerskými krajinami. Ďalším aspektom zahraničných vzťahov je využívanie športu aj ako nástroja celkovej vonkajšej rozvojovej pomoci, kde šport predstavuje prostriedok na podporu vzdelávania, zdravia, celkového sociálno-ekonomického rozvoja či dokonca aj podporu a ochranu ľudských práv po celom svete. Šport a ľudské práva sú dvojica pojmov, ktoré sa historicky dlho nezdali do seba zapadať. Dvojica pojmov, ktoré sa v minulosti spolu spomínali len zriedka a očividne sa len zriedka spájali spolu. Šport bol vždy o niečom viac ako len „vyššie, rýchlejšie, ďalej“ či o komunitu, o rovnosti, o športovom duchu, o fair play. Samotný zakladateľ moderných olympijských hier Pierre de Coubertin určil už koncom 19. storočia cieľ olympijského hnutia v Olympijskej charte pri založení Medzinárodného olympijského výboru. *„Cieľom olympizmu je zapojiť šport do služby harmonického rozvoja ľudstva s cieľom podporovať mierovú spoločnosť, ktorá sa stará o zachovanie ľudskej dôstojnosti“* (Olympijská charta, 2020, s. 5). Olympijská charta sa ďalej výslovne odvoláva aj na ľudské práva so svojim štvrtým základným princípom: *„Praktizovanie športu je ľudské právo“* (olympijská charta, 2020, s. 5).

Môžeme však konštatovať, že čoraz viac ľudí sa pohoršuje nad nedostatkom zohľadňovania ľudských práv v globálnom športe. Okrem mnohých ľudskoprávných organizácií spochybňujú praktiky udeľovania cien veľkých medzinárodných športových asociácií nezohľadňujúce ľudské práva už aj fanúšikovia, médiá aj samotní športovci. Uvedeným problémom sa zaoberá aj celý rad organizácií. Amnesty International, Human Rights Watch, odborové zväzy a ďalšie mimovládne organizácie sa od roku 2015 spojili v tzv. „Alianciu pre šport a práva“ a ich cieľom je upozorňovať tie najväčšie medzinárodné športové inštitúcie na skutočnosť, že k porušovaniu ľudských práv dochádza opakovane okrem iného aj v priamej súvislosti s veľkými športovými podujatiami (Beko, 2022).

K tým najväčším medzinárodným športovým inštitúciám patri jednoznačne Medzinárodný olympijský výbor (MOV). MOV sa ako prvá športová organizácia na svete stala v roku 2009 pozorovateľom v Organizácii Spojených národov (OSN). Pritom OSN už od roku 1994 z iniciatívy MOV vyhlasuje prímerie počas trvania olympijských hier. Význam MOV spočíva hlavne v tom, že olympijské hnutie sa nachádza v každom kúte sveta a prispieva tým k prepájaniu jednotlivých národov a kultúr. MOV okrem toho finančne podporuje olympijské hnutie v celom svete vrátane národných výborov. Napriek tomu sa stáva aj MOV cieľom častej kritiky, ktorá akcelerovala v roku 2008 v súvislosti s hrami v Pekingu.

Podľa hlavných zásad organizácie OSN musia športové spoločnosti starostlivo posúdiť, ktoré riziká pre ľudské práva vyplývajú z ich podnikateľských aktivít, a prijať opatrenia, ak zistia riziká alebo konkrétne porušenia ľudských práv. Potom musia situáciu napraviť a v prípade potreby poskytnúť náhradu. Napriek pretrvávajúcej kritike spojenej s hrami v Pekingu 2008 bol aj Medzinárodný olympijský výbor ostro kritizovaný a dlho sa vyhýbal vyhláseniam o situácii v oblasti ľudských práv v Číne, pretože podľa jeho postoja by sa hry nemali zbytočne politizovať. Šport by mal byť z pohľadu výboru neutrálny a nepolitický. Dlhé roky prezentoval názor, že výbor nedokáže zasahovať do politiky vlád hostujúcich športové podujatia (Beko, 2022). V posledných rokoch začal MOV však svoj postoj prehodnocovať aj z dôvodu rastúcej kritiky nezohľadňovania športových inštitúcií rešpektu ľudských práv pri konaní športových udalostí. Medzinárodný olympijský výbor schválil koncom roka 2022 tzv. „Strategický rámec pre ľudské práva“ (MOV prijal Strategický... 2022). Uvedenému dokumentu budeme v práci venovať pozornosť v samostatnej podkapitole z dôvodu jeho dôležitosti v kontexte témy našej práce.

Na úvod našej práce je nutné si položiť otázku, či si začínajú hlavné inštitúcie svetového športu uvedomovať potrebu konať niečo aj v tomto smere. Aby ale naozaj prešli ku konkrétnym činom, konkrétnemu rešpektovaniu ľudských práv a záväzku voči tým, ktorých sa to týka, bude si to naďalej vyžadovať angažovanosť nielen samotných športových inštitúcií, ale aj ľudskoprávných organizácií, fanúšikov, športovcov, médií, verejnosti, vlád a sponzorov. **Cieľom predloženej záverečnej práce** bude priniesť odpoveď na otázku, do akej miery dokážu významní aktéri športovej diplomacie vďaka svojej pozícii vo svetovom politickom systéme ovplyvniť vývoj ľudských práv vo svete jednak vo všeobecnosti a jednak

na pozadí konania rôznych významných športových podujatí. Vzhľadom k tomu, že ide o veľmi širokú problematiku, zameriame sa na obdobie 21. storočia a na jeden konkrétny subjekt, ktorým bude MOV.

Práca bude akcentovať premisu, že pre udeľovanie veľkých športových podujatí musí platiť to, že športové zväzy/inštitúcie musia zosúladiť kritériá a postupy pri udeľovaní významných športových podujatí so záväznými normami ľudských práv. V kontexte športu a ľudských práv sú to práve medzinárodne športové organizácie, ktoré musia napomáhať tomuto problému a mali by sa viac politicky angažovať. To, ako šport a medzinárodne športové organizácie dokážu v medzinárodnej politike ovplyvňovať podobu ľudských práv bližšie predstaví záverečná práca.

Pri písaní našej práce sa budeme stretávať s problémom nízkej dostupnosti bibliografie týkajúcej sa športovej diplomacie a najmä zamerania sa problematiku ľudských práv. Ide takmer o unikátnu tematiku, ktorá je len veľmi zriedka analyzovaná ako samostatný predmet vedeckého badania. Z toho dôvodu budeme čerpať z publikácií, článkov a rôznych iných dokumentov dostupných hlavne na stránkach Medzinárodného olympijského výboru (MOV), Slovenského olympijského výboru (SOŠV) či Organizácie spojených národov (OSN). Ako zdroj pre analýzu činnosti MOV v medzinárodných vzťahoch v posledných dvadsiatich rokoch nám bude slúžiť v prvom rade Charta MOV (samozrejme jej aktualizovaná verzia), rôzne oficiálne správy o činnosti MOV, pracovné materiály, prijaté stratégie, rôzne zverejnené rozhovory. Na webstránke MOV (olympic.org) možno nájsť množstvo informácií (výročné správy MOV, tlačové správy, vyjadrenia, informácie o programoch a stratégiách, informačné brožúry a pod.), ktoré uľahčili štúdium problematiky a zabezpečia presnosť predkladanej práce. V neposlednom rade nám bude nápomocný aj najnovší dokument MOV, ktorému budeme venovať aj samostatnú časť v práci, a to je „Strategický rámec pre ľudské práva“ z roku 2022.

Ďalej siahnem po viacerých knižných zahraničných zdrojoch a článkoch, nakoľko samotná téma nie je dostatočne rozpracovaná v slovenských akademických kruhoch. Ako prvý pokus zaoberať sa daným fenoménom u nás prišiel z dielne novinára a historika olympijských hier Ľ. Součeka, vedúceho tlačového oddelenia Slovenského olympijského a športového výboru (SOŠV) a tlačového ataše na viacerých olympijských hrách, ktorý o histórii olympizmu vydal

niekoľko článkov a kníh (napr. „Novoveké olympijské hry“, 2011). Ľubomír Souček je momentálne zodpovedným redaktorom stránky SOŠV www.olympics.sk, aj Olympijskej revue a olympijských aktualít. Novým trendom rozvoja diplomacie a športu sa na akademickej úrovni začali v poslednom období ako prví na Slovensku venovať akademici na pôde Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici. Z UMB v Banskej Bystrici pochádzajú dve kľúčové monografie skúmajúce šport v kontexte medzinárodných vzťahov, a to „Športová diplomacia“ od kolektívu autorov Štulajter I., Barteková, D. a Štulajter M. z roku 2013 a publikácia „Význam a úlohy športovej diplomacie“ z roku 2018 od autorov Štulajter, I. Barteková, D. a Terem, P. Z medzinárodného, právneho a medzinárodnoprávneho prostredia nám poslúžia taktiež viacerí autori ako napríklad E. Pajtinka (2008), I. Otčenáš (2011), J. Jankuv (2006), J. Svák (2011), K. Pytel'ová (2012) a iní. Z českého akademického prostredia budeme čerpať taktiež z viacerých autorov, venujúcich sa športovému právu, medzinárodnému právu, športovej diplomacii. Jadro tvorí M. Králík (2001), M. Choutka (1978), B. Svoboda (2007), J. Kubíček (2012, 2018), I. Pondelíková (2020), Z. Veselý (2011), Z. Dubský (2018), J. Zákravský (2016) a iní.

Celosvetovo, ale najmä v americko-britskom akademickom prostredí sa problematike vzťahu medzi športom, politikou a športovou diplomaciou venuje vo svojich vedeckých prácach oveľa väčšie množstvo historikov športu a teoretikov medzinárodných vzťahov. Zo zahraničných autorov, ktorí sa venujú tejto problematike, a z ktorých budeme čerpať sú predovšetkým J. Boykoff, medzinárodný odborník na športovú politiku a autor viacerých kníh o olympijských hrách. Naša práca bude čerpať hlavne z jeho publikácie „NOlympians. Inside the Fight Against Capitalist Mega-Sports in Los Angeles, Tokyo and Beyond“ z roku 2020. Ďalej siahneme po publikáciách A. Guttmanna (2002), A. E. Senna (1999), B. Mensinga(2020), S. Murraya (2017), V. Postlethwaita/J. Grixia (2016), R. Gafnera (1994), J.L. Chappeleta/B. Kübler-Mabbotta (2008) a mnohých ďalších, ktorí vo svojich publikáciách prinášajú informácie z histórie olympizmu v kontexte medzinárodnej politiky, rastúceho vplyvu mimovládnych aktérov na šport, politickú históriu moderných olympijských hier, analýzu vzťahov medzi MOV a jednotlivými štátmi či medzivládnyimi organizáciami a pod.

Politická veda disponuje súborom špecifických metód, ktoré používa ako na poznanie, tak aj na hodnotenie predmetu svojho skúmania a využitia svojich

poznatkov v praktickej činnosti. Metódy politologického výskumu sú rozsiahle. A preto sa nevyužíva pri skúmaní len jediná metóda, ale celý súbor metód. Pri takto tematicky zameranej práci a naformulovaných cieľoch budeme predpokladať využitie nasledovného metodologického aparátu:

- Metóda analýzy a syntézy spočívajúca v rozložení celku na jednotlivé časti a následné spájanie jednotlivých prvkov do logických celkov, bude využitá v celej práci. Pomocou nej budeme dôkladne analyzovať samostatné oblasti výskumu, ktorými budú šport, diplomacia, ľudské práva a MOV na jednej strane, na druhej strane budeme tieto poznatky spájať do väčších logických celkov, ako sú prepojené a aký je medzi nimi vzájomný vzťah
- Pomocou historicko-analytickej metódy budeme poznávať javy skúmanej problematiky a hlavne ich širšie historické súvislosti v 21. storočí. Tento typ metódy uplatníme predovšetkým v druhej kapitole venujúcej sa stručnej histórii vzniku MOV, jeho právnym statusom, úlohou a významom MOV v medzinárodných vzťahoch a následne v tretej kapitole. Nakoľko ide o rozsiahlu tému, etapizujeme náš výskum na obdobie 21. storočia, kde budeme skúmať okrem iného pomocou historicko-analytickej metódy Vzťah MOV a ľudských práv v priebehu 21. storočí. Akým spôsobom sa formovali a modifikovali, až kým nadobudli svoju dnešnú podobu. Pôjde o proces reprodukcie kreovania a vývoja menovaných javov vrátane ich analýzy pomocou vyššie uvedených materiálov
- Deskriptívna metóda by nám mala pomôcť pri objasňovaní jednotlivých súvislostí v kontexte skúmanej problematiky a vhodným spôsobom nám ponúkne opis a sumarizáciu zistených údajov
- sekundárna analýza dát, ktoré získame vďaka knihám a článkom uvedených autorov na konci práce (zo slovenského, českého a zahraničného akademického prostredia). Vo všetkých uvedených zdrojoch sú spracované a ponúknuté určité poznatky a závery. Podstata tejto metódy bude spočívať v tom, že vďaka ním budeme sekundárne spracovávať tieto dáta a budeme ich vhodne kriticky selektovať a využívať už pre účely nášho výskumu
- obsahová analýza bude využitá na zodpovedanie prieskumných otázok, a to ak existuje záznam komunikácie medzi politickými a športovými aktérmi, o ktoré máme záujem a výskumník má k takémuto záznamu prístup. V

tomto kontexte sa práca zameria nielen na knihy, články, ale aj webové stránky, vládne či športové dokumenty, ktoré budeme mať k dispozícii pri svojom výskume. Naším objektom výskumu bude MOV. Vďaka rôznym rozhovorom a dokumentom medzinárodným a mimovládny organizácií (najmä MOV, SOŠV, OSN, Rady Európy), ktoré na svojich stránkach zverejňujú mnohé zaujímavé dokumenty a rozhovory týkajúce okrem iného sa našej problematiky budeme môcť podrobnejšie analyzovať obsah týchto poznatkov a vhodne využiť pre naše účely. Všetky využité dokumenty uvádza práca na konci, v zozname použitej literatúry.

Práca bude rozdelená do troch kapitol. Prvá bude mať teoretický charakter zameraný na základné pojmy, s ktorými budeme v práci pracovať. Pôjde o pojmy ako šport, diplomacia, ich vzájomný vzťah, športová diplomacia či ľudské práva. Druhá kapitola sa sústreďí podrobnejšie na Medzinárodný olympijský výbor (MOV), ktorý je hlavným predmetom nášho výskumu, preto považujeme za viac ako nutné, bližšie analyzovať túto organizáciu. V rámci nej si stručne predstavíme históriu MOV, jeho právny status, úlohu, význam a organizačnú povahu. V závere tejto kapitoly budeme venovať ešte pozornosť primárnemu kodifikačnému prameňu MOV, ktorým je Olympijská charta obsahujúca základné princípy olympizmu. Tretia kapitola bude z pohľadu našej práce kľúčovou. Tá sa zameria na vzťah MOV a ľudských práv z pohľadu športovej diplomacie v 21. storočí. V tejto časti si predstavíme MOV ako významného aktéra v boji proti globálnym problémom ľudstva. Následne objasníme jeho pozíciu a vplyv na vývoj ľudských práv vo svete. To znamená, že sa pozrieme v praxi na to, ako sa berú do úvahy ľudské práva pri organizovaní olympijských hier. V kontexte rozvoja a podpory týchto práv predstavíme aj dva najkľúčovejšie projekty MOV za posledné obdobie, a to prijatie „Strategického rámca pre ľudské práva“ v roku 2022 a Projekt “Refugee Olympic Team” (Olympijský tím utečencov) spustený v roku 2016. V druhej fáze tejto kapitoly budeme analyzovať vzťahy a spolupráca MOV s dvoma najvýznamnejšími medzivládny organizáciami akcentujúcimi ochranu ľudských práv, a to s Radou Európy a OSN.

1 Teoretický úvod do problematiky

1.1 Pojem šport, diplomacia a ich vzájomný vzťah

S pojmom šport sa v dnešnej dobe stretávame prakticky každý deň, a napriek tomu len málokto dokáže tento pojem správne definovať. Z pohľadu lingvistov slovo šport sa odvodzuje z latinského „disportare“ a starofrancúzskeho „le désporter“, čo v slovenskom jazyku znamená baviť sa, príjemne tráviť voľný čas, alebo to môžeme voľne preložiť ako zábava (Demetrovič, 1988). Ottov slovník náučný je viac ako sto rokov stará a aj napriek jej veku vyzdvihuje niektoré prvky, ktoré sú pre šport podstatné dodnes. Už prvá veta správne vystihuje podstatu športu, teda to, že by malo ísť o zábavu spojenú s pohybom. Zároveň druhá veta tejto definície zodpovedá dnešnému poňatiu profesionálneho športu a obsahuje pojmy ako súťaživosť, ctižiadosť, prípravu na preteky alebo túžbu po cenách. (Kolektív autorov, 2000) V tom čase Ottov slovník vnímal tuto druhú časť definície skôr negatívne a vnímal to ako negatívnu stránku športu. Dnes však práve takto by sa dal definovať vrcholový šport. V čase vzniku tejto knihy sa začal vrcholový šport formovať do podoby, v akej ho poznáme dnes. Aby sme si šport definovali podľa aktuálnych poznatkov, je dôležité nahliadnuť do súčasnej literatúry.

Šport ako taký je fyzická, praktická a pohybová aktivita pri ktorej sú jasne dané pravidlá a hranice, kedy pri nedodržaní týchto pravidiel dochádza k trestom, zrážkam bodov či dokonca k vylúčeniu. Pri športe dochádza väčšinou k úteku od reality, odreagovaniu od stereotypnej činnosti či práce. Možno to tiež pojať ako duševnú hygienu. Pre spoločnosť môže byť šport praktický všetkým. Šport môže prinášať potešenie, relaxáciu, peniaze a slávu. Šport je v dnešnej dobe aj práca na plný úväzok. S potešením môže prísť aj sklamanie či trebárs pocit prehry (Choutka, 1978).

V dnešnom poňatí môžeme podľa M. králiku šport charakterizovať ako pohybovú hru, zábavu pôvodne rekreačného charakteru, prevádzkovanú na čerstvom vzduchu, teraz pohybovú činnosť jednak za účelom rekreačne zdravotným a výchovným, jednak vyslovene za účelom súťažným, závodným. Na druhej strane autor uvádza, že „špecifickými rysmi športu sú snaha po dosiahnutí maximálneho výkonu, špecializácie, súťaženia, pretekania, tréning a pod.“ (Králik,

2001). Táto definícia zodpovedá predovšetkým vrcholovému športu, pretože je podľa autora podstatou športu súťaženie a dokazovanie čo najlepších výsledkov. Táto definícia sa týka iba obmedzeného počtu športov a sú zabúdané na rekreačné aktivity, ktoré sú určite považované za šport.

Opačným pohľadom sa na šport pozeral teoretik M. Choutka, ktorý za šport nepovažoval iba súťaženie alebo fyzické vykonávanie určitých telesných cvičení, ale aj činnosť trénerov, rozhodcov, funkcionárov klubov alebo prítomnosť divákov. Všetky tieto uvedené príklady boli z literatúry teoretikov a možno povedať, že pojem šport nie je jednoznačne určený (Choutka, 1978).

Na základe dostupných definícií však môžeme šport rozdeliť na 5 hlavných druhov (Sloboda, 2007):

- Elitný šport, kde sa jedinec snaží o maximálny výkon. Preto, aby mohol byť vysoko je potrebné mať vysoký sociálny status. S dobrým výkonom prichádza vysoká odmena. Väčšinou sa jedná o profesionálny šport
- Pretekársky šport alebo tzn. „klubový“ je súťažným športom a prináša potešenie, stres či vzrušenie z pretekov, zápasov. Hlavným cieľom je socializácia a dobrý pocit
- Rekreačný šport môže byť v kluboch, voľnočasovo pre lepšie duševné zdravie človeka aj v skupine priateľov, ktorí majú radi rovnaký druh športu. Väčšinou to nie je závodný druh športu, ale veľa športových nadšencov chodí na amatérske preteky či zápasy. Väčšinou pre zábavu spoločnosti. Viac menej sa jedná o voľnočasový aktív, ktorý jedinec robí pre relaxáciu, duševnú hygienu a zdravie
- Fitness šport je niekedy vnímaný až ako extrémny druh športu a má za cieľ naberať svalovú hmotu a formovať telo. Ide aj o druh fyzického vyťaženia a zdatnosti
- Rizikové športy praktizujú jedinci, ktorých naplňa pocit blaha až v tom prípade keď cíti adrenalín. Určité napätie, nervozita či mravčenie v bruchu je pocit, ktorý je ako droga. Medzi takými športmi môže byť horolezectvo, lyžovanie vo vysokom snehu v nechránených areáloch, rafting, ale aj obyčajné potápanie či zoskok padákom

Predovšetkým v 20. storočí sa začal značne meniť charakter športu a v 21. storočí sa dostal medzi základné ľudské práva s pozornosťou medzinárodného významu (vďaka OSN). Tak vznikla potreba aj regulovať šport v legislatívnom slova zmysle. Nárast legislatívy resp. právnej úpravy priniesla aj komercializácia športu. V tomto smere hovoríme o vzájomnom vzťahu športu a práva. Jedným z významných legislatívnych prameňov, ktorý sa venuje športu, je Európska charta o športe, ktorá vo svojom článku 2 uvádza, že „šport zahŕňa všetky formy telesných aktivít, ktoré prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej účasti vedú k preukazovaniu alebo zvyšovaniu telesnej zdatnosti a duševnej pohody, formujú sociálne väzby alebo umožňujú dosahovať výsledky v súťažiach na všetkých úrovniach“ (Európska charta o športe, článok 2, 2019).

Právna úprava športu (športové právo) je roztrieštená do radu právnych prameňov rôznej právnej sily a záväznosti. Medzinárodné športové právo obsahuje predovšetkým dohovory a dohody a je navyše doplnené všeobecnými normami medzinárodného práva. Značný vplyv na šport majú aj právne predpisy vydané inštitúciami EÚ ako napríklad vyššie uvedená Európska charta o športe. Pre športové subjekty vnútri jednotlivých štátov sú však prioritné a záväzné všeobecné predpisy vnútroštátne. Vzhľadom na zaradenie športu do medzinárodných federácií a nadnárodných inštitúcií športového charakteru, a to najmä MOV, sú vydávané predpisy záväzné po línii športového odvetvia alebo športového prostredia, a to predovšetkým v rámci boja proti dopingu (WADA) (Kubíček, 2012).

Normy športového práva môžeme tak deliť do dvoch väčších skupín. Prvá skupina obsahuje všetky športové charty, športové poriadky, pravidlá a normy, ktoré nie sú prijímané zákonodarnými orgánmi štátov, ale sú prijímané príslušnými orgánmi daných športov, respektíve športových odvetví. Druhou skupinou sú všetky právne akty prijímané príslušnými orgánmi jednotlivých štátov, najmä zákonodarcovia, majúce podobu právnych predpisov a noriem všeobecnej povahy, ktoré dopadajú a sú aplikovateľné pre šport. Tieto predpisy a normy sú súčasťou pozitívneho práva. Športové právo tak možno chápať ako súbor noriem, ktoré spadajú iba do druhej skupiny, pretože predpisy vydávané športovými orgánmi, hoci napríklad na medzinárodnej úrovni, sú záväzné výhradne pre športovcov, ktorí sa im dobrovoľne podriadili, a sú záväzné len pri prevádzkovaní športu, avšak nemôžu zaväzovať súdy alebo iné štátne orgány, pretože by išlo o narušenie suverenity a nezávislosti jednotlivých štátov (Kubíček, 2018).

Výklad o práve ako o nástroji regulujúcom športové vzťahy logicky ústi v pojme športového práva, ktorý je akýmsi lingvistickým vrcholom úvah o vzájomných vzťahoch športu a práva. V našej práci je cieľom pozrieť sa bližšie aj na vzájomný vzťah športu a diplomacie. V tomto kontexte musíme začať najprv definíciou a bližším objasnením pojmu diplomacia, následne tak budeme vedieť zhodnotiť vzájomný vzťah medzi týmito dvoma pojmami.

Termín diplomacia je odvodený cez francúzštinu z starogréckeho „diplōma“, zloženého z „diplo“, čo znamená „zložený na dve časti“, a prípony „ma“, čo znamená „predmet“. Poskladané slovo predstavovalo dokument, ktorý udeľoval nositeľovi privilégium resp. povolenie na cestovanie, a tento výraz začal označovať dokumenty, prostredníctvom ktorých vládcovia udeľovali takéto povolenia. Neskôr sa vzťahoval na všetky slávnostné dokumenty vydávané kancelármi, najmä na tie, ktoré obsahovali dohody medzi panovníkmi. Diplomacia sa neskôr stotožnila s medzinárodnými vzťahmi a priama väzba na dokumenty. V 18. storočí sa francúzsky výraz diplomat začal vzťahovať na osobu oprávnenú rokovať v mene štátu. To viac zodpovedá súčasnej definícii modernej diplomacie (Veselý, 2011).

Diplomacia ako „umenie rokovať“ je metóda, ktorú vlády používajú na ovplyvňovanie konania zahraničných vlád prostredníctvom mierových taktík, akými sú vyjednávanie a dialóg. Zvyčajne ho vykonávajú zástupcovia krajín v zahraničí, ale konanie diplomatov bude do značnej miery kontrolovať vláda, ktorej slúžia. Pojem diplomacia možno použiť aj na označenie situácie, keď niekto šikovne rieši osobu alebo ťažkú situáciu spôsobom, ktorý vytvára mierové riešenie bez toho, aby ho urazil alebo rozrušil. Hlavnou funkciou diplomacie je zabezpečiť mierové vzťahy medzi krajinami. Môže to zahŕňať vyjednávanie obchodných dohôd, diskusiu o vzájomných problémoch, implementáciu nových politík a riešenie sporov. Dôsledky, ktoré môžu nastať, ak sa nenadviažu diplomatické vzťahy, môžu byť veľmi vážne (konflikty, násilie a dokonca aj vojna). V skutočnosti existujú niekoľko zásad diplomacie, ktoré sú deklarované vo Viedenskom dohovore o diplomatických vzťahoch. Tento kľúčový dohovor o diplomacii bol vytvorený v roku 1961 a je medzinárodnou zmluvou poskytujúcou usmernenie pre diplomatické vzťahy. Hlavným cieľom diplomacie je zachovať mier predchádzaním konfliktom (Veselý, 2011).

Základom diplomatických vzťahov je priateľský prístup k predstaviteľom druhej krajiny. Na medzinárodnej úrovni rozlišujeme dva prístupy k riešeniu konfliktov, a to „soft power“ a „hard power“. Soft power je schopnosť presvedčiť druhú stranu prostredníctvom hodnôt, kultúry a myšlienok a zároveň protiklad k hard power, ktorá na podmanenie si alebo donútenie používa vojenskú silu (Pondelíková, 2020).

Diplomaciu v praxi realizujú diplomati. Diplomat je zástupca krajiny, ktorý vykonáva oficiálne diplomatické záležitosti v zahraničí. Prax vysielania oficiálnych vyslancov do cudzích krajín ako politických predstaviteľov je prastará, pričom vládcovia v starovekom Grécku, Číne a Perzii používali vyslancov na posielanie správ, vytváranie spojení a podpísovanie zmlúv. Povinnosti jednotlivých diplomatov budú závisieť od ich konkrétnej úlohy, pretože existuje celý rad rôznych ciest, z ktorých si môžu vybrať. Niektorí diplomati sa napríklad zameriavajú na ekonomické operácie, zatiaľ čo iní sa môžu zamerať na operácie veľvyslanectiev alebo verejné záležitosti. V tomto kontexte je viacero typov diplomacie (Veselý, 2011). Klasifikácia diplomacie je často vnímaná ako výsledok globalizácie, kedy sa diplomacia v mnohých oblastiach rozlíšila podľa určitých charakteristík. Záleží teda, o aký druh predmetu záujmu diplomacie ide (Pondelíková, 2020):

- Bilaterálna a multilaterálna diplomacia
- Konferenčná (kongresová), summitová a parlamentná diplomacia
- Ekonomická diplomacia
- Verejná diplomacia
- Preventívna diplomacia
- Vojenská diplomacia
- Digitálna diplomacia
- Kultúrna diplomacia
- Zelená diplomacia ako nový fenomén
- Športová diplomacia ako nový fenomén

Na prelome tisícročí sa diplomacia, ako metóda realizácie zahraničnopolitických záujmov štátu mierovými prostriedkami, nachádza v procese vnútornej transformácie. Potreba reformy alebo „modernizácie“ diplomacie je vo veľkej miere daná predovšetkým akcelerujúcim procesom globalizácie, s ktorého

atribútmi je diplomacia konfrontovaná. Mnohoraký dopad na nástroje, formy ako i celkový charakter diplomacie má najmä prudký rozvoj v oblasti informačno-komunikačných technológií. Globálne informačné siete, a osobitne médiá, sú dnes dôležitým zdrojom informácií z celého sveta, ktoré sú aktuálne a všeobecne dostupné, pričom mnohé z nich sú použiteľné aj v procese prijímania zahraničnopolitických rozhodnutí. V dôsledku toho diplomati v praxi častokrát stratili „monopol“ na poskytovanie všeobecných informácií o situácii v prijímajúcej krajine, a v snahe zachovať „pridanú hodnotu“ nimi sprostredkovaných správ, sa začali viac orientovať na analytické politické spravodajstvo a získavanie špecifických informácií, ktoré pre médiá nie sú dostupné alebo dostatočne „zaujímavé“ (Pajtinka, 2008).

Zároveň sa rozširuje priestor aj pre nových aktérov, ktorí začali dotvárať mozaiku diplomacie a začali aj meniť podmienky pre efektívnu realizáciu menej „tradičných“ diplomatických metód. Jednou z nich je verejná diplomacia, ktorej súčasťou je aj nový fenomén, a to športová diplomacia. V kontexte športovej diplomacie hovoríme o aktéroch, ktorí dokážu (aj si to začali uvedomovať) otepľovať vzťahy medzi štátmi. V tejto súvislosti tu vzniká otázka, aký je vzájomný vzťah medzi športom a politikou (diplomaciou).

Šport a politika sa spájajú už od starovekých olympiád a po celé stáročia sme svedkami, že šport je využívaný aj v zahraničnej politike štátu. Šport môže byť rovnako ako verejná diplomacia používaný na zlepšenie vzťahov medzi znepriatelenými štátmi alebo upevňovanie väzieb, ale tiež sa môže stať impulzom pre zhoršenie vzťahov. Športovci sú tu chápaní ako neohrozujúci hráči, ktorí majú na verejnosť veľký vplyv a sú pre nich vzorom, na rozdiel od diplomatov. Športovec je ale zároveň obmedzený šírením svojich myšlienok počas konania športovej udalosti a jeho aktivity majú väčší vplyv na verejnosť, než diplomatické. V tejto situácii sa samotní športovci alebo športové organizácie stávajú diplomatmi. Dôležitým aktérom tu taktiež môže byť štát, ktorý hostí športovú udalosť. Môžeme ho tu považovať za tzv. mediátora a neutrálneho hráča medzi dvoma štátmi (Dubský, 2018).

Šport je tak dôležitým nástrojom verejnej diplomacie (aj kultúrnej), má obrovský potenciál prispievať k posilneniu reputácie, k dobrému obrazu krajiny v zahraničí. Z medzinárodnopolitického hľadiska môže šport zohrávať úlohu v dvoch rozličných aspektoch zahraničných vzťahov (Otčenáš, 2011):

1. Môže uľahčovať vzťahy s partnerskými krajinami a byť súčasťou dialógu s nimi v rámci verejnej diplomacie, pretože spolupráca v oblasti športu má potenciál prispieť k zlepšeniu medzinárodných vzťahov v iných, nesúvisiacich oblastiach
2. Môže byť prvkom v programoch vonkajšej pomoci medzinárodných organizácii vo forme zahrnutia športu do programov vonkajšej pomoci ako prostriedok na podporu vzdelávania, zdravia, sociálno-ekonomického rozvoja a etnického zmierenia

Môžeme konštatovať, že šport má významný potenciál pri pomoci štátov či medzinárodných organizácií dosahovať ciele zahraničnej politiky, pri presadzovaní európskych či svetových hodnôt prostredníctvom významných športových podujatí a pri vytváraní európskej a celosvetovej dimenzie športu. Význam a sila športu ako nástroja verejnej diplomacie neustále rastie a prepojenie športu s diplomaciou pomáha plniť mnoho cieľov zahraničnej politiky. Športová diplomacia je fenomén, ktorý nám vlastne ukazuje, aký je vzťah medzi športom a politikou, resp. diplomaciou. *„Politika a šport, diplomacia a šport, resp. športová diplomacia sú pojmy v dnešnej dobe čoraz viac skloňované na medzinárodnej scéne. Spolu s nimi sa objavujú aj teórie, či by sa vôbec diplomacia a šport mali prepájať. Existujú na to rôzne názory predovšetkým z dôvodu, že hlbší teoretický výskum tejto problematiky absentuje. Môžeme však konštatovať, že pojem športová diplomacia popisuje hlavne využitie športu ako prostriedku na ovplyvnenie diplomatických, sociálnych a politických vzťahov“* (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013, s. 5).

Nemenej významným medzníkom prepájania športu a politiky resp. diplomacie je aj fakt, že Medzinárodný olympijský výbor (MOV) sa ako prvá športová organizácia na svete stala pozorovateľom v Organizácii spojených národov (OSN). Vymenovaním celosvetovo známeho futbalistu D. Beckhama (2005), tenisovej svetovej jednotky R. Federera (2006) či tenistky S. Williamsovej (2011) za vyslancov dobrej vôle, sa OSN snaží pritiahnúť pozornosť k určitej problematike vo svojej agende. V prípade OSN má program vyslancov dobrej vôle poukázať na ochotu športových osobností svetového významu riešiť svetové problémy a vyvolať tak medzinárodný záujem o ne (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013). Pozrime sa teda bližšie na to, čo je to športová diplomacia a na akým hlavných premisách stojí.

1.2 Športová diplomacia ako nový fenomén na pôde medzinárodných vzťahov

Športovú diplomaciu chápeme z rôznych hľadísk. Z pohľadu politického ju možno charakterizovať ako súhrn diplomatických nástrojov a prostriedkov, ktoré predstavujú spôsob komunikácie medzi jednotlivými aktérmi v športe, ale aj ako schopnosť vyjednávať o politických skutočnostiach prostredníctvom prostriedkov, ktoré ponúka medzinárodný šport. Športová diplomacia a jej aplikácia v praxi je prostredníctvom svojich športových vyslancov nástrojom komunikácie a neoddeliteľným prvkom politiky Európskej únie, či Organizácie spojených národov. Diplomacia prostredníctvom športu prispieva k vytváraniu priaznivého obrazu krajiny v zahraničí a k zlepšeniu vzťahov s partnerskými krajinami. Ďalšou sférou pôsobnosti športovej diplomacie je využívanie športu ako nástroja na podporu vzdelávania, zdravia alebo celkového sociálno-ekonomického rozvoja s cieľom presadzovať a šíriť princípy olympizmu a aplikovať ich v praxi (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013).

Z pohľadu politického možno športovú diplomaciu charakterizovať ako súhrn rôznych diplomatických nástrojov a prostriedkov, ktoré predstavujú spôsob komunikácie medzi jednotlivými aktérmi v športe. V tomto prípade sú však aktérmi v športe nielen športovci a organizované medzinárodné športové hnutie, počíta sa i s účasťou štátov a medzinárodných organizácií za predpokladu, že majú záujem participovať na medzinárodných športových podujatiach a majú záujem využívať ho na politické ciele. V takomto prípade možno športovú diplomaciu chápať ako riadenú a uvedomelú komunikáciu, potrebnú v prípade ochoty zúčastnených strán riešiť medzinárodné problémy politického charakteru prostredníctvom športu.

Športová diplomacia je teda umením vyjednávať o politických skutočnostiach prostredníctvom prostriedkov, ktoré ponúka medzinárodný šport a ktoré sú limitované športom. Z pohľadu nepolitického, možno pojem športovej diplomacie aplikovať na systém riadenia športu na medzinárodnej úrovni, jeho organizáciu a spravovanie. Športová diplomacia je chápaná ako spôsob komunikácie medzi orgánmi zodpovednými za riadenie športu na medzinárodnej a národnej úrovni a ako snaha riešiť spory medzi nimi prostredníctvom hľadania kompromisu (Guttman, 2002). V praxi ide o vedomé a strategické využitie športovcov, športových organizácií či športových podujatí štátmi a neštátnymi aktérmi za účelom zapojenia, informovania a vytvorenia pozitívneho imidžu medzi

zahraničnou verejnosťou a organizáciami tak, aby ich vnímanie bolo tvarované spôsobom, ktorý pomôže danému subjektu splniť jeho ciele (Murray, 2017).

Športová diplomacia ako prostriedok riešenia problémov v oblasti medzinárodných vzťahov prostredníctvom športu a športovej terminológie sa vyvinula predovšetkým za účelom zachovania športových ideálov prekračujúcich hranice politických vzťahov. Spočiatku bolo cieľom udržať šport mimo medzinárodnej politiky, avšak postupne, uvedomujúc si politický potenciál športu, sa cieľom stala nielen pasívna obrana ideálov, ale aj aktívne využitie politického potenciálu športu v medzinárodných vzťahoch. Rôzne nástroje športovej diplomacie tak sledovali rôzne ciele (Štulajter, Barteková, Terem, 2018):

- zachovanie olympijských ideálov a obrana olympijského hnutia pred negatívnymi politickými hrozbami
- mierové riešenie medzinárodných sporov, zmiernenie napätia medzi jednotlivými členmi hnutia a zabránenie eskalácii vzájomného napätia
- zlepšenie imidžu krajiny vo svete a prezentácia v čo najlepšom svetle
- prínos v oblasti diplomatických vzťahov, napríklad nadviazanie diplomatických stykov medzi znepriatelenými krajinami
- prezentácia politických názorov prostredníctvom športovcov i správania sa športových organizácií
- nadväzovanie priateľských kontaktov a stykov medzi krajinami

Na vysvetlenie pojmu športová diplomacia je nevyhnutné špecifikovať prostriedky, ktoré tvoria jej súčasť. Uvedomujúc si postavenie športových osobností, môžeme vymedziť nasledujúce prostriedky uplatňované v športovej diplomacii (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013, Záknavský, 2016):

- Diplomatická korešpondencia
- Rokovanie
- Diplomatickí sprostredkovatelia
- Diplomatické misie a vyšetrovacie komisie
- Poslovia dobrej vôle a športovní vyslanci
- Organizovanie medzinárodných športových podujatí
- Zapojenie a aktívne pôsobenie v športových organizáciách svetového významu

- Sponzorovanie aktivít športových oddielov s medzinárodným presahom

Samozrejme, pri pojme športová diplomacia musíme spomenúť aj aktérov, ktorú ju realizujú. Existuje veľké množstvo aktérov, ktorí sa do aktivít spadajúcich pod športovú diplomáciu zapájajú. Môžeme týchto aktérov rozdeliť do piatich základných skupín. Ide štáty a ich vlády, regióny vo vnútri štátov disponujúce vlastným zastupiteľstvom, medzinárodné (športové) organizácie, národné športové federácie a športové kluby a nakoniec o samotných športovcov. Podrobnejšie sa budeme venovať jednému konkrétnemu aktérovi v druhej, samostatnej, kapitole, kde si podrobnejšie predstavíme MOV ako najvýznamnejšiu medzinárodnú športovú organizáciu, ktorá je aj predmetom našej záverečnej práce. Nakoľko je témou práce pozícia a vplyv tejto organizácie na vývoj ľudských práv z pohľadu športovej diplomacie, považujeme za dôležité sústrediť pozornosť aj na problematiku ľudských práv najprv vo všeobecnosti. V tretej kapitole tak budeme konkrétne skúmať, aký má vplyv na ich vývoj a ochranu MOV.

1.3 Problematika ľudských práv

Ľudské práva odkazujú na široké kontinuum hodnôt alebo schopností, o ktorých sa predpokladá, že posilňujú ľudskú činnosť alebo chránia ľudské záujmy a ktoré sú deklarované ako univerzálny charakter, v istom zmysle rovnako nárokované pre všetky ľudské bytosti, súčasné i budúce. Je bežným postrehom, že ľudské bytosti všade vyžadujú realizáciu rôznych hodnôt alebo schopností na zabezpečenie ich individuálneho a kolektívneho blaha. Je tiež bežným postrehom, že táto požiadavka (či už je koncipovaná alebo vyjadrená ako morálna alebo právna požiadavka) je často bolestivo frustrovaná spoločenskými, ako aj prírodnými silami, čo vedie k vykorisťovaniu, útlaku, prenasledovaniu a iným formám deprivácie. V týchto dvoch pozorovaniach sú hlboko zakorenené začiatky toho, čo sa dnes nazýva „ľudské práva“ a národné a medzinárodné právne procesy s nimi spojené.

Z historického hľadiska mali pre formovanie ľudských práv význam viaceré dokumenty, medzi ktoré patrí najmä anglická Magna Charta Libertatum z roku 1215, uhorská Zlatá bula z roku 1222, anglický Habeas Corpus Act z roku 1679 a anglická Listina práv (Bill of Rights) z roku 1689. Ideál ľudských práv

univerzálneho charakteru, ktorý má svoj pôvod v prirodzenoprávnej náuke, sa však dostal do popredia až v období osvietenstva. Rozhodujúci význam pre zakotvenie ľudských práv mala Deklarácia práv človeka a občana prijatá francúzskym Ústavodarným národným zhromaždením v roku 1789. Táto deklarácia odmietla stavovské rozdelenie spoločnosti a deklarovala rovnosť všetkých ľudí pred zákonom, čím otvorila cestu k zrušeniu privilégií viažucich sa k stavovskej príslušnosti a zamedzeniu diskriminácie. Pojem „ľudské práva“ sa však začal reálne v dnešnom slova zmysle používať až od druhej svetovej vojny, kedy nadobudol v súčasných diskusiách význam a stal sa univerzálnym fenoménom (Heywood, 2008).

Všeobecná deklarácia ľudských práv je všeobecným katalógom ľudských práv. Pre ľudské práva v európskom priestore má rozhodujúci význam aj Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaný pod záštitou Rady Európy v roku 1950 v Ríme. V roku 1966 boli na pôde Organizácie spojených národov podpísané aj dve medzinárodné zmluvy týkajúce sa ľudských práv, a to Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, ktorý upravuje ľudské práva prvej generácie, a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorého predmetom sú ľudské práva druhej generácie. Oba dohovory začali platiť v roku 1976 a zaväzujú tie štáty, ktoré ich ratifikovali. Z mnohých dokumentov upravujúcich špecifické oblasti ľudských práv možno spomenúť napríklad ešte aj Európsku sociálnu chartu z roku 1961, Dohovor o zrušení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965 a Dohovor o právach dieťaťa z roku 1980 a iné (Právna úprava ochrany..., 2023).

Po prijatí Všeobecnej deklarácie ľudských práv v roku 1948 Organizáciou Spojených národov to mnohí vnímali ako prejav optimizmu pre lepšiu ochranu, presadzovanie a presadzovanie ľudských práv. Všetky vyššie uvedené dokumenty tak zrodili normatívnu éru, v ktorej medzinárodné spoločenstvo, inšpirované Všeobecnou deklaráciou ľudských práv, vytvorilo vynikajúci súbor medzinárodných noriem a štandardov pre dôstojný a blahobytný život pre všetkých. Napriek tomuto monumentálnemu úspechu sa ľudské práva a rozvojová prax vyvíjali rôznymi smermi, najmä v dôsledku politickej dynamiky, ktorá prevládala počas studenej vojny. Dnes, aj toľko rokov od ich prijatia sa však ukazuje, že porušovanie ľudských práv nekleslo. Svet je plný príkladov porušovania základných práv, akými sú cenzúra, diskriminácia, politické väznenie, mučenie,

otroctvo, zmiznutia, genocída, mimosúdne zabíjanie, svojvoľné zatýkanie a zabíjanie, chudoba atď.

V súčasnosti existujú rôzne definície ľudských práv. OSN definovala ľudské práva ako tie práva, ktoré sú vlastné nášmu prírodnému stavu a bez ktorých nemôžeme ako ľudské bytosti žiť. Ľudské práva patria každému človeku a nezávisia od špecifik jednotlivca alebo vzťahu medzi nositeľom práv a garantom práv. Ľudské práva sú práva, ktoré má každý rovnako na základe svojej ľudskosti. Je založená na apele na našu ľudskú prirodzenosť. Ide tak o akékoľvek nároky, ktoré by mali mať právnu a morálnu ochranu, aby sa zabezpečilo naplnenie základných potrieb (UN: Human Rights, 2023).

Ľudské práva sú práva vlastné všetkým ľudským bytostiam bez ohľadu na rasu, pohlavie, národnosť, etnickú príslušnosť, jazyk, náboženstvo alebo akýkoľvek iný status. Ľudské práva zahŕňajú právo na život a slobodu, slobodu od otroctva a mučenia, slobodu názoru a prejavu, právo na prácu a vzdelanie a mnohé ďalšie. Na tieto práva má nárok každý bez rozdielu. Tieto práva sú vlastné ľudskej prirodzenosti, a preto sú garantované a chránené štátom bez rozdielu akéhokoľvek druhu. Ak sú takéto práva jednotlivcovi odopreté, či už štátom alebo neštátnymi aktérmi, ide o porušenie ľudských práv (Heywood, 2008). Hoci ľudské práva boli klasifikované mnohými rôznymi spôsobmi, je dôležité poznamenať, že medzinárodné právo ľudských práv zdôrazňuje, že všetky ľudské práva sú univerzálne, nedeliteľné a vzájomne prepojené.

Ľudské práva majú veľmi širokospektrálne delenie. Klasifikácia slúži na poznanie povahy základných ľudských práv a slobôd. Existuje veľké množstvo klasifikácií. Rozvíjali sa postupne s prenikaním do problematiky ľudských práv. Sú založené na značnom množstve kritérií, napr. predmetu úpravy, obsahu, funkcii, subjektoch, adresátoch, atď. My predstavíme delenie z historického hľadiska na základe generačného prístupu, ktorý je rozdelený do troch častí, podľa období, v ktorých sa stali tieto ľudské práva uznávanými. V odbornej literatúre sa stretávame s viacerými princípmi k členeniu ľudských práv. V poslednom období prevláda delenie na tri základné vývojové stupne, ktoré sa označujú ako generácie ľudských práv. Odborná literatúra vo všeobecnosti hovorí o existencii troch generácií ľudských práv:

- **Prvá generácia** vzišla z boja proti feudalizmu, proti existujúcemu spoločenskému poriadku. Predstavuje občianske a politické práva, ktoré smerujú ku slobode jednotlivca a jeho účasti na politickom živote spojené s volebným právom. Do prvej generácie patria tak *občianske a politické práva* (Jankuv, 2006)
- **Druhá generácia** vzišli z boja proti buržoázii, súviseli predovšetkým so zlým postavením robotníkov. Štáty ich začali uznávať po prvej svetovej vojne. A je spojená so vznikom ľavicových politických strán a hnutí v druhej polovici 19. storočia. Do druhej generácie tak patria *sociálne, hospodárske a kultúrne práva* (Jankuv, 2006)
- **Tretia generácia** predstavuje zlúčenie prvej a druhej generácie. Prejavujú sa na medzištátnej úrovni ako snaha o spoločné riešenie globálnych problémov. Zahŕňajú viacero špeciálnych, novo sa formujúcich moderných práv alebo práv solidarity. Úlohou tejto generácie je chrániť ľudí pred tlakom postmodernej doby industriálnej a postindustriálnej spoločnosti, ktoré spôsobili populačnú explóziu, zhoršenie životného prostredia. Do tretej generácie tak patria *právo na mier, právo na solidaritu, právo na priaznivé životné prostredie, právo na hospodársky a sociálny rozvoj, práva národnostných a etnických menšín, právo na prístup ku kultúrnemu dedičstvu, právo na prírodné zdroje, právo na komunikáciu* (Jankuv, 2006)

Teória generácií ľudských a občianskych práv začala vznikať koncom 60. rokov 20. storočia. Charakterizuje ju predovšetkým to, že pojem generácií chápe v ich vzájomnom prepojení a previazanosti (jedna generácia bez predchádzajúcej generácie je z hľadiska koncepčného poňatia ľudských práv nemysliteľná).

1.4 Porušovanie ľudských práv a ich ochrana

Princíp slobody a demokracie, rešpektovania právneho štátu, ľudských práv a základných slobôd je hlavným princípom a spoločným cieľom štátov, ktoré sa združujú v organizáciách akcentujúcich rešpektovanie ľudských práv. Ideálom ľudských práv je vytvorenie takého duchovného stavu spoločnosti, v rámci ktorého smie každý preukázať svoje schopnosti bez nánosu predsudkov. 21. storočie od nás

očakáva ústretovosť, toleranciu a rešpekt. Rešpektovanie ľudských práv, ich garantovanie zo strany štátu, dodržiavanie ľudských práv a existencia efektívneho mechanizmu nápravy v prípade ich porušenia, sú považované za jeden zo základných znakov demokratickej spoločnosti. Avšak je potrebné si uvedomiť, že vysoká úroveň ochrany ľudských práv, ktorá je dnes už samozrejmosťou takmer všade v Európe, nemusí byť rovnaká v iných častiach sveta. A tiež nie je samozrejmé, že úroveň ochrany ľudských práv, na ktorú sme si už zvykli, ostane taká naveky. Nie je možné uplatňovať si svoje práva bez toho, aby sme ich poznali, a aby sme poznali aspoň základné mechanizmy ich ochrany (Demokracia, mier a ľudské..., 2023).

Zástancovia ľudských práv sa zhodujú, že aj viac ako sedemdesiat rokov po vydaní je Všeobecná deklarácia ľudských práv stále viac snom ako realitou. Porušenia ľudských práv existujú vo všetkých častiach sveta. Mučenie, zneužívanie, nespravodlivé súdne procesy, obmedzená sloboda prejavu, maržinalizácia žien, tlač v mnohých krajinách nie je slobodná a disidenti sú umlčaní, príliš často natrvalo a mnohé ďalšie príklady. Hoci sa v priebehu posledných šiestich desaťročí dosiahli určité úspechy, porušovanie ľudských práv sužuje svet aj dnes.

Cieľ, že každá ľudská bytosť by mala plne využívať svoje ľudské práva, znamená, že nikto by nemal trpieť porušením týchto práv. Prevencia porušovania ľudských práv je preto kľúčovou súčasťou úsilia mnohých organizácií chrániť a podporovať ľudské práva pre všetkých. Za účelom realizovania ochrany ľudských práv ako historicky multipróblémovej a premennej kategórie, si postupne ľudská spoločnosť neraz vynútila konštruovať rozličné mechanizmy a inštitúcie, ktoré v medzinárodnom celosvetovom, kontinentálnom i regionálnom meradle majú zabezpečiť stabilitu garantovania ľudských práv, a týmto spôsobom teda tiež zvyšovať stupeň globálnej bezpečnosti celého sveta. Do polovice 20. storočia bola ochrana ľudských práv len vnútroštátnou záležitosťou. To znamenalo, že každý štát si zabezpečoval a dodržiaval ľudské práva sám. Na vnútroštátnej úrovni zabezpečujú ochranu ľudských práv najmä súdne orgány, ombudsman a iné orgány vytvorené vládou zamerané na túto ochranu (Svák, 2011).

Postupne sa celá Európa začala prebúdzat' a napredovať vývoju ochrany ľudských práv, kedy sa vytvorilo päť systémov. Hovoríme tak o vonkajšej resp. komunitárnej ochrane ľudských práv. Tieto systémy slúžia na ochranu ľudských

práv. Niektoré sú od seba aj veľmi odlišné. Nakoľko nie je predmetom našej práce táto téma, bližšie a podrobnejšie sa tejto otázke z dôvodu rozsiahlosti problematiky venovať nebudeme. K spomenutým piatim systémom patri (Králik, Králiková, 2007):

1. *Európsky systém*, kde rozhodujúce postavenie má Rada Európy, Európsky súd pre ľudské práva a Agentúra EÚ pre ľudské práva
2. *Medzinárodný systém*, kde rozhodujúce postavenie má OSN
3. *Americký systém*, ktorý sa sústreďuje iba na územie Ameriky. Základ tohto systému tvorí Medziamerický súd a Medziamerická komisia pre ľudské práva
4. *Africký systém*, ktorý sa sústreďuje iba na africkom kontinente. Rozhodujúce postavenie má Africká komisia pre ľudské práva a práva národov a Africký súd
5. *Ázijský systém*, v ktorom neexistuje žiadny právny systém na ochranu ľudských práv ako v predchádzajúcich systémoch. Ochrana ľudských práv tu ostáva iba na regionálnej úrovni

Ako sme naznačili už v úvode práce, tak faktom, je že čoraz viac ľudí sa pohoršuje nad porušovaním ľudských práv aj v súvislosti so športom a nad nedostatkom zohľadňovania ľudských práv v globálnom športe. Okrem mnohých ľudskoprávnych organizácií spochybňujú praktiky udeľovania cien veľkých medzinárodných športových asociácií nezohľadňujúce ľudské práva už aj fanúšikovia, médiá aj samotní športovci. Uvedeným problémom sa zaoberá aj celý rad organizácií. Amnesty International, Human Rights Watch, odborové zväzy a ďalšie mimovládne organizácie sa od roku 2015 spojili v tzv. „Alianciu pre šport a práva“ a ich cieľom je upozorňovať tie najväčšie medzinárodné športové inštitúcie na skutočnosť, že k porušovaniu ľudských práv dochádza opakovane okrem iného aj v priamej súvislosti s veľkými športovými podujatiami. Ľudskoprávne organizácie už mnoho rokov kritizujú aj to, že vlády zodpovedné za vážne systematické porušovanie ľudských práv majú opakovane príležitosť využiť významné udalosti na odpútanie pozornosti od situácie v oblasti ľudských práv v ich krajine (Donnelly, 2008).

V kontexte veľkých športových podujatí sa tak začína venuje pozornosť teda otázke rešpektovania a porušovaniu ľudských práv. To je aj predmetom našej práce.

Dôvodom je skutočnosť, že na pozadí uskutočňovania rôznych veľkých športových podujatí dochádza častokrát k tomuto problému, a problémom je práve to, ako sa najväčšie športové inštitúcie stavajú k tomuto javu. To nás privádza k jednej z ústredných otázok o zodpovednosti športu za ľudské práva, či sú medzinárodné športové federácie schopné zabezpečiť významné športové podujatia tak, aby sa dbalo na ľudskú dôstojnosť a na rešpektovanie ľudských práv a hlavne v takých krajinách, ktoré sú ochotné prevziať zodpovednosť za rešpektovanie a ochranu ľudských práv.

Je bežnou praxou, že šport sa politicky zneužíva na zakrytie porušovania ľudských práv. Príkladov z praxe by sme mohli uviesť hneď niekoľko. V januári 2021, keď Rally Paríž-Dakar prechádzal Saudskou Arábiou, tak pretekárska trať viedla juhozápadne od hlavného mesta Rijád, neďaleko väznice Al-Ha'ir. V tom čase tam bola tri roky väznená aktivistka za práva žien Loujain al-Hathloul, ktorú mučili len preto, že viedla kampaň za práva žien a proti zákazu šoférovania pre ženy, ktorý v tom čase ešte platil. Alebo vo februári roku 2022 čínska vláda oslávila veľký športový festival zimnými olympijskými hrami, napriek tomu, že svetová verejnosť vedela, že v provincii Sin-t'iang pokračujú brutálne a systematické zásahy proti stovkám tisícov internovaných a monitorovaných Ujgurov a iných menšín (Beeko, 2022). Po letných olympijských hrách v Pekingu v roku 2008 bol Medzinárodný olympijský výbor silne kritizovaný v kontexte vplyvu na situáciu v oblasti ľudských práv v Číne. Situácia v oblasti ľudských práv sa nezlepšila v dôsledku usporiadania olympijských hier. Napriek masívnemu porušovaniu ľudských práv v súvislosti s letnými olympijskými hrami v roku 2008 v Pekingu bolo čínske hlavné mesto v roku 2022 prvým miestom, kde sa konali letné aj zimné olympijské hry. Okrem mnohých zatýkaní kritikov opozičného režimu a prísnej cenzúry médií bola obmedzená aj komunikácia cez internet pre všetkých občanov. Veľké sklamanie priniesli aj majstrovstvá sveta v Katare minulý rok. Na tomto mieste by sme mohli uviesť ďalšie príklady. To však momentálne nie je našim cieľom z dôvodu rozsiahlosti problematiky.

Výkonný výbor Medzinárodného olympijského výboru (MOV) schválil Strategický rámec pre ľudské práva, ktorý obsahuje aj ustanovenia o presadzovaní najlepších postupov pri výbere budúcich hostiteľov olympijských hier. Nový dokument podrobne uvádza spôsoby, akými plánuje výbor využiť tento rámec na formovanie svojich pracovných postupov, postupov pri organizácii olympijských

hier, pri činnosti olympijského hnutia a na zabezpečenie dodržiavania ľudských práv v rámci príslušných kompetencií. V každej z týchto oblastí bude MOV postupovať v súlade so zásadami Organizácie Spojených národov. MOV stanovil aj šesťnásť cieľov, ktoré chce naplniť do konca roku 2024. Patrí medzi nich aj zmena Olympijskej charty a aktualizácia Základných univerzálnych zásad dobrej správy vecí verejných. Do konca roka 2022 organizácia vytvorila svoj poradný výbor pre ľudské práva. Uchádzači o usporiadanie olympijských hier budú v budúcnosti odpovedať aj na súbor otázok o ľudských právach (MOV prijal Strategický..., 2022). V nasledujúcej kapitole našej práce sa tak bližšie pozrieme na najsilnejšieho aktéra športovej diplomacie, kde si podrobnejšie predstavíme MOV ako najvýznamnejšiu medzinárodnú športovú organizáciu. Stručne predstavíme históriu MOV, jeho právny status, jeho úlohu a význam v medzinárodných vzťahoch.

Pre realizáciu športu, pre udeľovanie veľkých športových podujatí musí platiť to, že športové zväzy/inštitúcie musia zosúladiť kritériá a postupy pri udeľovaní významných športových podujatí so záväznými normami ľudských práv. (to sa práve Medzinárodný olympijský výbor snaží vďaka prijatiu spomenutých stanov docieľiť). Obzvlášť dôležité sú tri body, a to po prvé, združenia musia komplexne zaznamenať ľudskoprávne riziká na začiatku postupu udeľovania. Po druhé, musia zapojiť skupiny postihnutých ľudí a spolupracovať s nimi na vývoji opatrení na predchádzanie porušovaniu ľudských práv v súvislosti so športovým podujatím. Po tretie, športové zväzy/inštitúcie musia zabezpečiť, aby bola dotknutým osobám sprístupnená právna pomoc a ľahko dostupné mechanizmy podávania sťažností, aby mohli vyjadriť svoj názor. Je potrebné konkrétne a praktické prevzatie zodpovednosti veľkými športovými federáciami. Povinnosti náležitej starostlivosti v oblasti ľudských práv stanovené v hlavných zásadách OSN sa musia stať záväznou praxou pri praktickej implementácii a musia sa uplatňovať aj zásady odškodnenia dotknutých osôb (Duval, Heerdt, 2020).

Medzinárodný šport by nemal byť vo všeobecnosti súčasťou problému, ale môže sa zo všetkých síl snažiť stať sa súčasťou riešenia do budúcnosti jednoznačne hľadať odpovede na otázku, či môže organizovať významné medzinárodné športové podujatia s rešpektom a rešpektovaním ľudských práv. Aj športovci by mali v tomto smere byť nápomocní. Dve najväčšie športové podujatia na svete (olympijské hry a majstrovstvá sveta) jasne ukazujú, aká dôležitá je v súčasnosti

otázka vzťahu športu a politiky. Z vedeckého hľadiska je šport považovaný za významný spoločenský fenomén, preto nemôže existovať úplne autonómne a apoliticky (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013).

Práca bude silno akcentovať názor, že v kontexte športu a ľudských práv sú to práve medzinárodne športové organizácie, ktoré musia napomáhať tomuto problému a mali by sa viac politicky angažovať. Šport sa môže stať legitímnym prostriedkom spoločenských zmien. Medzinárodne športové organizácie by mohli pôsobiť ako sprostredkovatelia, aby spojili súperiace sily a pomohli vyriešiť politické problémy (Štulajter, Štulajter, Barteková, 2013).

2 Medzinárodný olympijský výbor ako kľúčový aktér športovej diplomacie

Po studenej vojne sa medzinárodné vzťahy a diplomacia začali rozširovať, pričom rôzni aktéri nadobudli významnú rolu, najmä pri rozširovaní diplomatických vzťahov v kontexte športu. Klasifikácia a význam ostatných aktérov zostáva vo vzťahu k športu nedostatočne preskúmaná, pričom odborná literatúra sa viac zameriava na rast nových a rôznych praktík diplomacie. S príchodom globalizácie je tak potrebné skúmať základné zložky modernej diplomacie s dôrazom na nových aktérov ako trebárs aj príchod športových organizácií na pôdu diplomacie. Je to dôležité, pretože presnejšie pochopenie športových organizácií prispeje k tomu, ako môžu diplomatické štúdie analyzovať a hodnotiť modernú diplomaciu v kontexte športu. Medzinárodný olympijský výbor je najčastejším aktérom používaným na ilustráciu toho, ako sa problematické klasifikácie v súčasnosti v akademickej literatúre premietajú do analýzy a hodnotenia jeho úlohy a významu v diplomacii. MOV je aktívnym a významným prispievateľom k neustále sa rozširujúcemu a komplexnému diplomatickému prostrediu a širšej spoločnosti (Postlethwaite, Grix, 2016).

Medzinárodný olympijský výbor, ako to uvádza na svojom portály, je strážcom olympijských hier a vedúcim olympijského hnutia. Táto skutočne globálna organizácia pôsobí ako katalyzátor spolupráce medzi všetkými zainteresovanými stranami olympijských hier, vrátane športovcov, národných olympijských výborov, medzinárodných federácií, organizačných výborov olympijských hier, celosvetových olympijských partnerov a partnerov vysielania olympijských hier. Spolupracuje aj s verejnými a súkromnými orgánmi vrátane Organizácie Spojených národov a iných medzinárodných organizácií. Víziou MOV je vybudovať lepší svet prostredníctvom športu. MOV, ktorý vznikol 23. júna 1894, je najvyššou autoritou olympijského hnutia. prináša úspech prostredníctvom širokej škály programov a projektov. Na tomto základe zabezpečuje pravidelné oslavy olympijských hier, podporuje všetky pridružené členské organizácie olympijského hnutia a vhodnými prostriedkami dôrazne podporuje presadzovanie olympijských hodnôt (International Olympic Committee, 2023). Pozrime sa teda bližšie na túto organizáciu.

2.1 Stručná história MOV

Počiatky MOV siahajú do obdobia obnovenia olympijských hier v roku 1894. MOV bol založený na parížskej univerzite Sorbonna 23. júna 1894 na vôbec prvom olympijskom kongrese, ktorý organizoval barón Pierre de Coubertin. MOV pôvodne sídlil v Paríži a v roku 1915 sa presťahoval do blízkosti Ženevského jazera a usadil sa v Lausanne vo Švajčiarsku. Prvé letné olympijské hry modernej éry sa konali v Aténach v roku 1896. Prvé zimné olympijské hry boli v Chamonix vo Francúzsku v roku 1924. Odvtedy MOV a olympijské hnutie neustále rastú. V súčasnosti existuje 206 národných olympijských výborov, ktoré podporujú rozsiahle úsilie MOV a jeho propagáciu. Súčasným prezidentom MOV je Thomas Bach. MOV organizuje okrem klasických olympijských hier najnovšie aj olympijské hry mládeže. Prvé letné olympijské hry mládeže sa konali v Singapure v roku 2010 a prvé zimné olympijské hry mládeže v roku 2012 v Innsbrucku (International Olympic Committee, 2023). Pozrime sa bližšie na niektoré z kľúčových míľnikov v histórii MOV.

Prvým významným míľnikom je tak vznik tejto organizácie v roku 1894. Jeho zakladateľ Barón Pierre de Courbertin, otca olympijského hnutia, sa začal zaujímať o šport ako dôležitý prvok vo výchove mužov a veril, že atletika, ktorú videl v anglických verejných školách, môže oživiť rastúce generácie jeho rodnej francúzskej krajiny. V roku 1889 Courbertin cestoval po severoamerických školách a zbieral dôkazy na podporu svojej propagácie telesnej výchovy vo Francúzsku. Dospel k presvedčeniu, že znovuzrodenie olympijských hier v starovekom Grécku by v konečnom dôsledku zvýšilo akceptáciu športu natoľko, že by sa mohol zaviesť do škôl. V tom čase sa v tlači pravidelne objavovali nové archeologické objavy v Olympii, ktoré už pomáhali uviesť túto myšlienku do povedomia verejnosti. Skupina delegátov zahraničných športových klubov sa tak v júni 1894 stretla na parížskej Sorbonne, aby diskutovali o amatérskej atletike. Zúčastnilo sa ho 78 delegátov z desiatich krajín. Až na záver konferencie bol predstavený plán s vytvorením modernej verzie olympijských hier starovekého Grécka. Rozhodlo sa o názve správneho orgánu (Comité international des jeux olympiques), a do jeho radov vymenoval Courbertin 13 členov. Predsedníctvo komisie sa malo po každých hrách meniť. Keďže prvý sa mal konať v Aténach (druhý v Paríži), za prvého prezidenta skupiny bol vymenovaný Demetrios Vikelas, bohatý grécky obchodník

žijúci v Paríži. Kongres prijal aj svoje slávne motto „Citius, Altius, Fortius“ (rýchlejšie, vyššie, silnejšie). Hlavnou úlohou výboru bolo organizovanie olympijských hier (Souček, 2011).

Druhým míľnikom bolo prijatie Olympijskej charty v roku 1908. Olympijskej charte ako garantovi kodifikácie základných princípov olympizmu sa budeme venovať ešte samostatne v ďalšej časti práce. Ďalším významným momentom bolo založenie výkonného výboru v roku 1921, neskôr nazývaný Výkonná rada. Odkedy sa barón Pierre de Coubertin stal prezidentom MOV v roku 1896 (po Demetriosovi Vikelsovi), viedol MOV v podstate sám. Na Olympijskom kongrese v roku 1921 Coubertin oznámil, že plánuje dlhú cestu a počas toho času sa nebude môcť venovať záležitostiam MOV, a navrhol, aby bol vytvorený výkonný výbor, ktorý by mu pomohol s riadením. Tento návrh bol Kongresom jednomyseľne schválený. Výkonný výbor sa pôvodne skladal len z piatich členov, s predsedom, podpredsedom, tajomníkom a dvoma členmi. Prvým predsedom výkonného výboru bol barón Godefroy de Blonay, ktorý slúžil v rokoch 1921 až 1923. Blonay bol aj dočasným prezidentom MOV počas 1. svetovej vojny, kým bol Coubertin vo francúzskej armáde. Výkonná rada, premenovaná v roku 1955, zostala približne v tejto veľkosti až do polovice 60. rokov, keď bol prezidentom MOV Avery Brundage. V roku 1966 MOV vytvoril dve nové funkcie, pričom určil 1. a 2. viceprezidenta a zväčšil veľkosť rady na deväť členov, z toho šesť členov. V roku 1968 bola pridaná pozícia 3. viceprezidenta, no predstavenstvo zostalo v deviatich členoch. V roku 1985 sa Výkonná rada opäť zväčšila na 11 členov a v roku 1989 pribudla funkcia 4. viceprezidenta. Predstavenstvo zostalo v tejto veľkosti až do roku 2000, keď boli pridané štyri nové pozície, čím sa celkový počet členov predstavenstva zvýšil na 15 (International Olympic Committee, 2023).

Veľmi kontroverzným míľnikom bolo organizovanie hier v Nemecku v roku 1936. V roku 1930 získal Berlín privilégium usporiadať olympijské hry v roku 1936. Problémom však bolo to, že po nástupe Hitlera k moci v roku 1933 predstavovali olympijské hry bezprecedentnú propagandistickú príležitosť. Napriek sľubom o opaku zakázali nacisti židovským športovcom vstup do nemeckých športových zariadení, čo znamenalo porušenie olympijského kódexu, hoci to Hitler oficiálne popieral. V Severnej Amerike a Veľkej Británii vzniklo značné hnutie za bojkot berlínskych hier. Počas hier Hitler údajne odišiel zo štadióna skôr, aby si nepotriasol rukou s Afroameričanmi, ktorí zápasili o zlaté

medaily s jeho árijskými športovcami. Druhá svetová vojna prakticky zrušila zimné hry (Souček, 2011).

Progresívnym míľnikom bolo obdobie predsedníctva Michaela Morrisa Killanina, ktorý sa v roku 1972 stal historicky šiestym predsedom MOV. Killanin upustil od starého systému autokratického riadenia. Už dva roky pred menovaním do najvyššej funkcie formoval prácu dočasnej tripartitnej komisie MOV. V nej boli po troja zástupcovia MOV, národných olympijských výborov (NOV) a medzinárodných športových federácií (MŠF). Ako predseda tejto komisie prejavil vôľu obnoviť po dlhom čase naozaj konštruktívny dialóg medzi piliermi olympijského hnutia a začať riešiť nahromadené problémy. Po prevzatí najvyššej funkcie v MOV zapojil do práce väčšinu členov MOV a zaktivizoval činnosť komisií MOV. Pozorne načúval aj hlasu ďalších súčastí olympijského hnutia. Krátko po svojom zvolení Killanin zvolal X. olympijský kongres po dlhých 43 rokoch. Znamenal významný krok k demokratizácii olympijského hnutia. Okrem iného schválil tripartitnú komisiu MOV ako stálu. Účastníci kongresu sa zhodli aj na potrebe inovovať predpisy o amaterizme v športe a odporučili v tejto súvislosti prijať novú, podstatne miernejšiu definíciu práva olympijskej účasti. Tá sa premietla do zmeny dlhodobo problémového a nekonečne diskutovaného článku 26 Olympijskej charty, ktorú schválilo zasadnutie MOV vo Viedni v roku 1974. Napriek Killaninovým dobrým úmyslom a pozitívnym snahám, ktoré priniesli modernizáciu aj určitú demokratizáciu, olympijské hnutie v jeho ére čelilo ťažkým časom a hrozbe zániku¹. Po mníchovskej tragédii čelili olympiády sérii troch bojkotov, ktoré ohrozovali existenciu olympijského hnutia (Souček, 2011).

Progresívnym míľnikom bolo aj obdobie predsedníctva vizionára a novátora Juana Antonia Samarancha. Ten inicioval v 80. rokoch spustenie ambiciózneho a napokon veľmi úspešného marketingového programu MOV. Vďaka obrovským príjmom z vlastného marketingu a z predaja vysielacích práv na olympijské hry MOV mnohonásobne zveľadil svoj majetok. Mohol a môže tak výrazne podporovať organizačné výbory OH a ZOH, medzinárodné športové federácie a buď priamo alebo nepriamo (cez inštitúciu Olympijskej solidarity) aj národné olympijské

¹ Bojkoty spôsobené mníchovskou tragédiou spôsobovali hrozbu zániku olympijského hnutia a hier. Na hrách v roku 1972 Mníchove sa totiž odohrala najväčšia olympijská tragédia v histórii, keď komando palestínskych teroristov s názvom prepadlo členov izraelskej výpravy. Na takýto akt si teroristi vybrali olympijské hry preto, aby ich čin pripútal celosvetovú pozornosť. Obetami boli zápasnícky tréner Moše Weinberg a vzpierač Joseph Romano, ktorí sa bránili útoku.

výbory a ich rozmanité aktivity. MOV tiež podporuje rozvoj olympijského hnutia v tzv. Treťom svete, kontinentálne a regionálne hry, ženský šport, šport pre všetkých, aj paralympijské hnutie zdravotne postihnutých športovcov. Jedným z najväčších negatív jeho obdobia je vznik korupcie v MOV. Veľký obchod totiž splodil veľkú korupciu (Souček, 2011).

V roku 1993 Valné zhromaždenie schválilo rezolúciu na upevnenie spolupráce medzi MOV a OSN obnovením olympijského prímeria. V roku 2009 Valné zhromaždenie OSN udelilo MOV štatút stáleho pozorovateľa (viac v časti 3.4.1). Rozhodnutie umožňuje MOV podieľať sa priamo na agende OSN a zúčastňovať sa na zasadnutiach Valného zhromaždenia OSN, kde sa môže ujať slova. Toto môžeme považovať za kľúčový moment v modernej histórii MOV. Zaujímavým a tiež nemalo významným momentom vo vývoji MOV je vôbec vznik prvého fóra o olympizme v roku 2018.

2.2 Právny status, úloha, význam a organizácia MOV

Medzinárodný olympijský výbor ako mimovládna organizácia zohráva dôležitú úlohu v medzinárodnom športovom práve a dnes už aj v medzinárodných vzťahoch. Riadi najväčšie a najviac sa zúčastňujúce medzinárodné športové podujatia na svete, a to olympijské hry. MOV je riadiacim orgánom pre olympijské hry a má konečnú právomoc vo všetkých otázkach a sporoch, ktoré vzniknú v rámci hier. Pierre de Coubertin dúfal, že olympijské hnutie pomôže rozvíjať medzinárodné vzťahy a prispieť k medzinárodnému mieru. MOV je charakteristické svojimi znakmi, zástavou – piatimi farebnými prepletenými kruhmi na bielom podklade, olympijskou hymnou, heslom a samozrejme, Olympijskou chartou (Gafner, 1994).

Posilnenie úlohy a významu takéhoto subjektu na medzinárodnej scéne súvisí okrem iného aj s jeho právnym statusu, teda (ne)disponovaním medzinárodnoprávnej subjektivity. Medzinárodnoprávna subjektivita predstavuje najmä *„spôsobilosť subjektu plnoprávne sa zúčastniť ako sporová strana v rámci medzinárodných tribunálov, súdov a iných súdnych, resp. mimosúdnych orgánov, a teda vzniesť medzinárodnoprávnu požiadavku voči inému subjektu, a tým uplatňovať svoje práva podľa medzinárodného práva, a zároveň ide o spôsobilosť implementovať niektoré (alebo všetky) záväzky vyplývajúce z medzinárodného*

práva, právomoc vytvárať medzinárodnoprávne normy a právo využívať imunity podľa medzinárodného práva“ (Pytel'ová, 2012, s. 110). Pozrime sa na to, ako je to s právnym statusom MOV.

V roku 1991 MOV zmenil a doplnil Olympijskú chartu, kde legitimizoval svoju „medzinárodnú osobnosť“ a právny štatút podľa smerníc medzinárodného práva. Nevyhnutným atribútom tejto medzinárodnej osobnosti je právomoc vstupovať, priamo alebo sprostredkovane, do vzťahov (na základe zmluvy alebo inak) s inými medzinárodnými osobami. Medzinárodná právna subjektivita zahŕňa spôsobilosť vykonávať právne úkony na medzinárodnej úrovni a nie v rámci systému komunálneho práva. Medzinárodné organizácie už dlhšie nadobúdali schopnosť uzatvárať dohody so štátmi bez ohľadu na to, či táto právomoc môže byť vyjadrená alebo implikovaná v ich ustanovujúcom dokumente. Pred dodatkami k Olympijskej charte v roku 1991, právna subjektivita MOV nebola nikdy definovaná. „Olympijské pravidlá“ zverejnené v roku 1908 v Charte hovorili o MOV ako o stálej organizácii, ale nehovorili nič o jeho právnej povahe. Toto opomenutie pretrvávalo niekoľko rokov. Napriek tomu MOV vystupoval ako medzinárodná osoba dávno predtým, ako dodatky z roku 1991 výslovne definovali MOV ako medzinárodnú mimovládnu organizáciu so štatútom právnickej osoby (Gafner, 1994).

Nejednoznačnosť v právnej povahe MOV pretrvávala niekoľko desaťročí, kým sa potreba objasnenia situácie napokon stala nevyhnutnou. V roku 1974 bola vymenovaná komisia, ktorá mala za úlohu do hĺbky preštudovať túto problematiku. V októbri 1974 na 75. zasadnutí MOV vo Viedni bola definitívne schválená definícia právnej povahy MOV, ktorá bola začlenená do vtedajších pravidiel charty. Tá MOV definovala ako združenie v medzinárodnom práve s právnou subjektivitou a jej neobmedzené trvanie a so sídlom vo Švajčiarsku. Preto bol MOV definovaný ako subjekt riadený medzinárodným právom, s vlastným právnym štatútom a nezávislý od vnútroštátnych zákonov. Toto znenie vytvorilo riziko mylnej predstavy, že MOV má reálne medzinárodnú právnu subjektivitu, ktorá bola posilnená vzhľadom na čoraz silnejší vplyv MOV v medzinárodných vzťahoch, vzhľadom na obrovský rozsah zmlúv uzavretých medzi MOV a špecializovanými agentúrami OSN či dokonca aj štátmi a v neposlednom rade aj vzhľadom na schopnosť MOV predkladať rôzne podnety smerom k medzinárodným organizáciám (Guttman, 2002).

Toto pravidlo sa preto muselo prehodnotiť, aby sa odstránil tento zmätok. V súlade s tým došlo o niekoľko rokov neskôr, teda v roku 1991, k pokusu jasnejšie vyjadriť pravidlá ohľadom medzinárodnoprávnej povahy, kedy sa MOV definoval ako medzinárodná mimovládna nezisková organizáciu, založená ako združenie s právnou subjektivitou, uznaná dekrétom tzv. Švajčiarskej federálnej rady zo 17. septembra 1981. Viacerí právnici sa zhodujú na tom, že MOV má tak od roku 1991 skutočnú právnú povahu (Gafner, 1994).

Úloha a význam MOV sú obrovské a pokrývajú široké spektrum oblastí intervencie. Úlohy MOV sú primárne stanovené Olympijskou chartou, ktorej sa budeme venovať ešte v nasledujúcej kapitole. MOV riadi najväčšie a najviac sa zúčastňujúce medzinárodné športové podujatia na svete a jeho poslaním je jednak propagovať olympizmus na celom svete a jednak viesť olympijské hnutie. V článku 3 je deklarovaných viac ako 16 úloh MOV týkajúcich sa rozvoja vrcholového a masového športu a obhajoby ideálov, za ktorých sa považuje za garanta, ako sú mier, fair play, etika v športe, boj proti dopingu a všetkým druhom diskriminácie, podpora žien, športovcov, trvalo udržateľného rozvoja a olympijskej výchovy. (Olympijská charta, 2020) Avšak hlavná úloha MOV, z ktorej vyplývajú štyri hlavné zodpovednosti, sú (Chappelet, Kübler-Mabbott, 2008):

- uznať jednu medzinárodnú federáciu na „šport“
- uznať jeden národný olympijský výbor (NOV) na „krajinu“
- každé štyri roky zvoliť mesto zodpovedné za organizáciu letných alebo zimných hier a monitorovať organizačný výbor olympijských hier (OCOG), ktorý je za to zodpovedný
- rozdeľovať príjmy z osláv hier, najmä prostredníctvom olympijskej solidarity a iných uznaných subjektov

MOV je riadiacim orgánom národných olympijských výborov a celosvetového „olympijského hnutia“, čo je termín MOV pre všetky subjekty a jednotlivcov zapojených do olympijských hier. Od roku 2020 je 206 NOV oficiálne uznaných MOV. Súčasným prezidentom MOV je Thomas Bach. Prezident je volený na zasadnutí MOV tajným hlasovaním. Prezident je volený členmi MOV na obdobie osem rokov, s možnosťou opätovného zvolenia. Prezident MOV reprezentuje MOV a šéfuje všetkým aktivitám. Prezident je vo všeobecnosti

zodpovedný za MOV, jednotliví členovia MOV sú zodpovední za svoje národné olympijské výbory a svoje funkcie. Prezident, štyria vice-prezidenti a desiatí ostatní členovia spolu tvoria exekutívnu zložku nazývaný Výkonný výbor. Sú volení Zasadnutím MOV v tajnom hlasovaní väčšinou hlasov. Exekutíva MOV je vo všeobecnosti zodpovedná za administratívu MOV a riadenia jej činnosti. Napokon tretím orgánom MOV je Zasadnutie MOV predstavujúce všeobecné stretnutie členov MOV. Ide o najvyšší orgán MOV, ktorého rozhodnutia sú definitívne. Každý člen MOV má jeden hlas. Obvykle sa zasadnutie koná jedenkrát ročne. Výnimočné zasadnutia môžu byť zvolané prezidentom MOV alebo na písomnú žiadosť tretiny členov MOV. Okrem iných, medzi výkony zasadnutia patrí schváliť a upravovať olympijskú chartu, voliť členov MOV, čestného prezidenta a čestných členov MOV, voliť prezidenta, vice-prezidentov a všetkých ostatných členov exekutívnej rady MOV a voliť mestá, v ktorých sa budú konať olympijské hry (Olympijská charta, 2020).

Medzinárodný olympijský výbor je zložený z členov. Krajiny, ktoré organizovali olympijské hry, majú dvoch členov, ostatné krajiny jedného alebo žiadneho. Títo členovia sú reprezentanti ich krajín. Členmi sú aj bývalí športovci. Posledných desať rokov zloženie členov MOV napredovalo, aby lepšie reprezentovalo šport vo svete. Členovia MOV sú navrhovaní športovcami, šéfmí medzinárodných federácií a šéfmí národných olympijských výborov. Počet členov MOV nemôže byť vyšší ako 115. Každý člen MOV je volený na dobu osem rokov a môže byť zvolený ešte raz. Väčšina členov nemá špeciálnu funkciu, počet týchto členov je do 70. Aktívni športovci, ktorí sú členmi MOV, sú v maximálnom počte 15, volení na osem rokov ostatnými športovcami počas olympijských hier. 15 členov sú prezidenti a členovia exekutívy rôznych organizácií, súvisiacich s MOV. 15 členov je z národných olympijských výborov (Olympijská charta, 2020).

2.3 Olympijská charta ako kodifikácia základných princípov olympizmu

Olympizmus je definovaný ako filozofia života, ktorá povyšuje a vo vyváženom celku spája vlastnosti tela, vôle a mysle. Olympizmus sa snaží vytvoriť spôsob života, ktorý je založený na radosť z úsilia vzdelávacia hodnota dobrého príkladu a rešpektovanie všeobecných základných etických princípov. Cieľom olympizmu je dať šport do služieb harmonického rozvoja človeka s cieľom

podporovať mierovú spoločnosť zameranú na zachovanie ľudskej dôstojnosti (Senn, 1999). Myšlienku olympizmu zakotvuje aj Olympijská charta.

V novoveku samozrejme nebolo regulovanie hier prioritou ich zakladateľa, Pierra de Coubertina. V skutočnosti až v roku 1908, teda 14 rokov po vytvorení Medzinárodného olympijského výboru, bol vypracovaný rokovací poriadok. Táto „Ročenka MOV“ uvádza iba základné princípy MOV a zoznam mien členov MOV spolu so zhrnutím pravidiel týkajúcich sa pravidelnej organizácie hier. Nebol doňho zakomponovaný ani zoznam riadnych úloh, ani právne postavenie MOV, ani spôsob, akým budú napríklad mestá vybrané na usporiadanie hier, ani kritériá na rozhodovanie, či daný šport bude prijatý do olympijského programu a pod. Je jasné, že rast hier a samotného MOV si vynútil postupom času prechod od utopického k pragmatickejšiemu pohľadu, ktorý mal za následok postupný vznik „olympijského zákona“, na ktorého vrchole dnes stojí zakladajúca zmluva alebo pôvodný prameň olympijského právneho poriadku, a to Olympijská charta. Termín „charta“ bol prvýkrát použitý v roku 1924 (Senn, 1999). Do dnešných dní bola mnohokrát aktualizovaná. Jej posledná verzia je platná zo 17. júla 2020, keď Medzinárodný olympijský výbor na svojom 136. zasadnutí schválil viacero zmien a doplnkov v texte tohto základného dokumentu olympijského hnutia.

Samotná charta pozostáva z Preambuly, Základných princípov olympizmu a 6 kapitol (Olympijská charta, 2020):

1. Olympijské hnutie a jeho činnosť
2. Medzinárodný olympijský výbor (MOV)
3. Medzinárodné športové federácie (MŠF)
4. Národné olympijské výbory (NOV)
5. Olympijské hry
6. Opatrenia a sankcie, disciplinárna procedúra a diskusie o rozhodnutiach

3 Vzťah MOV a ľudských práv z pohľadu športovej diplomacie v 21. storočí

Prepájanie politiky a športu, medzinárodnej politiky a športu, diplomacie a športu alebo športovej diplomacie a zahraničnej politiky je v ostatných dvoch dekádach čoraz intenzívnejšie. Súčasnosť a budúcnosť medzinárodných vzťahov potrebuje ako efektívne využívanie športu v diplomacii zo strany vlád, tak aj efektívne využívanie diplomacie medzinárodnými športovými organizáciami. Táto skutočnosť je v teórii aj praxi dostatočne známa, ale stále pomerne podceňovaná. Ťažkosti so všeobecnou akceptovateľnosťou objektu a predmetu štúdia športovej diplomacie súvisia napríklad aj s nedostatočne rozvinutou teoretickou základňou. Šport ako diplomatický nástroj dokáže prekonávať a presahovať kultúrne rozdiely a dokáže spájať ľudí. Inštitúty športu a diplomacie majú veľa spoločného a ich prepojenie pomáha šíriť pozitívne športové hodnoty ako sú vzájomný rešpekt, disciplína, tolerancia a súcit v oblasti politických vzťahov (Štulajter, Barteková, Terem, 2018).

Význam a sila športu ako nástroja verejnej diplomacie neustále rastie a prepojenie športu s diplomaciou pomáha plniť mnoho cieľov zahraničnej politiky, či už ide o zmenu režimu alebo otvorenie dverí pre vzájomný dialóg medzi štátmi. Významnou je aj skutočnosť, že povzbudzuje prejavy národného vedomia, hoci nie vždy len pozitívne, keďže občas napomáha aj nekritickému povyšovaniu jedného národa nad iným (Štulajter, Barteková, Terem, 2018). Šport predstavuje aj prostriedok na podporu vzdelávania, zdravia, celkového sociálno-ekonomického rozvoja či dokonca aj podporu a ochranu ľudských práv po celom svete. Šport a ľudské práva sú dvojica pojmov, ktoré sa historicky dlho nezdali do seba zapadať, v minulosti sa spolu spomínali len zriedka a očividne sa len zriedka spájali spolu. V poslednom období sa však tieto dva pojmy začínajú spájať aj z dôvodu čoraz väčšieho vplyvu športových organizácií na medzinárodnopolitickej scéne. Ako sme už naznačili v úvode práce, tak takouto organizáciou je aj MOV. Na základe poznatkov, ktoré sme získali vďaka prvej a druhej kapitole sa v tejto poslednej časti pozrieme bližšie na vzťah MOV a ľudských práv z pohľadu športovej diplomacie v 21. storočí a ako dokáže MOV v medzinárodnej politike ovplyvňovať podobu ľudských práv.

3.1 MOV ako významný aktér v boji proti globálnym problémom ľudstva

Od svojich začiatkov predstavovalo olympijské hnutie jasné morálne a etické zásady pri formovaní medzinárodného športu. Počas svojej histórie sa mu napriek politickým a niekedy aj etnickým problémom darilo pomerne často šíriť myšlienky akéhosi medzinárodného dobra. V jazyku medzinárodných vzťahov to teda znamenalo udržanie olympijského prímeria ako aj využívanie OH na vytváranie dialógu medzi mnohokrát znepriatelenými krajinami.

Šport a športové podujatia ponúkajú okrem samotného športového vyžitia aj rôzne možnosti smerujúce k podpore sociálnej solidárnosti či pomoc v boji proti niektorým globálnym problémom ľudstva. V športovej komunite sú známe viaceré iniciatívy, programy, projekty medzinárodných športových federácií a organizácií, ktoré veľmi konkrétne napomáhajú diplomacii pri riešení medzinárodných problémov, konfliktov a zlepšovaní spolunažívania medzi národmi. Vďaka mnohým iniciatívam a programom získal nami skúmaný MOV v roku 2009 už spomínaný štatút stáleho pozorovateľa VZ OSN, pretože jednoznačne patrí k významným aktérom boja proti globálnym problémom ľudstva. Týmto rozhodnutím vzdalo OSN prakticky hold MOV za úsilie v mierových aktivitách a tiež za snahu spoločne dovŕšiť Miliónové rozvojové ciele OSN do konca roku 2015. MOV dostalo následne v roku 2015 vďaka tomu možnosť zúčastňovať sa všetkých zasadnutí Valného zhromaždenia OSN, kde sa môže ujať slova a prezentovať šport na novej úrovni (Adopting Resolution, General..., 2023).

Od roku 2009 tak organizuje MOV v spolupráci s významnými medzinárodnými medzivládnyimi organizáciami rôzne projekty a iniciatívy na podporu tohto boja. Práca chce takto poukázať na to, že okrem oblasti podpory a rešpektu ľudských práv sa MOV zaujíma aj o iné problematické oblasti a na pomoc si priberá často aj rôzne organizácie za účelom efektívnejšej pomoci. Napríklad v spolupráci s OSN každé dva roky organizuje celosvetové fórum s názvom „Šport pre mier“. Od roku 2010 sa realizuje aj napríklad spoločný program OSN a MOV s názvom „Millenium Development Goals“ zameraný na boj proti hladu, HIV /AIDS, boj za rovnoprávnosť žien, výchovu a ochranu detí a udržateľnosť životného prostredia. Valné zhromaždenie OSN prijíma tradične ku konkrétnym olympijským hrám rezolúciu „Olympic Truce“ (Olympijské prímerie), kde zaujíma ten postoj, že šport musí byť autonómny a politicky neutrálny. Len

vtedy môže plniť svoje spoločenské úlohy. To však neznamená, že má byť apolitický. OSN a olympijské hnutie na čele s MOV síce pôsobia v rozličných sférach, ale napriek tomu majú spoločné ciele, ideály i princípy (UN and the Olympic Truce, 2023).

Kým naša práca prejde k samotnej otázke ľudských práv, pozrime sa na to, ako potenciál športu vďaka MOV podporuje ľudské hodnoty ako mier a sociálny rozvoj, boj proti rasizmu a diskriminácii, boj proti chudobe a ochrane životného prostredia a pod.

MOV považuje šírenie olympizmu a jeho hodnôt za efektívny nástroj toho, ako prispievať k mieru a sociálnemu rozvoju po celom svete. Jeho ideálnym nástrojom sú rôzne programy rozvoja a mierovej spolupráce, ktoré MOV v spolupráci s viacerými partnermi (OSN, WTO, Červený kríž, Rada Európy, EÚ a pod.) po celom svete koordinuje. Využíva pri tom univerzálnu schopnosť športu podporovať mier, sociálnu kohéziu a inklúziu. Sila športu spočíva najmä v jeho univerzalite, ktorá buduje mosty a nie múry. Vojny vypuknú väčšinou preto, že si národy navzájom nerozumejú. V tomto kontexte mier nenastane, kým predsudky, ktoré majú rasy voči sebe navzájom, nevymiznú (Peace Through Sport, 2023). Uznanie schopnosti športu podporovať sociálny rozvoj a prispievať k budovaniu mieru po celom svete potvrdzuje aj prijatie Rezolúcie OSN pod číslom 67/296 z 23. augusta 2013, ktorou OSN ustanovila 6. apríl za Medzinárodný deň športu pre rozvoj a mier (Annual Report: United Nations Office on Sport for Development and Peace, 2013).

MOV prijíma rôzne stratégie, ktorých cieľom je okrem iného angažovať sa vo svete v otázke mieru. Napríklad za posledné obdobie možno spomenúť napríklad stratégiu “Olympism in Action“ spustenú v októbri 2019 a predstavujúcu komplexnú stratégiu rozvoja olympizmu a jeho šírenia vo svete. Cieľom stratégie bolo navrhnúť jednotný efektívny postup 12 oddelení MOV, ktoré sa mali na jej implementácii podieľať a navrhnúť zároveň operačné postupy, ktoré zaručia efektivitu, najvyšší dosah a adekvátnosť partnerov MOV pri činnostiach spojených so šírením olympizmu vo svete. V rámci súčasných aktivít MOV sú kľúčové skupiny iniciatív “Promoting Olympism in Society” (Šírenie Olympizmu v spoločnosti) a “Peace Through Sport“ (Mier prostredníctvom športu) (Peace Through Sport, 2023). MOV a jeho zainteresované strany teda počas mnohých rokov pomáhajú budovať mierovejší a lepší svet prostredníctvom športu

podporovaním množstva miestnych projektov po celom svete. V roku 2022 prijalo MOV najnovšiu stratégiu s názvom „Olympism 365“, ktorá prakticky spája všetky projekty do jednej zosúladenej cielenej stratégie. „Olympism 365“ je katalyzátorom, ktorý pomáha priniesť spoločne projekty a programy, ktoré využívajú šport a ovplyvňujú životy ľudí v kľúčových oblastiach spoločnosti, ako je vzdelávanie, zdravie a inklúzia atď (Olympism 365: from..., 2022) .

Táto stratégia bola výslovne navrhnutá s cieľom posilniť úlohu športu ako dôležitého prostriedku na dosiahnutie cieľov OSN v oblasti trvalo udržateľného rozvoja. Na jej pozadí bola následne prijatá aj rezolúcia OSN s názvom „Šport ako prostriedok trvalo udržateľného rozvoja“, ktorá podporuje zastrešujúce poslanie olympijských a paralympijských hier, ktoré majú byť zjednocujúcou silou, spájajúcou svet v mierovej súťaži bez akejkoľvek diskriminácie. Rezolúcia VZ OSN potvrdzuje tiež neoceniteľný prínos olympijského a paralympijského hnutia pri vytváraní športu ako jedinečného prostriedku na podporu mieru a rozvoja. Rezolúcia uznáva Olympijskú chartu a fakt, že šport má silu meniť vnímanie, predsudky a správanie, ako aj inšpirovať ľudí, rúcať rasové a politické bariéry, bojovať proti diskriminácii a zmiernovať konflikty (Pašuth, 2022).

To, akú silu ma dnes šport a športové organizácie v celosvetovom meradle aj v kontexte boja proti všetkým globálnym problémom ľudstva dobre vystihol predseda VZ OSN C. Kőrösi počas prijímania vyššie uvedenej rezolúcie. Te vo svojom úvodnom príhovore zdôraznil, že *„ak chceme dosiahnuť zmenu, zmeniť svet, musíme do našej práce zapojiť šport a športovcov. Tam, kde politika a ideológia môžu rozdeľovať, vyvolávať nevraživosť a oddeľovanie, šport spája ľudí v mierovej súťaži. Má schopnosť rúcať rasové a iné bariéry, bojovať proti diskriminácii a zmiernovať konflikty. Šport je platformou na boj proti niektorým z najväznejších nebezpečenstiev, ktorým dnešný svet čelí. Vyzývam všetky členské štáty, aby zachovali zjednocujúceho ducha športu a olympijského hnutia. Pre svet je oveľa sľubnejšie, ak národy súťažia na športoviskách než na bojiskách. To prvé nás robí ušľachtilejšími a silnejšími, to druhé za sebou zanecháva smrť a ničenie. Áno, žijeme v nestálom svete s hlbokými rozpormi. Podľa môjho názoru by však šport a jeho organizácie mali zostať inkluzívne. Nemali by sme zabúdať, že je oveľa žiaducejšie ukončiť ozbrojené konflikty než prerušiť spoluprácu. Šport je pre mnohých z nás pevným spoločným základom, ale je aj o pevnej vôli a vytrvalosti“* (Kőrösi, 2022).

MOV prispieva k budovaniu mieru a lepšieho sveta aj prostredníctvom vzdelávania mládeže na základe športovej aktivity bez diskriminácie, rasizmu a v duchu olympizmu, ktorý hlása vzájomné porozumenie, priateľstvo, solidaritu a fair play. Cieľom politiky v oblasti šírenia olympijských hodnôt v spoločnosti je najmä vzdelávanie rozvojových oblastí prostredníctvom športu, organizovanie kempov a pravidelnej športovej aktivity pre deti v najzraniteľnejších častiach sveta (Beyond the Games, 2023).

Tu sa dostávame k problematike a otázke rasizmu a diskriminácie. MOV sa snaží veľmi aktívne bojovať športom aj proti rasizmu a diskriminácii. Šport má silu meniť vnímanie, predsudky a správanie, ako aj inšpirovať ľudí, rúcať rasové bariéry a bojovať proti diskriminácii. V poslednej dekáde sa hlavne na európskej úrovni značne zmenilo vnímanie rasizmu a diskriminácie v športe, a taktiež informovanosť o takýchto činoch. Preto pochopiteľne vzrástla aj potreba konať a zakročiť proti takýmto prejavom. Obzvlášť v dobe, kedy prekvitá multikulturalizmus a globalizácia. Stanovy alebo podobné dokumenty medzinárodných športových organizácií často obsahujú protirasistické a protidiskriminačné opatrenia. Len málo organizácii však má zavedené jasné disciplinárne postupy proti rasistickému alebo diskriminačnému správaniu. Ak aj majú, tak stále tu vyvstáva problém monitorovania takýchto prejavov a reálne potrestanie vinníkov, ako potenciálny výkričník pre ďalšie rasistické excesy. Väčšina aktivít zameraných proti rasizmu a diskriminácii má zväčša osvetový, informatívny a výchovný charakter. (Štulajter, Barteková, Terem, 2018)

MOV dôrazne odsudzuje rasizmus a diskrimináciu a predstavuje nediskrimináciu ako jeden zo základných pilierov olympijského hnutia, čo sa odráža aj v Olympijskej charte, v základnom princípe 6: *„Užívanie práv a slobôd uvedených v tejto olympijskej charte bude zabezpečené bez diskriminácie akéhokoľvek druhu, ako je rasa, farba pleti, pohlavie, sexuálna orientácia, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rodný alebo iný stav“* (Olympijská charta, 2020). Olympijské hry sú v tomto kontexte veľmi silnou globálnou demonštráciou proti rasizmu a diskriminácii. Účasťou na olympijských hrách sú športovci dôkazom tohto princípu nediskriminácie z akéhokoľvek dôvodu. Ich úcta ku všetkým svojim kolegom športovcom má svetu dávať pohľad na to, ako by ľudstvo ako celok mohlo žiť spolu pokojne a s rešpektom.

V roku 2020 v tejto veci schválila aj samotná Výkonná rada MOV rezolúciu, ktorá čo najdôraznejšie odsudzuje rasizmus. Rezolúcia bola prijatá na pozadí vtedajších globálnych protestov proti rasizmu a ako sama uvádza, tak *„olympijské hry sú veľmi silnou globálnou demonštráciou proti rasizmu a za inkluzívnosť. Sú oslavou jednoty ľudstva v celej našej rozmanitosti. Všetci športovci zo všetkých 206 národných olympijských výborov a Olympijský tím pre utečencov MOV majú rovnaké práva, navzájom sa rešpektujú a platia pre každého rovnaké pravidlá bez akejkoľvek diskriminácie. Všetci títo športovci spolu pokojne žijú v olympijskej dedine, zdieľajú svoje jedlá, myšlienky a emócie“*. Rezolúcia ďalej uvádza, že boj proti rasizmu a diskriminácii je súčasťou *„DNA olympijských hier a MOV ako organizácie“* (Annual report 2020: credibility, sustainability, youth, 2020) MOV sa každoročne pripája k OSN a mnohým ďalším organizáciám v oslave Medzinárodného dňa odstránenia rasovej diskriminácie a zúčastňuje sa aj rôznych celosvetových konferencií zameriavajúcich sa na rasizmus a diskrimináciu (napríklad World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intoleranc)

Hlavným poslaním Medzinárodného olympijského výboru je dať šport do služieb ľudstva. Ako organizácia, ktorej cieľom je urobiť svet lepším prostredníctvom športu, MOV bezvýhradne verí, že šport má v modernej spoločnosti zohrávať zásadnú úlohu aj v ďalších smeroch ako je problém chudoby či ochrana životného prostredia. V tomto smere prijal MOV *„Stratégiu udržateľnosti“*. Tento dokument bol schválený Výkonnou radou Medzinárodného olympijského výboru v decembri 2016 a aktualizovaný v októbri 2017. Stratégia nadväzovala na *„Olympijskú agendu 2020“* prijatú v roku 2014, ktorá sa zameriava aj na ekologické a ľudskoprávne aspekty organizácie hier. Stratégia udržateľnosti podporuje záväzok MOV prispieť k Agende OSN 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj a sledovať ciele trvalo udržateľného rozvoja zahŕňajúce ukončenie chudoby, boj proti klimatickým zmenám, boj proti nespravodlivosti a nerovnosti a mnohé ďalšie snahy o lepší a udržateľnejší svet (IOC Sustainability Strategy, 2016). Ako vyplýva z uvedeného, tak veľmi silným partnerom MOV v boji proti chudobe je opäť OSN. Avšak na medzinárodnej úrovni globálnejšieho rozsahu je druhým veľmi významným partnerom MOV aj ILO - International Labour Organization (Medzinárodná organizácia práce).

MOV a ILO už koncom 90. rokov 20. storočia podpísali medzi sebou formálnu dohodu o spolupráci pri podpore sociálnej spravodlivosti a ľudskej dôstojnosti a pri podpore aktivít, ktoré prispievajú k odstráneniu chudoby po celom svete. Obe organizácie zdieľajú ideály mieru a solidarity spolu s presvedčením, že všetci ľudia všade majú právo usilovať sa o svoj vlastný potenciál rastu a naplnenia. ILO aj MOV si uvedomujú, že stovky milióny ľudí po svete (väčšina z nich sú mladí muži a ženy) sú zapojené do každodenného boja len o prežitie. Úlohou takých organizácií, ako je OSN, ILO či MOV je vytvárať nové spojenectvá a rozvíjať nové stratégie proti chudobe a vykorisťovaniu, ktoré okrádajú mnohých ich mladosti a ich budúcnosti. Na tento účel sa zmluvné strany dohodli, že sa vytvorí spoločná pracovná skupina MOV/MOP s cieľom vypracovať program vzájomnej spolupráce (ILO: Cooperation Agreement between..., 1998).

Okrem toho realizuje MOV mnoho individuálnych a bilaterálnych regionálnych projektov, kde rozvíja s rôznymi regionálnymi či miestnymi verejnými ale aj súkromnými aktérmi kooperáciu na zmiernenie chudoby v daných regiónoch. V zmysle cieľov športovej diplomacie v boji proti chudobe poskytuje MOV niekoľko príkladov zameraných najmä na podporu mládežníckeho športu a chudobných detí. MOV tak podpisuje mnohé memorandá so svojimi partnermi s cieľom posilniť sociálnu integráciu mladých ľudí a bojovať proti chudobe prostredníctvom športu. Aktivity na danom mieste majú následne na starosti spoločne novovytvorené kancelárie v spolupráci s konkrétnym národným olympijským výborom pôsobiacim v danej krajine. Ich spolupráca sa tak zameriava na tri hlavné oblasti a to posilnenie postavenia mládeže prostredníctvom športu, aktivácia komunitného športu vo vedľajších mestách a aktivácia obyvateľov prostredníctvom športu (IOC and UN-HABITAT..., 2009)

Jednou z kľúčových otázok spomenutej „Stratégie udržateľnosti“ je aj boj proti klimatickým zmenám. Problematika životného prostredia sa stala jednou z kľúčových otázok samotného olympijského hnutia už v 70. rokoch, kedy v roku 1972 pri príležitosti XX. letných olympijských hier v nemeckom Mníchove olympijské hnutie otvorilo hry symbolickou iniciatívou. Vyzvali národné olympijské výbory z celého sveta, aby priniesli zo svojej krajiny stromček, ktorý potom zasadili v olympijskom parku (Bobula, 2008). Silnejší doraz na ochranu životného prostredia začal klásť MOV potom až od 90. rokov, kedy pod vplyvom organizovania pravidelnej svetovej konferencie o životnom prostredí začal MOV

vyžadovať implementáciu záverov z týchto ekologických konferencií do svojej činnosti. Pod týmto vplyvom sa konali v roku 1994 prvé „zelené“ olympijské hry v Lillehammeri. Nórski usporiadatelia úzko spolupracovali s ekologickými organizáciami aj s vládnymi orgánmi na tom, aby zabezpečili čo najekologickejší priebeh hier. Od konca 90. rokov začala veľmi úzka spolupráca aj s OSN v tejto otázke, kedy obe jednotky podpísali spoločný Environmentálny program (Lesjø, 2000). Od tohto momentu deklaroval MOV nutnosť chrániť životné prostredie, ktoré musí patriť medzi základné princípy Olympijskej charty (došlo aj k modifikácii charty). Jej modifikovaná verzia v otázke životného prostredia ma za cieľ *„povzbudzovať a podporovať zodpovedný prístup k problémom životného prostredia, podporovať udržateľný rozvoj v športe a požadovať, aby sa olympijské hry konali v súlade s týmito zásadami“* (Olympijská charta, 2020).

MOV musí dbať na to, aby sa olympijské hry konali v podmienkach, ktoré rešpektujú životné prostredie a vyzýva olympijské hnutie, aby sa zaoberalo ekologickými problémami. Avšak prax nám ukazuje, že nie vždy je tomu tak. Keď roku 2001 rozhodol MOV o tom, že letné olympijské hry 2008 budú usporiadané v Pekingu, ozvala sa rada kritických pripomienok nielen k tomu, ako usporiadatelia zaistia dodržovanie ľudských práv a demokratických princípov, ale aj k tomu, ako organizačný výbor dodrží ekologické zásady stanovené MOV (Štulajter, Barteková, Terem, 2018). Ešte väčší problém nastal v roku 2015, keď Peking získal opäť právo usporiadať hry, tentokrát zimné hry v roku 2022. Pekingské hry v roku 2022 boli prakticky prvé zimné hry, ktoré sa konali takmer výlučne na umelom snehu. História si zapamätá hry v Pekingu ako prelomovú udalosť, ktorá podnietila potrebnú zmenu predovšetkým v otázke ľudských práv a životného prostredia. Peking sa tak stal prakticky prvým mestom, ktoré usporiadalo zimnú aj letnú olympiádu. Celú udalosť však sprevádzajú mnohé kontroverzie politického, ľudskoprávneho aj ekologického charakteru (Yeerkenbieke, Chen, He, 2022).

V súvislosti s Čínou sa v poslednej dobe vynára viacero kontroverzií, spomedzi ktorých vo svete najviac rezonuje kontinuálne porušovanie ľudských práv (viac v časti 3.2.1) ujujskej moslimskej menšiny v oblasti Sin-ťiang. Čoraz viac štátov obviňuje Čínu z genocídy, pričom najnovšie sa pridalo Francúzsko, ktoré v roku 2022 dokonca prijalo rezolúciu, ktorá označuje konanie Pekingu za genocídu. Ak sa vrátíme k nášmu problému životného prostredia, tak už v roku 2015, kedy došlo k prideleniu hier Pekingu, poukazovali viacerí aktivisti aj

organizácie na to, že v Pekingu a okolí takmer vôbec nesneží. Organizátori vtedy prisľúbili, že tento problém prekonajú, no dnes už vieme, že z pohľadu financií aj životného prostredia to bolo fiasko pre MOV. Umelé zasnežovanie nie je žiadnou novinkou, počas olympiády v Soči 2014 bolo nutné umelo vyrobiť 80% snehu, o štyri roky neskôr aj v Pjongčangu to už bolo 90%. Umelý sneh predstavuje obrovskú ekologickú záťaž, avšak v prípade Číny to je oveľa väčší problém, pretože Čína dlhodobo trpí nedostatkom vody. Tá by mohla neskôr chýbať v poľnohospodárstve alebo v domácnostiach. Na zasneženie všetkých plôch sa spotrebovalo asi 185 miliónov litrov vody, čo by stačilo na naplnenie 800 olympijských plaveckých bazénov (Bučko, 2022). Výroba umelého snehu je teda náročná na vodu ale aj na energiu.

Môžeme konštatovať, že MOV uznal klimatickú krízu. V roku 2020 zverejnil plán, aby sa hry po roku 2030 stali klimaticky pozitívnymi. Ako sa to zavedie do praxe, sa ešte len uvidí v nasledujúcich rokoch. Podľa rovnakého plánu by mali byť aj hry v Pekingu v roku 2022 uhlíkovo neutrálne a využívať len obnoviteľnú energiu, čo sa celkom nepodarilo. Musíme si však uvedomiť, že tieto hry boli udelené v roku 2015, keď sa zdalo, že MOV ani nemal plán zodpovednosti. MOV reagoval na globálne environmentálne krízy, ako je zmena klímy, a vypracoval dôveryhodný plán pre zelený prechod v olympijskom hnutí. Boli stanovené ciele, postupy environmentálneho manažérstva sú dobre vyvinuté alebo aspoň opísané a implementácia opatrení je monitorovaná. To, čo tieto opatrenia dosiahli, je úplne iná vec. Spoľahlivé posúdenie by si vyžadovalo veľmi rozsiahlu a hĺbkovú štúdiu a výskum. Je nevyhnutné generovať a analyzovať monitorovacie údaje, po prvé o tom, ako sa zmenili materiálové toky a súvisiace emisie z činností olympijského výboru, organizácie olympijských hier a olympijského hnutia vo všeobecnosti, napríklad v priebehu 21. storočia. Práca v oblasti klímy ako súčasť trvalo udržateľného rozvoja je zakotvená v prioritách MOV a odráža sa v jeho dialógu s olympijským hnutím. MOV sa zaviazal byť klimaticky pozitívny od roku 2024 a znižovať svoje emisie v súlade s Parížskou dohodou (50 % do roku 2030). Olympijské hry v Paríži v roku 2024 budú prakticky šesť rokov pred cieľovým dátumom MOV zaviazané ku klimatickým zmenám (Tiainen, 2022).

Najväčšou výzvou do budúcnosti bude aj udržať hry na jednom mieste s miestami a zariadeniami v blízkosti alebo zabezpečiť, aby sa dali použiť aj po hrách. Niektoré závody napríklad zbúrali novovybudované závodné dediny, zatiaľ čo iné

mohli závody využiť na rozvoj cestovného ruchu v oblasti. Nasledujúce hry boli udelené mestám, kde sú miesta konania v dobrom stave, ale výzvou bude nájsť podobné v budúcnosti. Koncept olympijských hier je potrebné ďalej rozvíjať, aby bol atraktívnejší pre viac krajín, aby sa uchádzali o hry, najmä tie, ktoré majú know-how na organizovanie udržateľných podujatí. Kľúčovým riešením by mohlo byť zmenšenie rozsahu a možnosť zdieľania hier. Napríklad Fínsky olympijský výbor sa veľmi striktne snaží zabezpečiť, aby udeľovanie práv na organizovanie medzinárodných športových podujatí bolo sprevádzané kritériami zodpovednosti, ktoré zdôrazňujú trvalo udržateľný rozvoj (dôraz na životné prostredie) a rešpektovanie ľudských práv (Tiainen, 2022).

Otázka ľudských práv je popri vyššie uvedených problémových oblastiach zrejme najzávažnejšou. Aj to je dôvod, prečo sme si vybrali v našej práci práve ľudské práva za objekt nášho výskumu v kontexte športu. Pozrieme sa teda bližšie na pozíciu a vplyv MOV na vývoj ľudských práv vo svete ako ďalšieho globálneho problému.

3.2 Vzťahy a spolupráca MOV s Radou Európy v oblasti ľudských práv

MOV sa snaží o rozvoj vzťahov a úzku spoluprácu s viacerými strategickými partnermi, s ktorými spolupracuje rôznych oblastiach. Kľúčovými partnermi MOV sú hlavné medzinárodné organizácie a inštitúcie (systém organizácií a agentúr OSN, medzinárodné vládne organizácie, Commonwealth, kľúčové mimovládne organizácie, charitatívne organizácie a pod.), ďalej úkromný sektor (nadácie, TOP sponzori a pod.), nátlakové skupiny (Human Rights Watch, Amnesty International, pod.), samozrejme samotné Olympijské hnutie ako také (NOV, MF, organizačné výbory), ostatné športové organizácie a uznané organizácie, univerzity, výskumné inštitúty a akademické inštitúcie. Manažment vzťahov MOV so strategickými partnermi sa sústreďuje na 3 strategické ciele, ktoré tvarujú jeho “zahraničnú” politiku orientovanú na širšie medzinárodné prostredie. Ide o ochranu autonómie športu, olympijského modelu a značky MOV, vnímanie MOV ako dôveryhodného partnera a zodpovedného lídra pri riešení globálnych problémov a propagáciu športu ako nástroja pre udržateľný rozvoj a podpora uznania programov MOV (Banda, White, Mascagni, Henry, 2004). V nasledujúcich podkapitolách si bližšie predstavíme spoluprácu MOV v oblasti

ľudských práv s dvoma vybranými medzinárodnými vládnyimi organizáciami, a to Radou Európy a OSN. Nás výber nie je náhodný, ide totiž o dve najvplyvnejšie organizácie, ktoré sa veľmi intenzívne zaoberajú problematikou ľudských práv. Diskusia prebieha na základe oficiálnych a neformálnych privilegovaných diskusií vysokých predstaviteľov, partnerských dohôd a z nich vyplývajúcich projektov, účasťou na technických rokovaníach, expertných skupinách, konferenciách, politických diskusiách počas konzultačného procesu a podobne.

Rada Európy (Council of Europe) je v rámci Európy najstaršou medzinárodnou (medzivládnu) organizáciou európskych štátov, ktorej hlavným cieľom je práve ochrana ľudských práv a posilňovanie pluralitnej demokracie, prispievanie k uvedomovaniu si a rozvoju európskej kultúrnej identity, harmonizácia práva európskych krajín, hľadanie riešenia problémov typu xenofóbia, menšiny, ochrana životného prostredia a podobne, a pomáhanie východoeurópskym krajinám pri ich modernizačných a demokratizačných reformách. Táto organizácia vznikla v roku 1949. Najvýznamnejší dokument, ktorý táto organizácia prijala v oblasti ľudských práv je Európsky dohovor o ľudských právach podpísaný v roku 1950. Ide o medzinárodnú zmluvu na ochranu ľudských práv a základných slobôd v Európe. Zmluvnými stranami dohovoru je všetkých 47 krajín, ktoré tvoria Radu Európy, pričom 27 z nich sú členovia EÚ (Rada Európy, 2023) Rada Európy prirodzene spolupracuje s viacerými aktérmi. Jedny z nich je MOV.

MOV spolupracuje s Radou Európy veľmi intenzívne a podieľa sa na tvorbe politiky platformy EPAS - Rozšírenej čiastočnej dohody o športe (EPAS - Enlarged Partial Agreement on Sport), ktorá predstavuje platformu pre medzivládnu spoluprácu členských štátov Rady Európy so športovými federáciami a mimovládnyimi organizáciami. Cieľom je harmonizovať politiku v oblastiach dobrej správy (good governance) s cieľom zabezpečiť, aby bol šport etický, inkluzívny a bezpečný. Spolupráca sa týka aj oblastí ľudských práv, ochrany športovcov a prevencie manipulácie súťaží. MOV sa takisto podieľa na Európskej charte o športe z roku 2019. V septembri 2019 vstúpila do platnosti aj Konvencia o manipulácii športových súťaží (Mancolin Convention), prijatá na pôde Rady Európy. MOV asistoval športovým organizáciám s harmonizáciou svojich politík s konvenciou, najmä prostredníctvom vzdelávania a rekvalifikácie ľudí a právnu asistenciu. Poskytuje svojim členom servis v podobe zbierania informácií

a vyšetovania v prípadoch, v ktorých existuje podozrenie, že prišlo k manipulácii športových súťaží (Barteková, 2020).

3.3 Pozícia a vplyv MOV na vývoj ľudských práv vo svete

Pozícia MOV musí byť podľa princípov organizácie vzhľadom na politickú neutralitu taká, že MOV nebude komentovať politické otázky, pretože inak, ak zaujme politické stanovisko a dostane sa do stredu napätia, sporov a konfrontácií medzi politickými mocnosťami, ohrozí olympiádu. Terajší predseda MOV T. Bach zastáva názor, že olympiáda môže byť príkladom pre svet, kde všetci rešpektujú rovnaké pravidlá a jeden druhého. Odborníci na ľudské práva a aktivisti z celého sveta však označili tento postoj MOV za apolitický mýtus a vyzvali výbor, aby zaujal silnejší postoj k porušovaniu ľudských práv. (Mehta, 2023). Krátko pred začiatkom hier v Tokiu, v lete 2021, viac ako 150 odborníkov na šport, ľudské práva a sociálnu spravodlivosť zverejnilo otvorený list. Vyzvali sme v ňom MOV, aby preukázal silnejší záväzok voči ľudským právam a sociálnej spravodlivosti. Neutralita nikdy nie je neutrálna. Šport ako odraz spoločnosti ako celku nie je imúnny voči sociálnym neduhom, ktoré vytvorili globálnu nerovnosť. Zostať neutrálny znamená mlčať a mlčať znamená podporovať pretrvávajúcu nespravodlivosť (Wolff, 2022).

V tomto kontexte tu vzniká otázka, aké sú možnosti využitia športu a olympijského ideálu na posilnenie rešpektovania ľudských práv. Na jednej strane deklaruje MOV v duchu olympizmu ochranu a rešpektovanie ľudských práv, na druhej strane dlhé roky zaujíma apolitickú pozíciu, ktorej podstatou je nekomentovať politické otázky, kde teda spadá aj otázka ľudských práv a ich porušovanie. MOV má dnes silnú pozíciu a vplyv na vývoj ľudských práv vo svete, je však otázka, do akej miery to chce využívať v praxi. V tejto podkapitole poukážeme na tieto dve skutočnosti. Na jednej strane reálna prax organizovania olympijských hier a jej skutočná miera rešpektovania ľudských práv. Na druhej strane inštitucionálno-teoretická rovina podpory ľudských práv zo strany MOV v podobe prijatia „Strategického rámca pre ľudské práva“ v roku 2022.

Ako sme naznačili v úvode práce, tak MOV dlhé roky prezentoval názor, že výbor nedokáže zasahovať do politiky vlád host'ujúcich športové podujatia. Preto nedokáže ani zabrániť porušovaniu ľudských práv. V posledných rokoch začal MOV

však svoj postoj prehodnocovať aj z dôvodu rastúcej kritiky nezohľadňovania športových inštitúcií rešpektu ľudských práv pri konaní športových udalostí (najmä po hrach v Pekingu 2008). MOV schválil koncom roka 2022 tzv. „Strategický rámec pre ľudské práva“, ktorý obsahuje aj ustanovenia o presadzovaní najlepších postupov pri výbere budúcich hostiteľov olympijských hier s ohľadom na ľudské práva. V 50-stranovom dokumente sa podrobne uvádzajú spôsoby, akými MOV plánuje využiť tento rámec na formovanie svojich pracovných postupov, postupov pri organizácii olympijských hier, pri činnosti olympijského hnutia a na zabezpečenie dodržiavania ľudských práv v rámci príslušných kompetencií (MOV prijal Strategický..., 2022). To jednoznačne potvrdzuje našu premisu, že MOV má dnes silnú pozíciu a vplyv na vývoj ľudských práv vo svete, len to musel chcieť reálne aj využiť v praxi. Tento dokument je dôkazom toho, že MOV chce konečne využiť túto svoju pozíciu a vplyv.

Olympijskej charte je zakotvené umiestňovanie športu do služieb harmonického rozvoja ľudstva s cieľom podporovať mierovú spoločnosť zameranú na zachovanie ľudskej dôstojnosti a ako také tvorí súčasť základných princípov MOV. Výsledkom je to, že MOV a zložky olympijského hnutia vo všeobecnosti využívajú rastúce množstvo zdrojov v oblastiach rozvoja prostredníctvom športu, čím pomáhajú podporovať mier, znižovať chudobu, diskrimináciu, podporovať životné prostredie, podporovať mládež, formálne vzdelávanie, kultúru, zdravý životný štýl, rodovú rovnosť, porozumenie medzi národmi či rešpekt ľudských práv. Počas posledných dvoch desaťročí MOV a príslušní partneri zrealizovali množstvo projektov, ktoré podporujú ľudské práva vo všeobecnosti. Ide o projekty zamerané na (Promoting human rights..., 2023):

- stigmú a diskrimináciu zdôrazňovaním schopností žien a dievčat/ľudí so zdravotným postihnutím
- prístupnosť k športu marginalizovaným komunitám
- životné zručnosti a vyučovanie hodnôt, ktoré prispievajú ku konštruktívnemu správaniu a rešpektovaniu ľudských práv

Okrem implementácie týchto „terénnych“ projektov tohto typu má MOV a členovia olympijského hnutia či organizácie zapojené a zaujímavajúce sa o šport pre rozvoj a mier tiež možnosť využiť nástroje ako vyhlásený Medzinárodný deň športu pre rozvoj a mier a možnosť podporovať šport a fyzickú aktivitu ako nástroj

sociálnej a spoločensko-politickej zmeny. Rola, význam a vplyv MOV v tomto smere je v kontexte rozvoja a podpory ľudských práv je nespochybniteľná. MOV to potvrdzuje realizáciou takýchto projektov po celom svete. Otázka je však to, ako je to s organizáciou olympijských hier a mierou rešpektovania ľudských práv v kontexte tejto športovej udalosti.

3.3.1 Organizovanie olympijských hier verzus rešpektovanie ľudských práv

Olympijské hry sú medzinárodné športové podujatia, ktorých súčasťou sú súťaže v letných a zimných športoch s účasťou tisícov športovcov z celého sveta. Tieto hry sú považované za najprednejšiu multišportovú udalosť. Olympijské hry sú organizované raz za štyri roky, pričom každý druhý rok sa striedajú letné a zimné olympijské hry. Prvé moderné olympijské hry sa uskutočnili v Aténach v roku 1896. V rokoch 1916, 1940 a 1944 boli olympijské hry zrušené kvôli svetovým vojnám, počas studenej vojny boli v rokoch 1980 a 1984 ovplyvnené rozsiahlymi bojkotmi. Kvôli celosvetovej pandémie došlo k preloženiu olympijských hier z roku 2020 na rok 2021. Vývoj olympijských hier sa v priebehu 20. a 21. storočia si prešiel viacerými vývojovými etapami a vyústil prirodzene do rôznych zmien. Pre športy organizované na snehu a ľade vznikli v roku 1924 zimné olympijské hry, v roku 1960 vznikli pre telesne postihnutých športovcov paralympijské hry. Svoju kategóriu si našli aj športovci vo veku 14-18 rokov v podobe Olympijských hier mládeže realizovaných od roku 2010 a pod. (Souček, 2011)

Olympijské hry na jednej strane predstavujú výnimočný fenomén vo svete v tom pozitívnom zmysle slova, nakoľko majú neoceniteľný prínos k postaveniu športu ako nástroja na podporu rozvoja a mieru. Na druhej strane však musíme zdôrazniť aj negatívnu stránku, ktorej podstatou je kritika nedostatku zohľadňovania ľudských práv v globálnom športe. Okrem mnohých ľudskoprávných organizácií už aj fanúšikovia, médiá aj samotní športovci dávajú najavo čoraz častejšie nespokojnosť v tomto smere. K porušovaniu ľudských práv dochádza opakovane okrem iného aj v priamej súvislosti s veľkými športovými podujatiami ako sú olympijské hry. Naša práca preto striktne akcentuje premisu, že pre udeľovanie veľkých športových podujatí musí platiť to, že športové zväzy/inštitúcie musia zosúladiť kritériá a postupy pri udeľovaní významných športových podujatí so záväznými normami ľudských práv. V kontexte športu a

Ľudských práv sú to práve medzinárodne športové organizácie, ktoré musia napomáhať tomuto problému a mali by sa viac politicky angažovať. Pozrime sa bližšie na to, aký je reálny vzťah organizovania olympijských hier a dodržiavanie ľudských práv v 21. storočí. Nakoľko ide o veľmi rozsiahlu problematiku, zameriame sa len na **letné hry v období od roku 2000**, na ktorých budeme demonštrovať to, ako sú v kontexte organizovania hier porušované ľudské práva. Prehľad letných aj zimných hier od roku 2000 prináša nasledujúca tabuľka:

LETNÉ HRY	ZIMNÉ HRY
2000 Sydney	2002 Salt Lake City
2004 Atény	2006 Turín
2008 Peking	2010 Vancouver
2012 Londýn	2014 Soči
2016 Rio de Janeiro	2018 Pjongčang
2020 Tokio	2022 Peking
2024 Paríž	2026 Miláno
2028 Los Angeles	2030 kandidáti Salt Lake City a Sapporo

(Zdroj: Slovenský olympijský a športový výbor, 2023: vlastné spracovanie autora)

Letné olympijské hry v roku 2000 v austrálskej Sydney našli svoje ideové korene v 80. rokoch, kedy sa austrálski politici začali čoraz viac zaujímať o globalizáciu a o to, čo by mohla znamenať pre národ. Bolo to obdobie výraznej zmeny orientácie vo svetovom poriadku. Rozpad ZSSR odštartoval éru amerického, neoliberalného vplyvu na globálnej scéne, oslobodenej od starých komunistických ideologických rivalov. Vtedajší austrálsky premiér P. Keating bol odhodlaný využiť olympiádu na ďalšiu integráciu svojho národa do neoliberalného svetového poriadku. Pre austrálsku vládu predstavovalo organizovanie hier aj privedenie niektorých z najväčších svetových značiek a zamestnávateľov do Austrálie. Hry mali zlepšiť aj medzinárodný profil Austrálie ako bezpečnej, stabilnej a finančne zabezpečenej ekonomiky pre iné obchodujúce krajiny. Keatingov nasledovník, J. Howard urýchlil a rozšíril Keatingove vízie. (Ross, McDougall, 2022)

Austrálski predstavitelia urobili všetko pre to, aby v súvislosti s organizovaním olympijských hier vytvorili príbeh o začlenení, harmónii, mieri a demokracii v duchu spoločných ideálov OSN a MOV. Faktom však je, že Komisár OSN pre ľudské práva však čoskoro tento optimizmus okolo olympijských hier v Sydney v roku 2000 vyvrátil. Austrália bola a je zmluvnou stranou Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD). Howardova vláda totiž v roku 1998 revidovala Zákon o zmene a doplnení pôvodného názvu z roku 1993, čím odstránila mnohé z pozemkových práv domorodých komunit v prospech osadníkov a korporácií. OSN na základe toho rozhodla, že Austrália skutočne porušuje svoje záväzky CERD a v tomto zmysle odsúdila Austráliu. Howardova vláda sledovala cieľ podporovať a rozširovať ťažobný priemysel v krajine. Udržiavanie moci a potenciálu korporácií bolo v Howardových očiach dôležitejšie ako rešpektovanie pôvodných obyvateľov Austrálie. (Ross, McDougall, 2022)

Ďalším problémom bola Labouristická vláda B. Carra v Novom Južnom Walese, ktorá si počas olympijských príprav tiež získala nevítanú pozornosť, keď v Novom Južnom Walese spustila rozsiahle zmeny v legislatíve a v mene olympiády vládla občianskym slobodám. Namiesto éry uprednostňovania ľudských práv, zosúladovania olympijských hier s ideálmi OSN, sa hry v Sydney v roku 2000 ukázali ako zlomový bod v sekuritizácii, vysídľovaní a v pretrvávajúcom porušovaní občianskych slobôd hostiteľskými mestami. Sekuritizácia a vysídľovanie vyvolali značné obavy v kontexte ľudských práv. Kľúčom k takýmto zásahom do občianskych slobôd bolo presvedčiť väčšinu obyvateľov, že takéto opatrenia sú síce momentálnymi nepríjemnosťami, ale sú nevyhnutné na usporiadanie olympijských hier. Na sekuritizáciu a vysídľovanie spojených s olympijskými hrami najviac doplatili chudobní, bezdomovci, ľudia so zdravotným postihnutím a rasové/etnické menšiny. (Ross, McDougall, 2022) Napriek týmto udalostiam môžeme konštatovať, že letné olympijské hry v austrálskej Sydney v roku 2000 boli z hľadiska rešpektovania ľudských práv napriek vysídleniu a silnej sekuritizácii najmenej represívnymi letnými hrami v 21. storočia. Avšak tieto „metódy“ sa začali uplatňovať aj na nasledujúcich hrách v roku 2004 v Aténach a na všetkých hrách odvtedy. MOV má skutočný emancipačný potenciál, preto by to tak nemalo byť.

Letné olympijské hry v roku 2004 v Aténach boli prvé olympijské hry v ére po 11. septembri. Výdavky aténskeho olympijského výboru na bezpečnosť prevýšili výdavky toho austrálskeho diametrálne. Zatiaľ čo bezpečnosť pre Sydney predstavovala 179,6 milióna dolárov, výdavky Atén vyleteli na neuveriteľných 1,5 miliardy dolárov (Boyle, Haggerty, 2009). Organizátori využili tento výnimočný moment organizovania hier na inštaláciu nových technológií hromadného sledovania a vysídlenie zraniteľných komunit (často obývaných Rómami) a menšiny, aby sa uvoľnila cesta pre olympijské hry. Aj keď sa olympiáda skončila a dejisko sa prestalo používať, sledovacia sieť údajne uvedená do platnosti na ochranu gréckeho ľudu sa rýchlo stala zbraňou štátu, čo viedlo k trvalému zavedeniu rozsiahlych sledovacích zariadení a následnému obmedzeniu občianskych práv a slobôd (Tsoukala, 2016). Okrem toho, že grécka vláda využila olympijské hry na normalizáciu rozšíreného dohľadu, využila ich aj na ospravedlnenie zvýšenej marginalizácie rómskej menšiny v krajine (v 80. rokoch prijala grécka vláda dekrétom rasovú segregáciu a getoizáciu Rómov). Pre Rómov znamenali hry historickú marginalizáciu, diskrimináciu a rozsiahle a agresívne nútené vyst'ahovania. Grécko bolo za to tvrdo odsúdené viacerými regionálnymi a medzinárodnými organizáciami pre ľudské práva (Mega-events, olympic..., 2007). V roku 2004 sa navyše zistilo, že Grécko porušuje Európsku sociálnu chartu tým, že Rómom systematicky odopiera primerané bývanie. Grécka národná komisia pre ľudské práva aj Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva dospeli k záveru, že olympijské hry boli využité ako príležitosť na nezákonné vyhnanie Rómov z mnohých regiónov. Okrem toho miestne orgány (často nepravdivo) využili zámienku nevyhnutnej výstavby olympijských hier na potvrdenie a urýchlenie procesu vyst'ahovania, ktoré sa často uskutočnilo bez náhrady, náležitej starostlivosti alebo dodržiavania existujúcich gréckych právnych postupov vyst'ahovania (Tsoukala, 2016).

Letné olympijské hry v roku 2008 v Pekingu sa stali vyvrcholeným dovtedajšieho organizovania hier a akceptácie a oslavy ľudských práv. Tieto olympijské hry sa do histórie zapísali pod heslom „autoritárstvo podporované olympijskými hrami“. V čase hlasovania MOV (2001) o pridelení letných hier na rok 2008 bola čínska Komunistická strana už dobre známa porušovaním ľudských práv, od obmedzovania slobody slova, tlače a prejavu až po vážnejšie obvinenia z utlačania, vysídľovania a mučenia Tibet'anov. Pre tento nedemokratický režim boli

olympijské hry dokonalou príležitosťou, ako športom zmyť predchádzajúce porušovanie ľudských práv a vykresliť sa ako veľvyslanec mierového internacionalizmu MOV. Týmto si KSC upevnila svoju pozíciu v rámci neoliberalného svetového poriadku. MOV tomu svojim rozhodnutím len pomohol, začo bol aj veľmi ostro kritizovaný. Pred prijatím tohto rozhodnutia bol stav ľudských práv v Číne postavený do centra pozornosti, čo vyvolalo rozsiahle odsúdenie režimu. Olympijskí lídri boli presvedčení, že takéto obavy boli neopodstatnené. V skutočnosti by podľa MOV olympiáda pomohla zosúladiť Čínu s medzinárodnými normami v oblasti ľudských práv. MOV totiž dúfal, že Peking ako olympijský hosťiteľ urobí veľa pre zlepšenie ľudských práv a sociálnych vzťahov v Číne (Shin, Li, 2020).

Keď Amnesty International a Human Rights Watch vydali verejné sťažnosti, v ktorých poukázali na zintenzívnenie porušovania ľudských práv čínskou Komunistickou stranou v rokoch 2001 až 2008, MOV odmietol konať. Do radu kritikov sa ďalej pridali aj OSN, Medzinárodná federácia pre ľudské práva, Reportéri bez hraníc a iné, ktorí takisto vyvolali poplach v súvislosti so zneužívaním, ktoré sa odohráva v Číne. Nikto okrem Medzinárodného olympijského výboru neveril, že vláda pred začiatkom hier urobí významný ústupok v oblasti ľudských práv. Odpor voči porušovaniu ľudských práv sa v Číne stretol s tvrdým potláčaním. Pokračujúce zadržiavanie a vysoké tresty pre novinárov, právnikov, internetových aktivistov a iných obhajcov ľudských práv odrážali tvrdý postoj čínskej vlády pred olympijskými hrami v Pekingu (Cha, 2008).

Môžeme konštatovať, že túžba MOV privítať rastúcu supervelmoc, akou je Čínska ľudová republika do skupiny členov s veľkým potenciálom usporiadania hier, prevalcovalo všetky obavy týkajúce sa ľudských práv. Rozšírenie a posilnenie hegemonie MOV bolo však prioritou a malo to prednosť pred dodržiavaním resekovaním ľudských práv. Aj keď je dôležité byť opatrný pri hodnotení stavu ľudských práv v Číne, zneužívanie okolo olympijských hier v roku 2008 je dobre zdokumentované. Pri spätnom pohľade sú rozsiahle prípady porušovania ľudských práv hlásené pred, počas a po olympijských hrách jednoznačné (cenzúra, uväznenie, premiestnenie, popravy). MOV v minulosti povolil organizovanie autoritárskym režimom, no zakaždým sa dôsledky povolenia takýchto hosťiteľov naplno prejavili až dlho po tom, čo olympiáda opustila mesto. Útok KSC na vlastné obyvateľstvo v

mene olympiády bol úplne predvídateľný. Napriek svojim uisteniam pred MOV, Čína podľa nášho názoru nikdy nemala v úmysle zlepšiť svoje výsledky v oblasti ľudských práv. Po katastrofe v oblasti ľudských práv, ktorou boli olympijské hry v Pekingu sa MOV snažil zlepšiť svoj imidž formálnym spojením s OSN a v roku 2009 si zabezpečil štatút stáleho pozorovateľa. Aj keď bol debakel v Pekingu veľký, štatút stáleho pozorovateľa MOV bol však dlho očakávaný. MOV sa snažil posilniť vplyv svojej organizácie v globálnom športe a medzinárodnej politike v širšom zmysle práve tým, že v 21. storočí nadviazal oveľa užší vzťah s Valným zhromaždením OSN. Tak, po takmer storočí hlasného vyhlasovania, že MOV stojí nad politikou, sa MOV rozhodol bojovať proti „politizácii“ hier v najspolitizovanejšom orgáne sveta.

Letné olympijské hry v roku 2012 sa po kontroverznej Číne konali v Európe, konkrétne v Londýne. Letné hry však boli poznačené teroristickými útokmi na Londýn v nasledujúci deň po spustení olympijských osláv. Po udelení štatútu stáleho pozorovateľa MOV členovia OSN vyjadrili vážne obavy z olympijských hier v Londýne v roku 2012. Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva vyjadril znepokojenie nad nedostatkom primeraných miest pre Rómov a írskych kočovníkov a nad správami o vyst'ahovaní skupín Rómov z ich lokalít kvôli povinnej objednávke týchto lokalít na organizáciu olympijských hier 2012 v Londýne (Committee on Economic..., 2009).

Širšia štúdia Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva vypracovaná v tom období zahrnula olympijské hry do zoznamu problémov, vrátane vyst'ahovania, gentrifikácie, redukcie sociálneho a nízkoprijmového bývania, kriminalizácie bezdomovcov a vysídľovania neformálnych komunit. Správa prišla so záverom, že MOV síce prijal „Agendu olympijského hnutia 21“ založenú na Agende 21 OSN pre trvalo udržateľný rozvoj, ale nespĺňa reálnu podporu Agendy pre právo na primerané bývanie a má skôr len deklaračný charakter (Committee on Economic..., 2009). Medzinárodné spoločenstvo akcentujúce ľudské práva si tak kládlo pred touto olympiádou otázku, či britská vláda vykonáva štúdiu o vplyve budúcich olympijských hier v Londýne na ľudské práva, či inštitúcie začali dialóg o ľudských právach a či v tejto oblasti získali ponaučenia z hier v Pekingu.

Organizátori v Londýne 2012 zaručovali, že regenerácia priemyselného East Endu, bude prínosom pre každého, vrátane miestnych komunit, kde dôjde k

najväčšiemu prestavbe. Veľká časť regenerácie sa sústredila do šiestich „hostiteľských štvrtí“ vo východnom Londýne, ako je Newham, jedna z najchudobnejších londýnskych štvrtí, ktorá obsahovala druhú najrozmanitejšiu populáciu v Spojenom kráľovstve (70 % obyvateľov boli nebieli). Tieto prísľuby sa však nepodarilo naplniť a nastalo štátom riadené vysídlenie. P. Bernstock a J. Davis vo svojom výskume tvrdili, že ide jednoznačne o prosperujúce oblasti so zdrojmi a zjavným zmyslom pre komunitu. V prípade vysídlených osôb boli procesy premiestňovania rýchle, ale kompenzačné procesy pomalé a hľadanie náhradného bývania bolo ťažké. Naopak, vláda tvrdila, že vysídlenie a regenerácia v týchto oblastiach bola nevyhnutná a zároveň benevolentná v dôsledku postindustriálneho úpadku, čo uvedení autori vo svojej štúdiu negujú. Rôzne etnické analýzy toho, kto žil v týchto postavených domoch po olympijských hrách posilnila tvrdenia o poškodzovaní ľudských práv v súvislosti s organizáciou hier, nakoľko ukazujú, že černosi a menšinové skupiny (hlavne Rómovia) boli výrazne nedostatočne zastúpené (Bernstock, Davis, 2019).

Môžeme konštatovať, že šírka a hĺbka škodlivého dedičstva olympijských hier naprieč prípravami, inscenáciami a následkami hier v Sydney, Aténach Pekingu a Londýne zanechali MOV v neistej pozícii. Tu vystáva otázka, ako by mohla organizácia, ktorá sa snaží vložiť šport do služieb harmonického rozvoja ľudstva, s cieľom podporovať mierovú spoločnosť zameranú na zachovanie ľudskej dôstojnosti zatvárať oči pred porušovaním ľudských práv v súvislosti s organizovaním jej hier, a zároveň ako môže OSN pokračovať v podpore takejto organizácie. OSN následne na to prijala svoju rezolúciu v roku 2013 na vybudovanie mierového a lepšieho sveta prostredníctvom športu a olympijského ideálu, pričom ponechala v MOV také sporné ciele, ako je zmiernenie chudoby, humanitárna pomoc, podpora zdravia a trvalo udržateľný rozvoj. Prax nám však ukazuje, že tieto ciele (zverené aj MOV) sú nezlučiteľné so skutočnými a zmysluplnými protokolmi o ľudských právach pre hostiteľské mestá. MOV sa nad týmito problémy zamyslel až neskôr, výsledkom toho bolo prijatie Strategického rámca pre ľudské práva v roku 2022 (viac v 3.2.2) Pozrime sa, aká bola situácia v súvislosti s nasledujúcimi letným hrami.

Letné olympijské hry v roku 2016 v Riu. V roku 2015 Valné zhromaždenie OSN navrhlo, že MOV by mohol zohrávať dôležitú úlohu vo svojej Agende pre trvalo udržateľný rozvoj do roku 2030. MOV si nepopierateľne zhoršilo

svoju pozíciu prostredníctvom olympijských hier. Integrácia MOV do OSN by bola tým kompletná a MOV by si mohol napraviť svoju reputáciu. Jeho integrácia do systému OSN mu poskytla neospravedlňiteľné postavenie obhajcu ľudských práv, ktoré sa jednoducho nedá zladit' s realitou usporiadania ich podujatia. Šancu na nápravu dostal MOV usporiadaním letných hier v Brazílii, kedy MOV zdôraznil perspektívne dedičstvo hier v rozhodnom riešení chudoby a nerovnosti minulosti krajiny prostredníctvom dôrazu na sociálny rozvoj a udržateľnosť pri navrhovaní ponuky (Black, Hibbeln, 2019). OSN a MOV si boli dobre vedomé porušovania ľudských práv spojených už s prípravami na Majstrovstvá sveta vo futbale v roku 2014 a že podobné problémy budú nepochybne predchádzať olympiáde najmä násilné vyst'ahovanie chudobných obyvateľ'ov (viac ako 60 000). Obyvatelia boli vystavení hrozbám, fyzickému zastrášaniam, nátlaku, prerušovaniu služieb (napr. zastavenie elektriny a odvozu odpadu) a dokonca demolácii domov (Faulhaber a Azevedo, 2015). Hry v Riu v roku 2016 v konečnom dôsledku prehĺbili sociálnu a priestorovú segregáciu a zvýšili rozdiely medzi bohatými a chudobnejšími obyvateľ'mi.

Na druhej strane v spojitosti s týmito hrami sa MOV môže pýšiť jednou unikátnou novinkou, a to azda svojim najúspešnejším projektom v spolupráci s Úradom Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR). Ide o Projekt "Refugee Olympic Team" (Olympijský tím utečencov). Práve z dôvodu jeho významu sme sa rozhodli venovať tejto problematike ešte samostatnú časť práce (viď 3.2.3) Vytvorením Olympijského tímu utečencov chcel MOV poukázať na problematiku utečencov vo svete, motivovať a podporiť ich prostredníctvom športu. V roku 2016 sa prvý olympijský tím pre utečencov zúčastnil v Riu 2016. Druhý takýto tím s'ťažil na hrách v Tokiu 2020 v roku 2021.

Utečenecký olympijský tím založil MOV v roku 2016. Prezident MOV T. Bach to oznámil na Valnom zhromaždení OSN v roku 2015. Cieľom MOV bolo vyhl'adať elitných športovcov a poskytnúť im nielen finančnú, ale aj logistickú podporu v príprave na kvalifikačné preteky, ktoré by im mohli zabezpečiť účasť na OH 2016 v Riu de Janeiro. Táto možnosť umožňuje utečencom zúčastniť sa olympijských hier pod vlajkou MOV, aby vyslal posolstvo nádeje všetkým utečencom na svete. Tento cieľ nepochybne dosiahla a inšpirovala utečencov v ich športových aktivitách a mimo neho. Utečenecký olympijský tím MOV tak má predstavovať podľa MOV posolstvo nádeje a solidarity. Na základe úspechu z Ria

2016 a Tokia 2020 sa MOV v roku 2021 rozhodol, že v Paríži 2024 (letné hry) a Dakare 2026 (hry mládeže) bude olympijský tím pre utečencov opäť (IOC Refugee Olympic..., 2023).

T. Bach na oficiálnej stránke MOV uvádza, že *„Olympijský tím pre utečencov vysiela skvelý signál o tom, akým obohatením sú utečenci pre olympijskú komunitu a pre spoločnosť ako celok. Sledovanie ich súťaženia je pre nás všetkých skvelým momentom a dúfame, že sa každý zapojí. Športovci sú vítaní v našej olympijskej komunite, medzi svojimi kolegami športovcami. Súperia s nimi, ale aj žijú spolu pod jednou strechou“*. (IOC Refugee Olympic..., 2023). Posilnenie podpory poskytovanej utečencom a obyvateľom postihnutým vysídlením je aj naďalej prioritou MOV a tvorí súčasť odporúčania olympijskej agendy 2020+5², nového strategického plánu MOV a olympijského hnutia do roku 2025. Na dosiahnutie tohto cieľa nielen tým, že na olympijských hrách v Paríži 2024 a na olympijských hrách mládeže Dakar 2026 bude MOV olympijský tím pre utečencov, ale aj vďaka práci Nadácie Olympic Refugee Foundation, je zabezpečený zvýšený prístup k športu pre vysídlených mladých ľudí 365 dní v roku (Olympic Agenda 2020+5, 2023). Môžeme konštatovať, že tento jedinečný projekt demonštruje odhodlanie MOV stáť pri utečencoch a podporovať ich prostredníctvom športu na elitnej, ale aj na základnej úrovni. Cieľom je nielen pomôcť utečeneckým športovcom trénovať s cieľom kvalifikovať sa na olympijské hry, ale aj pokračovať v ich športovej kariére a budovať si budúcnosť. Títo športovci sú tiež symbolom nádeje pre všetkých utečencov na celom svete, čo ukazuje, že športom sa dá veľa dosiahnuť.

MOV prostredníctvom svojho programu Olympic Solidarity venovaného utečeneckým športovcom začal udeľovať štipendiá. Tento proces riadi Olympijskej nadácie pre utečencov. K dnešnému dňu je podporovaných 41 držiteľov štipendií utečeneckých športovcov, ktorí tvrdo trénujú, aby boli vybraní na olympijské hry v Paríži. Traja športovci navyše profitujú z prechodného štipendia. K júnu 2022 bolo 44 športovcom udelené štipendium pre športovcov utečencov alebo prechodné

² Pozostáva z 15 odporúčaní a stavia na výsledkoch už spomínanej Olympijskej agendy 2020 a slúži ako plán pre MOV a olympijské hnutie na nasledujúcich päť rokov. Názov, Olympijská agenda 2020+5, bol vybratý tak, aby odrážal skutočnosť, že tento nový plán je nástupcom Olympijskej agendy 2020 a určí smerovanie MOV a olympijského hnutia do roku 2025.

štipendium. Pochádzajú z 12 krajín a žijú v 16 hostiteľských krajinách (IOC Refugee Olympic Team..., 2023).

Na záver môžeme skonštatovať, že je pozoruhodné, že olympijský tím pre utečencov je dôvodom na inšpiráciu a sentiment, pretože odrážal fakt, že jeden tím je postavený na reprezentácii nie určitého národa, ale skupiny ľudí, ktorých jedinečná odolnosť presahuje práve ten národ, resp. národy. Ak sa pozrieme na to z medzinárodnopolitického hľadiska, a doposiaľ všetky naše poznatky prepojíme do tejto roviny, tak šport je už dlho prostriedkom na súperenie o medzinárodné uznanie, od hlavných mocností, ktoré sa snažia o uznanie svojej hegemonie, až po rozvíjajúce sa štáty, ktoré sa snažia o uznanie svojej štátnosti. Olympijský tím pre utečencov túto paradigmu dojímavou problematizuje a vyvoláva otázku, aký má tento tím politický vplyv v medzinárodnom prostredí.

Úvahou o tom, ako sa šport a štátnosť tradične vzájomne ovplyvňujú, môžeme dospieť k lepšiemu pochopeniu vplyvu, ktorý môže mať Olympijský tím pre utečencov na problémy utečencov a globálne hnutie utečencov. Často diskutovaný prípad členstva Kosova v MOV a UEFA dokazuje, že šport môže prispieť k uznaniu suverenity bez ohľadu na to, či sa hlási k deklaratívnej alebo konštitutívnej definícii. Podobne aj Utečenecký olympijský tím prispieva k vonkajšiemu uznaniu utečeneckej komunity medzi neutečencami ako kolektívu, ktorý treba oslavovať a ktorému treba ďalej pomáhať, ako aj k vnútornému zmyslu pre komunitu a inšpiráciu medzi utečencami. Tieto sily možno využiť na zmysluplné presadzovanie politických programov a mobilizáciu zdrojov na pomoc utečencom (Heinrich, 2022).

Olympijský tím utečencov prispieva k „uznávaniu“ utečencov. Utečenecký olympijský tím má potenciál výrazne prispieť k uznaniu utečencov ako populácie. Olympijský tím pre utečencov podnietil programovanie MOV o utečencoch, programovanie spravodajských médií o utečencoch na celom svete a hmatateľné zastúpenie svetovej komunity utečencov prostredníctvom niekoľkých jednotlivcov. Televízne prenosy športovcov Olympijského tímu pre utečencov sa často sústreďujú na ich životné príbehy a ich odolnosť prostredníctvom skúseností s útekmi z rodnej krajiny, životom v utečeneckých táboroch a prestavbou ich života na úspešných športovcov. Možno neexistuje väčší nástroj, ktorým by sa skúsenosť s utečencami tak výrazne zvyrazňovala v ľudovom svedomí. V tomto zmysle je platforma, ktorú MOV vytvára pre utečencov, neoceniteľným príspevkom k

uznaniu komunity utečencov. Tým, že umožní, aby si utečencov všimlo celé medzinárodné spoločenstvo, a tým, že poskytneme utečeneckej komunite zástupcov, môže byť olympijský tím pre utečencov aj naďalej primárnym prostriedkom, prostredníctvom ktorého utečenci získavajú uznanie, podporu a obdiv (Heinrich, 2022).

Vznik tohto tímu znamená aj významný krok k sebauznaniu utečencov, to znamená že Utečenecký olympijský tím by slúžil ako maják nádeje pre utečencov. Utečenci môžu slúžiť ako zjednocujúce symboly globálneho kolektívu utečencov. Utečenci môžu nájsť svoj hlas a aspirácie svojej komunity v utečeneckých športovcoch, rovnako ako tí, ktorí sledujú športovcov z akéhokoľvek štátu, môžu nájsť svoje vlastné sny a nádeje svojho národa v olympijskom športovcovi reprezentujúcom ich štát. Utečenecký olympijský tím vytvára monumentálnu platformu pre otázky utečencov a utečencov. Navonok Utečenecký olympijský tím pripravuje medzinárodné publikum olympijských hier, aby premýšľalo oveľa konkrétnejšie a podstatnejšie o otázkach utečencov. Ďalej poľudšťuje skúsenosti s utečencami, inšpiruje ostatných príbehmi športovcov, kladie do popredia potreby a prínos komunity utečencov a vyvoláva bezvedomie verejnosti, ktoré môže viesť k činom. V neposlednom rade spája inak prirodzene rozptýlenú medzinárodnú komunitu utečencov a majú moc prispieť k schopnosti komunity obhajovať sa v domácej politike a medzinárodných organizáciách.

Letné olympijské hry v roku 2020, zatiaľ posledné, sa konali v japonskom Tokiu a boli prvé odložené olympijské hry. Letné olympijské v Tokiu 2020, ktoré boli kvôli pandémie COVID-19 odložené o jeden rok, sa konali vo veľmi jedinečnom kontexte a slúžili ako príležitosť opäť spojiť ľudí. Hoci je Japonsko etablovanou demokraciou s preukázaným záväzkom dodržiavať zásady právneho štátu a aktívnu, nezávislú občiansku spoločnosť, krajina musí riešiť aj množstvo vážnych problémov týkajúcich sa práv, ako je zneužívanie detí v športe, obmedzenia práv lesbičiek, gejov, bisexuálov a transrodových osôb (LGBT), porušovanie práv žien a úplne nedostatočná ochrana žiadateľov o azyl a utečencov. Olympijská charta výslovne zakazuje „diskrimináciu akéhokoľvek druhu“ ako základný princíp olympizmu. Ako zdôrazňuje Human Rights Watch na svojej stránke, tak Japonsko však neprijalo vnútroštátny zákon na rozšírenie právnej ochrany na LGBT ľudí napriek silnému globálnemu tlaku a širokej národnej podpore prijať takýto zákon pred otvorením hier v Tokiu 2020. Japonské skupiny

LGBT už dlho naliehali na politické strany a volených zástupcov, aby schválili legislatívu na ochranu práv LGBT. Japonský šport má taktiež za sebou históriu telesných trestov voči deťom, ktoré sú v japončine známe ako taibatsu. V prieskume, ktorý Human Rights Watch uskutočnila v roku 2020 a ktorý zahŕňal 381 súčasných a bývalých detských športovcov vo veku 24 rokov alebo mladších, 46% z nich uviedlo priamu skúsenosť s fyzickým zneužívaním počas účasti na športe. To podnietilo súčasného prezidenta MOV T. Bacha k zorganizovaniu telefonického stretnutia s prezidentom Japonského olympijského výboru Y. Yamashitom, aby sa zaoberali opatreniami na odstránenie obťažovania a porušovania práv v japonskom športe (Japan: Olympics Should..., 2021). Human Rights Watch zintenzívnila výzvu, aby Japonsko pred Tokiom 2020 riešilo tieto vážne problémy.

Podobne ako mnohé krajiny, aj Japonsko má dlho paternalistickú kultúru, ktorá vytvára problémy rodovej rovnosti a sexizmus. Počas prípravy na usporiadanie hier Japonsko podľa stanoviska Centra pre šport a ľudské práva uznalo, že túto kultúru je potrebné zmeniť. Napríklad napriek tomu, že podnikanie a ľudské práva sú v Japonsku relatívne novou témou, Tokijský organizačný výbor sa rozhodol zanechať dedičstvo založené na ľudských právach, ktoré definuje ľudské práva, prácu a čestné obchodné praktiky ako jednu z kľúčových priorít v správe o udržateľnosti pred začiatkom hry. Organizátori hier sa zamerali na antidiskrimináciu a na rodovú rovnosť. Pred hrami boli zorganizované workshopy pre dobrovoľníkov, aby ich školili o usmerneniach týkajúcich sa antidiskriminácie, vrátane načrtnutia scenárov toho, čo by sa mohlo stať, ako reagovať a ako reagovať na situáciu a otázky s ňou súvisiace. Čo sa týka riešenia rodovej rovnosti, tak Japonsko vytvorilo tím na podporu rodovej rovnosti. Hry v Tokiu boli rodovo najvyváženejšie v histórii, pričom 48% všetkých športovcov súťažiacich na olympijských hrách boli ženy. Hry v Tokiu boli tiež prvé, ktoré trvali na tom, aby každá krajina mala mužského aj ženského vlajkonosiča (Centre for Sport and Human Rights, 2021)

Prax hier ukázala, že táto športová udalosť so sebou priniesla nadmerné výdavky, militarizáciu polície, vysídľovanie občanov, greenwashing (termín poukazujúci na dobrú prácu vykonávanú pre vzhľad a nie pre podstatnú zmenu) a korupciu (Prezident japonského olympijského výboru T. Takeda odstúpil po tom, čo bol zaradený do prebiehajúceho vyšetrovania úplatkárstva súvisiaceho so zabezpečením hier v roku 2020). Olympijské hry v Tokiu, prezentované ako

najinovatívnejšie vôbec, už kopírovali bežné problémy. Pôvodná cena hier 7,3 miliardy dolárov sa viac ako stornásobila. Hry zobrali Japoncom doslova peniaze a pracovníkov (Boykoff, Zirin, 2021). Building and Woodworkers International a japonský stavebný odbor Zenkensoren napísali v tomto smere štúdiu o pracovných podmienkach pracovníkov stavajúcich zariadenia v Tokiu pre olympijské hry v roku 2020, v ktorej sa uvádza, že je potrebné urobiť viac pre ochranu bezpečnosti pracovníkov a zabezpečenie dôstojnej práce a ich ľudských práv. Správa je založená na rozhovoroch s pracovníkmi a dokumentoch o tom, ako pokračujúca prepracovanosť a zlý prístup k spravodlivosti vytvárajú kultúru strachu u stavebných robotníkov v Tokiu 2020 (Building and Woodworkers International, 2019).

Hry tiež poslali tisíce ľudí do ulíc v Japonsku, aby protestovali proti ohrozeniu ich občianskych slobôd. V roku 2017 japonskí zákonodarcovia dali na schválenie do parlamentu protiteroristickú legislatívu, zdôvodnenú potrebou chrániť olympijské hry. Legislatíva pridala stovky nových trestných činov, vrátane trestných činov s cieľom postaviť sa proti výstavbe nových bytových domov. Osobitný spravodajca OSN pre právo na súkromie uviedol, že japonská vláda využila strach na presadenie „chybnej“ legislatívy. Akoby chceli zdôrazniť obavy o súkromie, na každom mieste olympijských hier v Tokiu budú návštevníci vystavení systémom rozpoznávania tváre. A to aj napriek obavám, že softvér na rozpoznávanie tváre šíri rasovú zaujatosť (Boykoff, Zirin, 2021).

Môžeme konštatovať, že posledné letné olympijské hry, ktoré mali predstavovať novú nádej pre rešpektovanie a ochranu ľudských práv v súvislosti s konaním hier nám ukázali opäť veľký deficit demokracie. Politici, vývojári a stavební magnáti propagujú hry s malým alebo žiadnym vstupom občanov. Napriek tomu majú hry vo všeobecnosti (bezohľadnú na to, kde sa konajú) veľký vplyv na mesto (hostujúce státisíce návštevníkov, športovcov, médiá a úradníkov) dlhodobé dôsledky pre svojich obyvateľov. Zdá sa, že dokonca aj MOV začalo po týchto všetkých skúsenostiach a kritikách chápať potrebu reformy. V reakcii na obavy prezidenta MOV T. Bacha, že proces olympijských súťaží vytvára príliš veľa „porazených“, MOV spustil po roku 2020 reformu, ktorej výsledkom je už spomínaný Strategický rámec pre ľudské práva z roku 2022.

3.3.2 Prijatie „Strategického rámca pre ľudské práva“ v roku 2022

Pozícia, vplyv a význam MOV pre presadzovanie ľudských práv na olympijských hrách má veľmi veľký potenciál. Olympijské hnutie by malo najmä reálne v praxi robiť všetko preto, aby splnili svoje záväzky týkajúce sa ľudských práv a riešili širšie otázky týkajúce sa práv v hostiteľskej krajine. V súvislosti s olympijskými hrami, ako ukázala dlhoročná prax, vzniká množstvo problémov, ktoré MOV zatiaľ nedokázal alebo skôr nechcel riešiť.

J. Boykoff, medzinárodný odborník na športovú politiku a autor viacerých kníh o olympijských hrách strávil dlhší čas v Londýne, Riu de Janeiro a Tokiu pred olympijskými hrami v roku 2012, 2016 a 2020. Autor došiel k záveru, že mnohé z problémov vidných na olympijských hrách, vrátane vnútorného vysídľovania, korupcie a greenwashingu, nie sú problémy Tokia ani Ria ani Tokia. Sú to problémy, ktoré sú v podstate importované do každého olympijského hostiteľského mesta, keď sa politické a ekonomické elity tohto mesta rozhodnú predložiť ponuku na hostovanie hier. Chrbtovou kosťou je Boykoffov výskum založený na viac ako 100 rozhovoroch s protiolympijskými aktivistami, osobných skúsenostiach z protestov v Los Angeles, Rio de Janeiro, Londýne a Tokiu, akademických výskumoch, pokrytí masových a alternatívnych médií a olympijských archívoch (Boykoff, 2020).

MOV je úplne nedemokratický, je úplne netransparentný. Nevymenúva kritikov, nepočúva svojich kritikov, nestretáva sa so svojimi kritikmi. Napriek tomu má privilegované postavenie v globálnom riadení športu a v diplomacii. Hoci je nepravdepodobné, že by MOV poslúchol výzvy svojich kritikov na reformu olympijských hier alebo ich úplné zrušenie, dokázal zmeniť svoj kurz, pretože už nemal inú možnosť. Nedostatok ochotných hostiteľských miest už podnietil MOV, aby prepracoval svoj ponukový proces. Klimatické zmeny a vplyv, ktorý by mohol mať na životaschopnosť budúcich hostiteľských miest, by tiež mohli eskalovať tlak na zmenu spôsobu konania olympijských hier (Boykoff, 2020). MOV si začal konečne uvedomovať všetky tieto problémy a spustil proces reformy. Najprv v decembri 2020 MOV zverejnil svoju expertnú správu „Odporúčania pre stratégiu MOV v oblasti ľudských práv“, ktorá je dôležitou cestovnou mapou na prijatie zohľadňovania ľudských práv vo svojich operáciách. MOV medzitým zriadil oddelenie pre ľudské práva a vydal dokument s názvom „Rámec pre spravodlivosť“,

začlenenie a nediskrimináciu na základe rodovej identity a rodových odchýlok.“ MOV následne na to potom v roku 2022 prijal a implementoval tieto odporúčania do svojho nového Strategického rámca pre ľudské práva (MOV prijal Strategický..., 2022).

Strategický rámec pre ľudské práva je 50-stranový dokument, ktorý podrobne uvádza spôsoby, akými MOV plánuje využiť tento rámec na formovanie svojich pracovných postupov, postupov pri organizácii olympijských hier, pri činnosti olympijského hnutia a na zabezpečenie dodržiavania ľudských práv v rámci príslušných kompetencií. V každej z týchto oblastí bude MOV postupovať v súlade so zásadami OSN. MOV stanovil aj šesťnásť cieľov, ktoré chce naplniť do konca roku 2024. Patrí medzi nich aj zmena Olympijskej charty a aktualizácia Základných univerzálnych zásad dobrej správy vecí verejných. Do konca roka 2022 chcela organizácia vytvoriť svoj Poradný výbor pre ľudské práva. To sa mu aj podarilo. Veľmi dôležitým bodom z hľadiska ľudských práv je podmienka, že uchádzači o usporiadanie olympijských hier budú v budúcnosti odpovedať aj na súbor otázok o ľudských právach. Tento postup použili prvýkrát už pri pridelení hier 2032 pre Brisbane. Základom Strategického rámca je päť oblastí záujmu, a to rovnosť a nediskriminácia, bezpečnosť a blahobyt, dostupnosť zdrojov obživy, právo na názor a súkromie. MOV stanovil aj šesťnásť cieľov, ktoré chce naplniť do konca roku 2024. Patrí medzi nich aj zmena Olympijskej charty a aktualizácia Základných univerzálnych zásad dobrej správy vecí verejných ((MOV prijal Strategický..., 2022).

MOV na základe prijatej stratégie založil v decembri 2022 svoj nový orgán s názvom Poradný výbor MOV pre ľudské práva, ktorý zasadol po prvý raz v marci 2023. Poslaním poradného výboru je poskytovať MOV strategické vedenie a poradenstvo v oblasti riadenia rizík v oblasti ľudských práv. Poradný výbor MOV pre ľudské práva mal na tomto stretnutí okrem inej agendy aj možnosť vypočúť si osobitnú spravodajkyňu OSN pre kultúrne práva a jej názor na situáciu ohľadom ruských a bieloruských športovcov v kontexte nelegálnej vojny, ktorú Rusko vedie proti Ukrajine. MOV aktualizoval aj Výbor pre bezpečný šport. Poradný výbor MOV diskutoval aj o úlohách NOV a IF pri presadzovaní ľudských práv v ich vlastných sférach zodpovednosti a konkrétnych výzvach v súvislosti s právami športovcov v olympijskom hnutí, vrátane situácie v Iráne a Afganistane (IOC Advisory Committee..., 2023).

V kontexte ruských a bieloruských športovcov vydal MOV koncom marca 2023 stanovisko, že odporúča návrat ruských a bieloruských športovcov do medzinárodných súťaží ako jednotlivcov pod neutrálnou vlajkou a bez prepojenia na armádu. To sa však zatiaľ netýka olympijských hier v Paríži 2024. O účasti na hrách 2024 sa ešte len rozhodne. Na medzinárodné podujatia by sa podľa odporúčaní MOV nemali dostať športovci z Ruska a Bieloruska, ktorí otvorenie podporovali vojnu na Ukrajine, alebo majú zmluvy s armádou či národnými bezpečnostnými agentúrami. a medzinárodných podujatiach sa naďalej nemôžu zúčastňovať družstvá z oboch krajín a ich športovci by nemali štartovať ani v tímových súťažiach, mixoch či napríklad viacboji v gymnastike, uvádza sa v usmernení MOV. MOV prijme toto rozhodnutie o olympijských hrách 2024 a 2026 vo vhodnom čase, podľa vlastného uváženia a bez toho, aby bol viazaný výsledkami olympijských kvalifikácií. Proti snahám MOV sa postavilo množstvo športovcov, funkcionárov i politikov na čele s predstaviteľmi Ukrajiny (Medzinárodný olympijský výbor..., 2023).

3.4 Vzťahy a spolupráca MOV s OSN v oblasti ľudských práv

MOV a OSN majú, ako to už bolo viackrát naznačené v tejto práci, vzájomné vzťahy na veľmi dobrej úrovni. Z čoho vyplýva aj veľmi intenzívna a úspešná spolupráca v mnohých smeroch. MOV a OSN majú nielen rovnaké ciele, ale aj rovnaké princípy, ako robiť svet lepším miestom. Aktivity oboch organizácií zdôrazňujú dôležitosť princípov univerzálnosti, rovnosti, nediskriminácie a rešpektovania pravidiel. Obe organizácie sa riadia premisou, že olympijské princípy sú princípmi OSN. Zosúladenie cieľov a princípov robí OSN a MOV prirodzenými partnermi pri presadzovaní spoločných ideálov. To sa týka aj oblasti ľudských práv. Šport je neoddeliteľnou súčasťou dnešnej modernej a rozmanitej spoločnosti. Vďaka svojmu globálnemu dosahu a univerzálnej príťažlivosti hrá šport dôležitú úlohu pri podpore rozvoja mierovej spoločnosti. Toto vzájomné porozumenie o úlohe športu je jadrom partnerstva medzi OSN a MOV (Senn, 1999).

V roku 2014 MOV, uznávajúc jedinečnú úlohu športu v dnešnom svete, prijal už Olympijskú agendu 2020, ktoré tvoria strategický plán pre budúcnosť olympijského hnutia. Agenda dáva jasnú víziu, ako posilniť hodnoty športu v modernej spoločnosti a ako chrániť jedinečnosť olympijských hier. Olympijská

agenda 2020 je postavená na vedomí, že v globalizovanom svete musí šport dať svoju integračnú a zjednocujúcu silu do služieb ľudstva. Pre MOV odporúčania olympijskej agendy 2020 znamenalo otvorenie sa spoločnosti a aktívne hľadanie partnerov na presadzovanie ich cieľov (Olympic Agenda 2020, 2023). Primárnym partnerom v tomto smere je pre MOV práve OSN. V našom vysoko prepojenom a vzájomne závislom svete si pokrok v ochrane hodnôt športu a posilňovaní športu v spoločnosti vyžaduje spoluprácu. Aby šport slúžil ľudstvu, musí byť v kontakte so spoločnosťou. Olympijská agenda 2020 poskytuje rámec pre MOV, aby mohol hrať túto aktívnu (aj politicko-medzinárodnú) úlohu vo svete. Vyvrcholením tohto obnoveného zmyslu pre spoluprácu bolo prehĺbené partnerstvo medzi MOV a OSN v posledných rokoch.

Veľmi významom míľnikom v prehlbovaní vzťahov a spolupráce bol moment, kedy Valné zhromaždenie OSN uznalo symbolický význam olympijského prímeria pre dnešný svet a pred každými olympijským hrami od roku 1994 prijalo uznesenie o olympijskom prímerí (Senn, 1999). Okrem olympijského prímeria sa partnerstvo medzi OSN a MOV rozrástlo v mnohých rôznych oblastiach. Memorandum o porozumení podpísané medzi týmito dvoma organizáciami v roku 2014 znamenalo dôležitý krok pri dosahovaní ich spoločných cieľov. Hoci MOV udelilo Valné zhromaždenie už v roku 2009 štatút stáleho pozorovateľa, toto vôbec prvé memorandum o porozumení medzi OSN a MOV z roku 2014 vytvorilo formálny rámec pre spoluprácu v mnohých dôležitých oblastiach. Niekoľko významných oblastí sme už uviedli a analyzovali v častiach 3.1. a 3.2.

Ďalším míľnikom tohto partnerstva je Agenda 2030 prijatá OSN v roku 2015 pre trvalo udržateľný rozvoj. Táto agenda je doposiaľ najkomplexnejším súborom globálnych priorít pre dosiahnutie udržateľného rozvoja. Valné zhromaždenie OSN konkrétne v kontexte témy našej práce uznalo šport ako „dôležitý faktor“ na podporu mieru a porozumenia. Nová agenda uznáva rastúci príspevok športu k realizácii rozvoja a mieru pri podpore tolerancie a rešpektu a jeho prínos k posilneniu ľudských práv (dlhoročná spolupráca s agentúrou OSN pre ľudské práva OHCHR), postavenia žien a mladých ľudí, jednotlivcov a komunít, ako aj k zdraviu, vzdelávaniu a ciele sociálnej inklúzie (Transforming our world..., 2023). Ďalšou aktuálnou oblasťou spolupráce medzi OSN a MOV je podpora utečencov na celom svete. MOV spolupracuje s Úradom vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) už viac ako 25 rokov.

V nasledujúcich častiach sa bližšie pozrieme na tri načrtnuté problematiky, a to na štatút MOV ako stáleho pozorovateľa VZ OSN, na spoluprácu MOV s agentúrou OSN pre ľudské práva OHCHR a na spoluprácu MOV s agentúrou OSN pre utečencov UNHCR.

3.4.1 MOV a jeho štatút stáleho pozorovateľa VZ OSN

OSN okrem svojich 193 členských štátov priznáva mnohým medzinárodným organizáciám, subjektom a jednému suverénnemu štátu tzv. štatút pozorovateľa. Pozorovatelia majú právo hovoriť na zasadaniach Valného zhromaždenia OSN, zúčastňovať sa na procedurálnom hlasovaní a tiež podporovať a podpisovať rezolúcie, nemajú však právo hlasovať o rezolúciách a ďalších podstatných uzneseniach. Status pozorovateľa je udeľovaný rezolúciou Valného zhromaždenia OSN. V praxi sa rozlišuje medzi štátnymi a neštátnymi pozorovateľmi. Nečlenské štáty (štátni pozorovatelia) sú členmi jednej alebo viacerých špecializovaných agentúr a môžu požiadať o štatút stáleho pozorovateľského štátu. Neštátnymi pozorovateľmi sú medzinárodné organizácie a iné subjekty (Giertl, Pošiváková, 2011). MOV sa ako prvá športová organizácia na svete stala v roku 2009 pozorovateľom v OSN. MOV je považovaný za najvýznamnejšiu celosvetovú autoritu v oblasti športu. Ide o organizáciu, ktorá je taktiež vrcholným orgánom Olympijského hnutia.

Toto rozhodnutie vzdalo hold úsiliu MOV prispieť k dosiahnutiu miléniových rozvojových cieľov OSN. Pomocou športu ako nástroja MOV a jeho partneri implementujú rôzne aktivity po celom svete v oblastiach, ako je humanitárna pomoc, budovanie mieru, ľudské práva, vzdelávanie, rodová rovnosť, životné prostredie a boj proti HIV/AIDS. Vďaka tomuto štatútu mohol začať MOV propagovať šport na novej úrovni tým, že MOV má od toho momentu možnosť zúčastňovať sa všetkých zasadnutiach Valného zhromaždenia OSN, kde sa môže uchádzať o slovo a propagovať tak šport na novej úrovni. Prostredníctvom toho vzniklo aj silnejšie partnerstvo medzi MOV a OSN. MOV, ako to uvádza aj na svojej stránke, to považuje za „obrovské uznanie úlohy, ktorú môže šport zohrať pri prispievaní k lepšiemu a mierovému svetu. Olympijské hodnoty jasne zodpovedajú filozofii OSN. Rozhodnutie udeliť tento štatút MOV ďalej posilňuje partnerstvo medzi MOV a systémom OSN“ (IOC becomes UN..., 2009).

Môžeme konštatovať, že MOV a OSN mali za posledných 80 rokov trvalý vzťah, ktorý vyvrcholil práve udelením štatútu stáleho pozorovateľa MOV na Valnom zhromaždení OSN v roku 2009. Ide o poctu, ktorá je zvyčajne vyhradená pre kvázi- štáty a medzivládne organizácie. Len veľmi zriedkavo získajú túto pozíciu mimovládne organizácie. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že udelenie tohto štatútu MOV má aj svoj kritický pohľad, ktorý dáva do pozornosti prepojenie medzi MOV a OSN v snahe pochopiť, ako a prečo práve MOV získal tento štatút v OSN.

Pôvodne bol koncept sídla stáleho pozorovateľa na Valnom zhromaždení OSN vytvorený s cieľom umožniť suverénnym štátom, ktoré neboli plnoprávnymi členmi OSN, zúčastniť sa a zasadiť sa na zhromaždeniach. Napríklad Švajčiarsko bolo stálym pozorovateľom od roku 1946 do roku 2002, keď získalo štatút plného člena OSN. Postupne v priebehu rokov OSN začala umožňovať získanie tohto štatútu medzivládnym organizáciám a tiež malému počtu mimovládnych organizácií s rôznym stupňom štátnosti alebo suverenity. Od roku 2014 sedí na Valnom zhromaždení OSN viac ako 70 organizácií ako stáli pozorovatelia (vrátane MOV). V Charte OSN nie sú žiadne formálne pravidlá, ktoré by načrtli proces, ktorý sa vykonáva s cieľom stať sa stálym pozorovateľom (Giertl, Pošiváková, 2011). Prax, ktorá sa datuje od roku 1946, ukázala, že tento štatút je dostupný len pre nečlenské štáty a medzivládne organizácie. To sa zmenilo, keď sa v roku 1990 Medzinárodný výbor Červeného kríža stal prvou mimovládnou organizáciou, ktorá získala tento štatút (The ICRC is granted..., 1990).

V roku 1994 prijalo Valné zhromaždenie uznesenie (rezolúcia 49/426), ktoré rozhodlo o tom, že udeľovanie štatútu pozorovateľa vo Valnom zhromaždení by sa malo v budúcnosti obmedzovať na štáty a na tie medzivládne organizácie, ktorých činnosť sa týka výlučne záležitostí, ktoré zaujímajú zhromaždenie. Toto vyhlásenie v podstate zablokovalo uznanie akýchkoľvek ďalších mimovládnych organizácií. Napriek tejto ratifikovanej rezolúcii, ktorú schválilo Valné zhromaždenie, boli na Valné zhromaždenie pozvané ďalšie dve organizácie so sporným medzivládnym štatútom ako stáli pozorovatelia. Od roku 1994 (po prijatí tohto rozhodnutia) to bola prvou mimovládnou organizáciou Medziparlamentná únia (2002) a druhou MOV (2009). Vo svojej žiadosti bol MOV opísaný ako organizácia, ktorá bola založená s cieľom umiestniť šport do služieb pre ľudstvo a s cieľom podporovať mierovú spoločnosť zameranú na zachovanie ľudskej

dôstojnosti. V prihláške sa netvrdilo, že MOV je medzivládna organizácia (Medrek, 2002).

Tieto rozhodnutia si zaslúžia podrobnejšie preskúmanie, pretože nie je príliš jasné, ako a prečo týmto zdanlivo odlišným organizáciám udelili tento štatút. Napríklad v roku 1994 boli USA a Spojené kráľovstvo veľmi znepokojené tým, že sa Medzinárodná federácia Červeného kríža a Zvrchovaný Maltézsky rád stali stálymi pozorovateľmi. Tieto krajiny nepodporili žiadosti na základe argumentu, že nie sú medzivládne. Tí istí kritici, USA a Spojené kráľovstvo, v roku 2009 napríklad podporili návrh MOV dostať štatút ignorujúc ich vlastnú často citovanú rezolúciu 49/426, ktorá mimovládny organizáciám zakazovala stať sa stálymi pozorovateľmi (Legal Committee Debates..., 2009). MOV je tak pravdepodobne jedinou organizáciou, ktorá má štatút stáleho pozorovateľa, ktorý nemá striktné žiadne väzby na vládu na žiadnej úrovni, a preto nie je povinný dodržiavať ani jednu z medzinárodných zmlúv.

Napriek uvedenej kritike môžeme jednoznačne dospieť k záveru, že MOV je silnou a úspešnou medzinárodnou mimovládnu organizáciu (autoritou) ako po organizačnej, tak aj po morálnej a právnej stránke. Dôkazom toho je práve získanie tohto „kontroverzného“ štatútu stáleho pozorovateľa OSN. MOV dlhé desiatky rokov pracoval na tom, aby získal túto autoritu a moc, ktorá siaha oveľa ďalej ako je „len“ organizovanie olympijských hier.

3.4.2 Spolupráca MOV s agentúrou OSN pre ľudské práva OHCHR

MOV venuje problematike ochrany ľudských práv veľkú pozornosť. Nakoľko bolo možné sledovať veľké deficity v ochrane a dodržovaní ľudských práv v kontexte organizovania olympijských hier, prijal MOV v roku 2022 opatrenia vo forme Strategického rámca pre ľudské práva, aby sa konečne aj v tomto smere niečo zmenilo. S Vysokým komisárom pre ľudské práva V. Türkom a jeho kanceláriou komunikuje MOV pravidelne. Zároveň aj zástupcovia MOV sú prizývaní k odborným diskusiám o ľudských právach v športe (napríklad počas každoročného stretnutia Human Right Council Social Forum, Sociálneho fóra Rady pre ľudské práva v Ženeve) a k tvorbe politík. V súčasnosti spolupracuje MOV s OHCHR najmä na tvorbe spoločného postupu v politike nediskriminácie športovcov na základe pohlavia (Barteková, 2020).

MOV sa v spolupráci s OHCHR zaoberajú tým, aké sú možnosti využitia športu a olympijského ideálu na posilnenie rešpektovania ľudských práv vo svete. Výsledkom je, že MOV a zložky olympijského hnutia vo všeobecnosti využívajú rastúce množstvo zdrojov v oblastiach rozvoja prostredníctvom športu, čím pomáhajú podporovať mládež, formálne vzdelávanie, kultúru, zdravý životný štýl, udržateľnosť, rodovú rovnosť, porozumenie medzi národmi, mier a pod. Táto spolupráca má v súčasnosti vinuté mnohé projekty po celom svete, ktorými podporujú ľudské práva vo všeobecnosti. Len počas posledných dvoch desaťročí MOV a príslušní partneri pod gesciou OHCHR realizovali nespočetné množstvo iniciatív s týmito cieľmi a rozsahom. Nedávne nevyčerpávajúce príklady toho, čo je možné, zahŕňajú (Promoting human rights..., 2023):

- Projekty zamerané na stigma a diskrimináciu zdôrazňovaním schopností žien a dievčat/ľudí so zdravotným postihnutím
 - Sociálna a fyzická rehabilitácia v Afganistane a Kambodži
- Projekty umožňujúce prístup k športu marginalizovaným komunitám
 - Športová súprava MOV
 - Giving is Winning – kampaň na letných olympijských hrách
- Projekty zamerané na životné zručnosti a vyučovanie hodnôt, ktoré prispievajú ku konštruktívnemu správaniu a rešpektovaniu ľudských práv
 - Program Sports for Hope – zriadenie centier olympijského rozvoja mládeže v Zambii a na Haiti
 - Prevencia násillia medzi mládežou v Kolumbii
 - Športový a vzdelávací program v namíbijskej osade utečencov

3.4.3 Spolupráca MOV s agentúrou OSN pre utečencov UNHCR

Ďalšou aktuálnou a zároveň poslednou oblasťou spolupráce medzi OSN a MOV, ktorá je dôležitá pre tému našej práce, je podpora utečencov na celom svete. MOV v tomto kontexte spolupracuje s Úradom vysokého komisára OSN tentokrát pre utečencov (UNHCR) už takmer 30 rokov s cieľom pomáhať utečencom v mnohých táboroch po celom svete. S kanceláriou UNHCR má MOV v súčasnosti veľmi intenzívne vzťahy. Častokrát je možné sledovať aj trojitú spoluprácu medzi UNHCR, MOV a OHCHR. Začiatok dlhotrvajúceho vzťahu medzi MOV a UNHCR môžeme datovať rokom 1994. Od svojho vzniku pomáha

partnerstvo upozorniť na niektoré z mnohých pozitívnych a pozoruhodných príbehov o tom, ako sa životy utečencov zmenili prostredníctvom športu. Vo vzájomnej spolupráci vyvinuli súbor nástrojov, ktoré pomôžu poskytovať vysokokvalitné programy „Športom za ochranu“. Od roku 2014 sa tieto snahy zakorenili v Jordánsku, Etiópii, Kolumbii, Rwande, Mexiku a Konžskej demokratickej republike (McCarvel, 2021).

Vymenovanie čestného prezidenta MOV J. Roggea v roku 2014 za osobitného vyslanca generálneho tajomníka OSN pre mládež utečencov a šport podčiarkuje spoločný záujem týchto dvoch organizácií o túto humanitárnu otázku. Zdôrazňuje tiež všeobecné chápanie, že šport je jednoznačne dôležitým nástrojom na posilnenie postavenia mládeže z utečeneckých komunít (Secretary-General Appoints..., 2014).

V roku 2017 MOV spustil nadáciu „Olympic Refugee Foundation“ s cieľom pomôcť vytvoriť bezpečné, dostupné a organizované projekty „Šport za ochranu“, ktoré slúžia vysídleným jednotlivcom zo zraniteľných komunít. Za posledných 30 rokov sa MOV a UNHCR tešili zo silného partnerstva, ktoré videlo realizáciu športových projektov pre utečencov vo viac ako 50 krajinách. Pomocou športu ako nástroja na ochranu a podporu rozvoja mládeže, vzdelávania, sociálnej integrácie a blahobytu priniesli tieto akcie nádej a uzdravenie utečeneckým populáciám v mnohých táboroch a osadách po celom svete. Športové programy sa tiež ukázali ako katalyzátor posilňovania vysídlených komunít, ktoré pomáhajú posilňovať a podporovať mierové vzťahy a spolužitie s hostiteľskými komunitami. Závazok MOV a celého olympijského hnutia podporovať utečencov je založený na základnej viere MOV v silu športu urobiť svet lepším miestom. UNHCR zdieľa túto vieru v šport ako silu dobra vo svete. Pre deti a mládež vykorenených vojnou alebo prenasledovaním je šport oveľa viac ako voľnočasová aktivita. Je to príležitosť byť začlenený a chránený – šanca liečiť sa, rozvíjať sa a rásť (McCarvel, 2021)

Koncom roka 2019 MOV na vôbec prvom Globálnom fóre pre utečencov oznámil, že športová koalícia pozostávajúca z viac ako 80 partnerov, od vlád po národné olympijské výbory, medzinárodné športové federácie, kluby, asociácie a organizácie občianskej spoločnosti, vyjadrila svoj záväzok podporovať utečencov cez šport. Táto bezprecedentná globálna iniciatíva si dala tri dôležité záväzky (McCarvel, 2021):

1. Podporovať a zabezpečiť prístup pre všetkých utečencov, bez rozdielu akéhokoľvek druhu, k bezpečným a inkluzívnym športovým zariadeniam
2. Zvýšiť dostupnosť a prístup k organizovaným športom a iniciatívam založeným na športe pre utečenecké a hostiteľské komunity, aktívne zohľadňovať vek, pohlavie, schopnosti a iné potreby rozmanitosti
3. Podporovať a uľahčovať rovnaký prístup a účasť utečencov na športových podujatiach a súťažiach na všetkých úrovniach

Azda najúspešnejším projektom MOV v spolupráci s UNHCR za posledné roky je Projekt "Refugee Olympic Team" (Olympijský tím utečencov). Vytvorením Olympijského tímu utečencov chcel MOV poukázať na problematiku utečencov vo svete, motivovať a podporiť ich prostredníctvom športu.

Môžeme konštatovať, že utečenecká kríza ešte viac spojila MOV a UNHCR, resp. OSN. Utečenecká kríza je len jednou z mnohých výziev, ktorým dnes medzinárodné spoločenstvo čelí. Svet viac ako kedykoľvek predtým potrebuje hodnoty tolerancie, solidarity a mieru. Ako dve organizácie spojené týmito spoločnými hodnotami majú OSN a MOV jedinečnú pozíciu na to, aby pracovali na lepšom a mierovejšom svete. Hry poskytnú veľmi potrebné posolstvo nádeje v ťažkých časoch. Toto posolstvo je možno najdôležitejším odkazom, ktorý olympijské hry priniesli do Ria de Janeira a sveta vďaka Olympijskýmu tímu utečencov. MOV vníma utečencov veľmi citlivo a vníma ich ako osobitnú skupinu nositeľov ľudských práv.

Osobitnou skupinou aktivít v oblasti verejnej a športovej diplomacie je politika na podporu utečencov. V období, keď vo svete vypukla utečenecká kríza a Európu zaplavila vlna migrácie z najchudobnejších krajín Afriky a Ázie, bola politika týkajúca sa utečencov vitálnou súčasťou zahraničnej politiky MOV. Prostredníctvom spoločných projektov s OSN i samostatných iniciatív bolo cieľom MOV využiť šport na podporu zaradenia migrantov a utečencov do nových komunit, rozvoj sociálnej kohézie, osobnostný rozvoj a podporu mierového spolunažívania nielen v utečeneckých táboroch, ale i s lokálnym obyvateľstvom v krajinách, kde sa nachádzali (Barteková, 2020).

Politika týkajúca sa utečencov nie je pre MOV nová. Už prezident J. Rogge (v roku 2014 vymenovaný za osobitného vyslanca generálneho tajomníka OSN pre mládež utečencov a šport) si počas svojho funkčného obdobia v rokoch 2001-2013

uvedomoval význam športu pre sociálny rozvoj marginalizovaných komunit v utečeneckých táboroch. V roku 2009 začal MOV spolupracovať s Úradom vysokého komisára OSN pre utečencov na spoločnom programe “IOC Sports Kit”, ktorého cieľom je distribúcia športových potrieb a náčinia deťom a teenagerom v komunitách utečencov. V roku 2014 dokonca vymenoval generálny tajomník Pan Ki Mun vtedajšieho prezidenta MOV J. Roggeho za Špeciálneho vyslanca OSN pre mladých utečencov. Tento krok sledoval účel poukázať na pozitívny vplyv športu a rekreačnej činnosti na zvýšenie kvality života a zdravia zraniteľnej časti populácie (detí a mladých utečencov), ktorí žijú v oblastiach, kde je situácia dramatická. Na základe tejto nominácie sa nadviazala spolupráca medzi MOV, OSN a Vysokým komisárom OSN pre utečencov na vynikajúcej úrovni (Barteková, 2020).

Upriamenie pozornosti na problematiku utečencov a ich podpora prostredníctvom športu bola veľmi dôležitým prvkom spolupráce medzi MOV a OSN. V roku 2014 začal prezident MOV T. Bach s generálnym tajomníkom OSN Pan Ki Munom diskutovať o možnosti zvýšiť úroveň spolupráce v oblasti utečeneckej politiky. Práve výsledkom týchto rokovaní bolo vytvorenie už vyššie predstaveného “Olympijského tímu utečencov” (viac v 3.2.3), čím chceli demonštrovať svoju reakciu na globálnu utečeneckú krízu. Zároveň v roku 2017 došlo k založeniu Olympijskej nadácie pre utečencov, vďaka ktorej mohli podporovať týchto športovcov aj finančne. V súčasnosti prebiehajú aj mnohé iné programy na podporu utečencov vo viacerých krajinách. samozrejme okrem vlastnej politiky v súvislosti s utečencami MOV podporuje veľmi intenzívne aj utečeneckej politiky OSN.

Záver

Cieľom predloženej záverečnej práce bolo priniesť odpoveď na otázku, do akej miery dokážu významní aktéri športovej diplomacie vďaka svojej pozícii vo svetovom politickom systéme ovplyvniť vývoj ľudských práv vo svete jednak vo všeobecnosti a jednak na pozadí konania rôznych významných športových podujatí. Vzhľadom k tomu, že ide o veľmi širokú problematiku, zamerali sme sa na obdobie 21. storočia a na jeden konkrétny subjekt, ktorým bol MOV.

21. storočie prinieslo do charakteru medzinárodných vzťahov zmenu. Popri tradičnej diplomacii nastupujú nové trendy, a to od verejnej diplomacie, diplomacie viacerých aktérov až po polylaterálne usporiadanie medzinárodného prostredia. Oslabuje sa monopol štátu v diplomatických vzťahoch, diplomaciu začali vykonávať aj medzinárodné organizácie, ktoré sa stávajú dôležitým aktérom v tradičnej diplomatickej praxi a pomáhajú tvoriť charakter medzinárodného prostredia. S cieľom zabezpečiť pokojnú koexistenciu svojich členov v oblasti športových vzťahov, ale i bezproblémové vzťahy počas olympijských hier, medzinárodných súťaží či iných príležitostí, bol v prirodzenom medzinárodnopolitickom vývoji MOV nútený začať jednak intervenovať v mnohých politických aj spoločensko-sociálnych prípadoch a jednak podnecovať, či sprostredkovať komunikáciu svojich členov navzájom aj seba samého ako organizáciu s inými medzinárodnými aktérmi. V súvislosti s týmito „novými“ procesmi v medzinárodnom prostredí a v najmä v medzinárodných vzťahoch sa začal objavovať na scéne nový fenomén a to športová diplomacia.

Ako vyplýva z práce, tak môžeme konštatovať v závere, že športová diplomacia je relatívne nová subdisciplína diplomacie. Samozrejme, na danú problematiku možno nazerať aj úplne opačne a vysloviť tvrdenie, že to bol práve rozvoj medzinárodného športu, prostredníctvom medzinárodného olympijského hnutia, ktorý zaistil rozvoj a etablovanie športovej diplomacie ako novej disciplíny diplomacie. Od vzniku novodobých olympijských hier uplynulo viac ako jedno storočie a šport sa postupom času stával aj politickým nástrojom v rukách mocností snažiacich sa prostredníctvom neho dosiahnuť alebo potvrdiť svoje mocenské postavenie. Pokračujúca rastúca popularita športu v domácej aj zahraničnej politike štátu vytvorila situáciu, kedy dokážu športové organizácie hrať čoraz proaktívnejšiu

rolu v tvorení pravidiel, ktorými sa bude štát prezentovať či už smerom dovnútra alebo navonok. Je príznačná situácia, kedy sú športové organizácie oslovované pri politicky citlivých témach, ako sú napríklad zneužívanie návykových látok, alebo obezita mládeže či problematika ľudských práv. My sme sa v našej práci zamerali práve na túto oblasť.

Ľudské práva, ako jednoznačne téma dôležitá pre spoločnosť, sú reflektované aj na pôde MOV. MOV tvrdo pracoval na svojom etablovaní sa na scéne medzinárodných vzťahov, snažiac sa získať si postavenie, ktoré mu prináleží. V posledných rokoch sa táto snaha prejavuje najmä na báze spolupráce s ostatnými kľúčovými partnermi na poli medzinárodných vzťahov. Manifestáciou snahy MOV stať sa signifikantnejším hráčom na poli medzinárodných vzťahov bol rok 2009, kedy MOV dosiahol status pozorovateľa v rámci OSN. Naša práca dospela k záveru, že MOV má dnes silnú pozíciu vo svetovom politickom systéme, otázka však teda je, do akej miery dokáže vďaka tejto svojej pozícii ovplyvniť vývoj ľudských práv vo svete jednak vo všeobecnosti a jednak na pozadí konania rôznych významných športových podujatí. Práca zaujme v závere dva postoje MOV k tejto výskumnej otázke:

1. K ľudským právam vo svete vo všeobecnosti
2. K ľudským právam na pozadí konania olympijských hier

1.) Práca poukázala na fakt, že MOV je významný aktér v boji proti globálnym problémom ľudstva zameraný na boj proti chudobe, hladu, chorobám, boj za rovnoprávnosť žien, výchovu a ochranu detí, udržateľnosť životného prostredia, podporuje ľudské hodnoty ako mier a sociálny rozvoj, stop rasizmu a diskriminácii či podpora ľudských práv vo svete vo všeobecnosti. Postoj MOV k problematike ľudských práv vo svete vo všeobecnosti je na veľmi vysokej úrovni, keď vychádzame zo skutočnosti, že sa primárne jedná o športovú mimovládnu organizáciu, ktorá nevznikla primárne za účelom dozerať a podporovať rozvoj ľudských práv a poukazovať na ich porušovanie. MOV ponúka všetky svoje možnosti na to, aby využil šport a olympijské ideály na posilnenie rešpektovania ľudských práv. Práca teda dochádza k záveru, že MOV má dnes silnú pozíciu a vplyv na vývoj ľudských práv vo svete.

MOV sa snaží o rozvoj vzťahov a úzku spoluprácu s viacerými strategickými partnermi, s ktorými spolupracuje v oblasti ľudských práv. Ide najmä

o Radu Európy a OSN ako dve najvplyvnejšie organizácie, ktoré sa veľmi intenzívne zaoberajú problematikou ľudských práv. čo sa týka Rady Európy, tak táto bilaterálna spolupráca je postavená na politike platformy EPAS. MOV sa takisto podieľa na Európskej charte o športe a na Konvencii o manipulácii športových súťaží. Ešte intenzívnejšia a rozsiahlejšia spolupráca prebieha medzi MOV a OSN v oblasti ľudských práv. Práca predstavila viaceré projekty s OHCHR a UNHCR. Najúspešnejším projektom MOV v spolupráci s OSN (UNHCR) je Projekt "Refugee Olympic Team" (Olympijský tím utečencov). MOV vníma utečencov veľmi citlivo a vníma ich ako osobitnú skupinu nositeľov ľudských práv. Môžeme konštatovať, že na jednej strane MOV deklaruje v duchu olympizmu ochranu a rešpektovanie ľudských práv a vo všeobecnosti ich aj po celom svete v praxi podporuje.

2.) Na druhej strane dlhé roky zaujíma apolitickú pozíciu, ktorej podstatou je nekomentovať politické a ľudskoprávne otázky, kde teda spadá aj otázka ľudských práv a ich porušovanie. V tomto prípade hovoríme o ľudským právam na pozadí konania olympijských hier. Keď sa to týka priamo MOV a jeho interných prípadov resp. udalostí, ktoré sú v jeho vlastnej réžii, vyznačuje sa MOV dlhé roky veľkým demokratickým deficitom v súvislosti s ľudským právami. Olympijské hry na jednej strane predstavujú výnimočný fenomén vo svete v tom pozitívnom zmysle slova, nakoľko majú neoceniteľný prínos k postaveniu športu ako nástroja na podporu rozvoja a mieru. Na druhej strane práca zdôraznila aj negatívnu stránku, ktorej podstatou je kritika nedostatku zohľadňovania ľudských práv v globálnom športe. K porušovaniu ľudských práv dochádza opakovane okrem iného aj v priamej súvislosti s veľkými športovými podujatiami ako sú olympijské hry.

Nakoľko ide o veľmi rozsiahlu problematiku, že v našej práci sme sa zamerali len na letné olympijské hry v období od roku 2000, na ktorých sme chceli demonštrovať to, ako sú v kontexte organizovania hier porušované ľudské práva. Práca identifikovala niekoľko závažných pravidelne sa opakujúcich porušení ľudských práv aj v takých demokraciách ako je Austrália. Počas všetkých hier od Sydney cez Atény, Peking, Londýn, Rio de Janeiro až po Tokio došlo k silnej sekuritizácii, vysídľovaniu marginalizovaných skupín (chudobných, bezdomovcov, ľudí so zdravotným postihnutím, rasové/etnické menšiny), k masívnemu porušovaniu práv robotníkov pracujúcich na prípravách hier a pod. Udelenie hier Číne ako známemu porušiteľovi ľudských práv (od obmedzovania slobody slova,

tlače a prejavu až po vážnejšie obvinenia z utlačania, vysídľovania a mučenia ľudí) bolo už úplným fiaskom pre MOV. Môžeme konštatovať, že šírka a hĺbka škodlivého dedičstva olympijských hier naprieč prípravami, inscenáciami a následkami všetkých letných hier od roku 2000 zanechali MOV v neistej pozícii ukázali opäť veľký deficit demokracie.

MOV by malo najmä reálne v praxi robiť všetko preto, aby splnili svoje záväzky týkajúce sa ľudských práv a riešili širšie otázky týkajúce sa práv pri organizácii hier v hostiteľskej krajine. V súvislosti s olympijskými hrami, ako ukázala dlhoročná prax, vzniká množstvo problémov, ktoré MOV zatiaľ nedokázal alebo skôr nechcel riešiť. Po čoraz častejšej a silnejšej kritike si MOV začal konečne uvedomovať všetky tieto problémy a spustil proces reformy. V roku 2022 konečne prijal opatrenia v tomto smere a implementoval viaceré odporúčania do svojho nového Strategického rámca pre ľudské práva. Primárna oblasť záujmu tejto stratégie sú ľudské práva, rovnosť a nediskriminácia, bezpečnosť a blahobyt, dostupnosť zdrojov obživy, právo na názor a súkromie. Veľmi dôležitým bodom z hľadiska ľudských práv je podmienka, že uchádzači o usporiadanie olympijských hier budú v budúcnosti odpovedať aj na súbor otázok o ľudských právach.

Naša práca silno akcentovala premisu, že pre udeľovanie Olympijských hier musí platiť to, že MOV musí zosúladiť kritériá a postupy pri ich udeľovaní so záväznými normami ľudských práv. Môžeme konštatovať, že MOV prijatím Strategického rámca v roku 2022 tento cieľ splnil. V kontexte športu a ľudských práv sú to práve medzinárodne športové organizácie, ktoré musia napomáhať tomuto problému a mali by sa viac politicky angažovať. Ďalej môžeme konštatovať, že MOV na túto cestu v roku 2022 nastúpil a uvidíme v budúcnosti, ako sa mu bude dariť aj v praxi. Najbližšie to budeme môcť sledovať v roku 2024 vo francúzskom Paríži.

Na záver by sme chceli zhodnotiť ťažkosti, s ktorými sme sa pri písaní práce stretli. Jednoznačne sú to limity v dostupnosti odbornej literatúry venujúcej sa priamo našej téme. Počas celého obdobia písania práce sme nenatrafili ani na jeden súvislý a komplexný zdroj, ktorý by sa explicitne venoval problematike porušovania ľudských práv počas organizovania olympijských hier. Na druhej strane musíme dodať, že existujú veľmi kvalitné odborné články, ktoré sa venujú okrajovo tejto téme, zaoberajú sa však skôr len vybraným konkrétnym hráčom v celku. To znamená, že popri porušovaní ľudských práv sa venujú aj iným

aspektom vyplývajúcim z konanie hier. Tým pádom sú v týchto štúdiách analyzované aj ľudské práva, ale nie podrobne ako by sme si priali. Preto si myslíme, že práve v tomto smere bude naša záverečná práca veľmi prínosná. Do budúca by sa dala táto téma skúmať aj z ďalších hľadísk. My sme sa primárne zamerali na porušovanie a stav ľudských práv počas organizovania hier a akým spôsobom dôkaze MOV ovplyvniť ich vývoj, poprípade riešiť túto situáciu. Do budúca by bolo veľmi atraktívne skúmať porušovanie a stav ľudských práv samotných športovcov, a ako sa k tejto otázke stavia MOV. Obzvlášť je táto téma veľmi aktuálna v kontexte rusko-ukrajinskej vojny a polemika v súvislosti s povolením alebo nepovolením účasti ruských a bieloruských športovcov na olympijských hrách. Vystáva tu tak rozpor medzi morálnym aspektom (nepovolit' účasť) a ľudských právom prístupu k športu (povolit' účasť).

Zoznam bibliografických odkazov

Adopting Resolution, General Assembly Reaffirms Role of Sport in Promoting Sustainable Development, Reconciliation in Strife-Torn Areas. 2023. [online] United Nations. [cit. 2023-03-04] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2015/ga11712.doc.htm>

Annual report 2020: credibility, sustainability, youth, 2020. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-08] Dostupné na internete: https://stillmed.olympics.com/media/Documents/International-Olympic-Committee/Annual-report/IOC-Annual-Report-2020.pdf?_ga=2.252550857.1170739818.1679505033-1575323508.1674406589

Annual Report: United Nations Office on Sport for Development and Peace. 2013. [online] United Nations. [cit. 2023-03-05] Dostupné na internete: https://www.sportanddev.org/sites/default/files/downloads/unosdp_annual_report_2013.pdf

BANDA, D. WHITE, A. MASCAGNI, K. HENRY, I. 2004. Women, leadership and the Olympic movement: final report. [online]. York St. John University [cit. 2023-03-28] Dostupné na internete: https://ray.yorks.ac.uk/id/eprint/112/1/en_report_885.pdf

BARTEKOVÁ, D. 2020. Športová diplomacia ako súčasť verejnej diplomacie a jej význam pre riešenie konfliktov v 21.storočí. Banská Bystrica: UMB, FPVMV, 2020. 257 s. Dizertačná práca: 4405ce53-9868-4e5f-ab90-f6ea03cc486b

BEEKO, N. 2022. Über die Beziehung von Sport und Menschenrechten. [online] Amnesty International, 2022. [cit. 2022-12-13]. Dostupné na internete: <https://www.amnesty.de/informieren/aktuell/ueber-die-beziehung-von-sport-und-menschenrechten>

BERNSTOCK, P., DAVIS, J. 2019. Mega-events, urban transformation and displacement: a case study of employment and housing in London's 2012 Olympic site, 2005-2019, In: In and Beyond the City: Emerging Ontologies, Persistent Challenges and Hopeful Futures (RC21 Conference), 18-21 September 2019. Delhi. [online]. University of West London [cit. 2023-03-23] Dostupné na internete: https://repository.uwl.ac.uk/id/eprint/7472/1/Mega-events_Urban_Transformation_and_Displacement_.pdf

Beyond the Games,. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-05] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/beyond-the-games>

BLACK, D., HIBBELN, M. 2019. Sport and contemporary international political economy. In T. M. SHAW, L. C MAHRENBACH, R. MODI, Y. XU. 2019. The Palgrave Handbook of Contemporary International Political Economy. London: Palgrave Macmillan, s. 651–665. DOI: 10.1057/978-1-137-45443-0_40

BOYKOFF, J. 2020. NOlympians. Inside the Fight Against Capitalist Mega-Sports in Los Angeles, Tokyo and Beyond. [online]. Columbia University Press [cit. 2023-03-26] Dostupné na internete: <http://cup.columbia.edu/book/nolympians/9781773632766>

BOYKOFF, J. ZIRIN, D. 2021. Op-Ed: Tokyo's 2020 Olympics are showing the nightmare waiting for L.A. in 2028 [online]. Los Angeles Times [cit. 2023-03-26] Dostupné na internete: <https://www.latimes.com/opinion/story/2019-07-23/anti-olympic-2028-summit-japan-los-angeles>

BOYLE, P., HAGGERTY, K. D. 2009. Spectacular security: mega-events and the security complex. In *International Political Sociology*, Volume 3, Issue 3, September 2009, Pages 257–274, doi: 10.1111/j.1749-5687.2009.00075.x

BUČKO, M. 2022. ZOH 2022: oslava športu na pozadí potlačania ľudských práv. [online] infosecurity. [cit. 2023-03-12] Dostupné na internete: <https://infosecurity.sk/dezinfo/zoh-2022-oslava-sportu-na-pozadi-potlacania-ludskych-prav/>

Building and Woodworkers International, 2019. The Dark Side of the Tokyo 2020 Summer Olympics. [online]. Centre for Sport and Human Rights [cit. 2023-03-25] Dostupné na internete: <https://sporthumanrights.org/library/the-dark-side-of-the-tokyo-2020-summer-olympics/>

Centre for Sport and Human Rights. 2021. Case Study: Gender Equality, Anti-Discrimination at Tokyo 2020. [online]. Centre for Sport and Human Rights [cit. 2023-03-25] Dostupné na internete: <https://sporthumanrights.org/library/case-study-gender-equality-anti-discrimination-at-tokyo-2020/>

Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Report on the forty-second and forty-third sessions. 2009. [online]. OSN [cit. 2023-03-22] Dostupné na internete: <https://digitallibrary.un.org/record/683903> (english-version)

Cooperation Agreement between the IOC and the ILO. 1998. [online] International Labour Organization. [cit. 2023-03-10] Dostupné na internete: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_007993/lang-en/index.htm

DEMETROVIČ, E. 1988. Encyklopedie telesné kultury. 1988. Praha: Olympia, 1988. 107 s

Demokracia, mier a ľudské práva. 2023. In *Strategické zameranie zahraničnej a bezpečnostnej politiky SR ako členského štátu EÚ a NATO*. [online] FPVMV UMB [cit. 2023-02-28] Dostupné na internete: <http://www.publikacie.fpvmv.umb.sk/terem/assets/files/Ucebna-pre-gymnazia-121-125.pdf>

DONNELLY, P. 2008. Sport and human rights. In *Sport in Society*, vol. 11, iss. 4/2008, pp. 381-394. <https://doi.org/10.1080/17430430802019326>

DUBSKÝ, Z. 2018. Sportovní diplomacie jako součást zahraniční politiky státu. *Scientia et Societas* 14 (1), s. 3–21.

DUVAL, A., HEERDT, D. 2020. FIFA and Human Rights – a Research Agenda. *Tilburg Law Review*. vol. 25, iss.1, pp. 1-11

Európska charta o športe. 2019. [online] [minedu.sk](https://www.minedu.sk/europska-charta-o-sporte/) [cit. 2023-02-20] Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/europska-charta-o-sporte/>

FAULHABER, L., AZEVEDO, L. 2015. SMH 2016: Removals on the Olympic City. Rio de Janeiro: Mórula Editorial. 124 s. ISBN9788565679381.

GAFNER, R. 1994. The International Olympic Committee one hundred years: 1894–1994: the idea, the presidents, the achievements. Lozanna: International Olympic Committee, 1994. ISBN 9291050075.

GIERTL, A., POŠÍVÁKOVÁ, L. 2013. Uznanie štátu a prax medzinárodných organizácií (s dôrazom na OSN). In Zborník príspevkov, Medzinárodné, európske a vnútroštátne aspekty uznania a neuznania štátov. Trnava: Trnavská univerzita, 2013. ISBN 978-80-8082-747-2 s. 75-95.

GUTTMANN, A. 2002. The Olympics. A History of the Modern Games. Champaign, IL: The University of Illinois Press, 2002. 214 s. ISBN 978-0-252-07046-4

HEINRICH, A. 2022. The Power of Recognition: The Story of the Refugee Olympic Team. [online] IRIS [cit. 2023-03-28] Dostupné na internete: <https://www.iris-france.org/164716-the-power-of-recognition-the-story-of-the-refugee-olympic-team/>

HEYWOOD, A. 2008. Politologie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 8073801151

CHA, V. D. 2008. China's Olympic Changes: Beijing's Olympic-Sized Catch-22. In *Washington Quarterly*. Volume 31, Issue 3, 105–123. DOI: 10.1162/wash.2008.31.3.105

CHAPPELET, J.L., KÜBLER-MABBOTT, B. 2008. The International Olympic Committee and the Olympic System. New York: Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-43168-2

CHOUTKA, M. 1978. Sport a společnost. Praha: Olympia, 1978. 199 s.

International Olympic Committee, 2023 [online] olympics.com [cit. 2023-02-20] Dostupné na internete: <https://olympics.com/>

IOC Advisory Committee on Human Rights meets for the first time. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-27] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-advisory-committee-on-human-rights-meets-for-the-first-time>

IOC and UN-HABITAT partner to combat poverty. 2009. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-09] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-and-un-habitat-partner-to-combat-poverty>

IOC becomes UN observer. 2009. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-29] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-becomes-un-observer>

IOC Refugee Olympic Team Paris 2024. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-28] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/refugee-olympic-team-paris-2024>

IOC Refugee Olympic Team. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-28] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/refugee-olympic-team>

IOC Sustainability Strategy. 2016. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-08] Dostupné na internete: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Sustainability/2017-03-21-IOC-Sustainability-Strategy-English-01.pdf>

JANKUV, J. 2006. Medzinárodnoprávne a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura Edition, 2006. 358 s. ISBN 80-8078-096-X

Japan: Olympics Should Benefit Human Rights. 2021. [online]. Human Right Watch [cit. 2023-03-24] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2021/07/12/japan-olympics-should-benefit-human-rights>

Kolektív autorov. 2000. Ottův slovník naučný 1. Praha: Paseka, 2000. ISBN 9788072030071

KÖRÖSI, C. 2022. In PAŠUTH, P. 2022. Valné zhromaždenie OSN uznalo zjednocujúci a zmierovací charakter športových podujatí. [online] Slovenský olympijský a športový výbor. [cit. 2023-03-06] Dostupné na internete: <https://www.olympic.sk/clanok/rezolucia-vz-osn-sport-bach>

KRÁLIK, J, KRÁLIKOVÁ, K. 2007. Základná inštitucionálna báza ochrany ľudských práv. In Dny verejného práva. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4430-2 s. 71-87.

KRÁLÍK, M. 2001. Právo ve sportu. Praha: C. H. Beck, 2001. 304 s. ISBN 8071795321

KUBÍČEK, J. 2012. Sport a právo. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 317 s.

KUBÍČEK, J. 2018. SPORTOVNÍ DIPLOMACIE [online] Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2022-12-13]. Dostupné na internete: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/VaV/2018/odborne_seminare/Sportovni_diplomacie.pdf

Legal Committee Debates Texts on Observer Status for Council of Presidents of the General Assembly, Parliamentary Assembly of the Mediterranean. 2009. [online] OSN [cit. 2023-03-30] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2009/gal3382.doc.htm>

LESJØ, J.H. 2000. LILLEHAMMER 1994. Planning, Figurations and the 'Green' Winter Games. In: International Review for the Sociology of Sport 35(3):282-293. DOI:10.1177/101269000035003003. ISSN: 1461-7218.

MEDREK, K. 2002. Cooperation between the United Nations and regional and other organizations: cooperation between the United Nations and the Inter-Parliamentary Union - Report of the Sixth Committee. [online] OSN [cit. 2023-03-31] Dostupné na internete: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/653/84/PDF/N0265384.pdf?OpenElement>

Medzinárodný olympijský výbor odporučil návrat Rusov a Bielorusov do súťaží. 2023. [online] Aktuality. [cit. 2023-03-27] Dostupné na internete: <https://sport.aktuality.sk/c/PiiKAbl/medzinarodny-olympijsky-vybor-odporucil-navrat-rusov-a-bielorusov-do-sutazi/>

Mega-events, olympic games and housing rights: opportunities for the olympic movement and others, 2007. [online]. COHRE. [cit. 2023-03-19] Dostupné na internete: <https://www.ruigian.org/ressources/Report%20Fair%20Play%20FINAL%20FINAL%20070531.pdf>

MENSING, B. 2020. Sport und Menschenrechte. Der Einfluss politischer Positionierungen von Profisportlern auf ihr Image: Magisterarbeit. Munchen: GRIN Verlag, 2020. ISBN 978-3346143037

MOV prijal Strategický rámec pre ľudské práva. 2022. [online] Šport a olympizmus [cit. 2022-12-13] Dostupné na internete: <https://www.olympic.sk/clanok/mov-prijal-strategicky-ramec-pre-ludske-prava>

MURRAY, S. 2017. Sports Diplomacy in the Australian Context: Theory into Strategy. In Politics and Policy, vol. 45, no. 5/2017

Olympic Agenda 2020. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-29] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/olympic-agenda-2020>

Olympic Agenda 2020+5. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-29] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/olympic-agenda-2020-plus-5>

OLYMPIJSKÁ CHARTA. 2020. [online] SOŠV [cit. 2022-12-12] Dostupné na internete: <https://www.zvazslovenskeholyzovania.sk/wp-content/uploads/OLYMPIJSK%C3%81-CHARTA-SK-17jul2020.pdf>

Olympism 365: from strategy to implementation. 2022. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-06] Dostupné na internete: <https://olympics.com/ioc/news/olympism-365-from-strategy-to-implementation>

OTČENÁŠ, I. 2011. Význam medzinárodnej spolupráce a aktivít v športe pre zahraničnú politiku Slovenskej republiky. In Šport a medzinárodné vzťahy. Bratislava: SOV, 2011.

PAJTINKA, E. 2008. Verejná diplomacia. In MATTOŠ, B. Diplomacia služba členského štátu EÚ v procese európskej integrácie. Bratislava: Ekonóm, 2008. s. 185-200. ISBN 978-80-225-2630-2

PAŠUTH, P. 2022. Valné zhromaždenie OSN uznalo zjednocujúci a zmierovací charakter športových podujatí. [online] Slovenský olympijský a športový výbor. [cit. 2023-03-06] Dostupné na internete: <https://www.olympic.sk/clanok/rezolucia-vz-osn-sport-bach>

Peace Through Sport. 2023. [online] International Olympic Committee. [cit. 2023-03-03] Dostupné na internete: <https://www.olympic.org/pierre-de-coubertin/peace-through-sport>

PONDELÍKOVÁ, I. 2020. Úvod do medzinárodných kultúrnych vzťahov a interkultúrnej komunikácie. Banská Bystrica: Dali-BB, 2020. ISBN 978-80-8141-243-1

POSTLETHWAITE, V., GRIX, J. 2016. Beyond the Acronyms: Sport Diplomacy and the Classification of the International Olympic Committee. *Diplomacy & Statecraft*, 27:2, 295-313, DOI: 10.1080/09592296.2016.1169796

Právna úprava ochrany ľudských práv v Európskej únii a v Rade Európy a ich aplikácia v podmienkach SR. 2023. [online] Euroiuris [cit. 2023-02-22] Dostupné na internete: http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=vseob_lud_prava

Promoting human rights through sport and the Olympic ideal. 2023. [online]. OHCHR [cit. 2023-03-16] Dostupné na internete: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/AdvisoryCom/Sport/International_Olympic_Committee.docx

PYTELOVÁ, K. 2012. Špecifiká postavenia štátu ako subjektu medzinárodného práva. In *Medzinárodné vzťahy*, č. 4/2022, s. 109-118

Rada Európy, 2023. [online]. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky [cit. 2023-03-29] Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/17379-sk/rada-europy/>

ROSS, M. MCDOUGALL, M. 2022. Hosting and Human Rights: The Summer Olympics in the Twenty-First Century [online]. *Frontiers in Sports and Active Living* [cit. 2023-03-18] Dostupné na internete: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fspor.2022.779522/full>

Secretary-General Appoints Jacques Rogge of Belgium Special Envoy for Youth Refugees and Sport. 2014. [online] OSN [cit. 2023-03-30] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2014/sga1459.doc.htm>

SENN, A. E. 1999. *Power, Politics and The Olympic Games*. Champaign, IL: Human Kinetics, 1999. 313 s. ISBN-10: 0-88011-958-6

SHIN, H. B., LI, B. 2013. Whose games? the costs of being “Olympic citizens” in Beijing. In *International Institute for Environment and Development*. Volume 25, Issue 2, 559–576. DOI: 10.1177/0956247813501139

Slovenský olympijský a športový výbor. 2023. [online]. *Olympic* [cit. 2023-03-17] Dostupné na internete: <https://www.olympic.sk/>

SOUČEK, L. 2011. *Novoveké olympijské hry*. [online] Bratislava: SOV, 2010. [cit. 2023-03-01] Dostupné na internete: https://www.olympic.sk/sites/default/files/field_media_file/2011-11/novovek-olympijsk-hry-verzia-pre-z-49540_1.pdf

SVÁK, J. 2011. *Ochrana ľudských práv*. Bratislava: Eurokódex, 2011. 520 s. ISBN 978-80-89447-44-2.

SVOBODA, B. 2007. *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80 246-1358-1.

ŠTULAJTER, I., BARTEKOVÁ, D., TEREM, P. 2013. *Význam a úlohy športovej diplomacie*. Banská Bystrica: Belianum, 2018. ISBN 978-80-557-1518-6.

ŠTULAJTER, I., ŠTULAJTER, M., BARTEKOVÁ, D. 2013. *Športová diplomacia*. Banská Bystrica: Belianum, 2018. ISBN 9788055706931

The ICRC is granted observer status at the United Nations. 1990. [online] *International Committee of the Red Cross* [cit. 2023-03-30] Dostupné na internete: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jnwh.htm>

TIAINEN, O. 2022. How the olympic movement is responding to the climate crisis. [online]. *protectourwinters* [cit. 2023-03-13] Dostupné na internete: <https://protectourwinters.eu/how-the-olympic-movement-is-responding-to-the-climate-crisis/>

Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2023. [online] OSN. [cit. 2023-03-29] Dostupné na internete: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

TSOUKALA, A. 2016. A asymmetric power relations (Athens 2004). In BAJC, V. *Surveilling and Securing the Olympics: From Tokyo 1964 to London 2012 and Beyond*, 2016. London: Palgrave Macmillan. p. 275–296. DOI: 10.1057/9781137290694_14

UN: Human Rights, 2023. [online] United Nations [cit. 2023-02-20] Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights>

VESELÝ, Z. 2011. *Diplomacie. Teorie – praxe – dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 493 s. ISBN 9788073803322

WOLFF, E. 2022. What’s the IOC – and Why Doesn’t It Do More About Human Rights Issues Related to the Olympics? [online]. UCONN [cit. 2023-03-15] Dostupné na internete: <https://education.uconn.edu/2022/02/24/whats-the-ioc-and-why-doesnt-it-do-more-about-human-rights-issues-related-to-the-olympics/>

YEERKENBIEKE, G., CHEN, C., HE, G, 2022. Public Perceived Effects of 2022 Winter Olympics on Host City Sustainability. In *Sustainability* 13(7):3787. DOI: 10.3390/su13073787. SSN: 2071-1050.

ZÁKRAVSKÝ, J. 2016. Sport a mezinárodní vztahy. Sportovní diplomacie jako součást zahraniční politiky. *Central European Journal of Politics*, roč. 2, č. 2/2016, s. 15–36